

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

2013-2014. TÉL

20na

SACRE 100

A visszajáró májusok

GRAMOFON-DÍJAK

Spányi Miklós
és Binder Károly elismerése

LAJKÓ FÉLIX

A citera mint koncerthangszer

FISCHER IVÁN

Harmincéves a Budapesti Fesztiválzenekar

XVIII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ÁRA:
900 Ft

CONCERTO BUDAPEST

A Zeneakadémia rezidens zenekara

Új bérleteink

Concerto Russo

2014. február 22. szombat 19:30

SOSZTAKOVICS • GRIEG • DVOŘÁK

Vezényel: *Keller András*

Közreműködik: *Kathia Buniatishvili*

2014. március 7. péntek 19:30

LISZT • RACHMANINOV • SIBELIUS

Vezényel: *Gennady Rozhdestvensky*

Közreműködik: *Viktoria Postnikova*

Zeneakadémia Nagyterem

2014. május 4. vasárnap 19:30

BEETHOVEN • PROKOFJEV

Vezényel: *Alexander Sladkovsky,*

Közreműködik: *Szabó Ildikó, Szabadi Vilmos,
Jandó Jenő*

2014. május 31. szombat 19:30

CSAJKOVSZKIJ • BEETHOVEN

Vezényel: *Keller András,* Közreműködik: *Alena Baeva*

Concerto 8 és fél

Budapest Music Center

2013. december 20. péntek 20:30

**BRITTEN • SZTRAVINSZKIJ •
Olivier MESSIAEN**

2014. január 10. péntek 20:30

**VARÈSE • EÖTVÖS • REICH •
SZTRAVINSZKIJ**

2014. április 11. péntek 20:30

**KOVÁCS Zoltán • DARGAY Marcell •
SÁRY László • MELIS László •
TORNAY Péter • KURTÁG György •
EÖTVÖS Péter**

Szereti Ön Schubertet?

Művészetek Palotája
Fesztivál Színház

2014. január 21. kedd 19:00

HOVÁ? - A VÁNDOR

(a romantikus Schubert)

2014. február 10. hétfő 19:00

ÓRIÁSOK ÉS TÖRPÉK

(a dalok Schubertje)

2014. március 18. kedd 19:00

TÁRSAS- ÉS HALÁLTÁNCOK

(a biedermeier Schubert)

2014. április 15. kedd 19:00

EGY KISPOLGÁR LÁTOMÁSAI

(Schubert, a jövő zenésze)

Szeretettel várjuk Önöket további koncertjeinken is!

Concerto Classico

› Zeneakadémia

Concerto Grande

› Művészetek Palotája

Concerto Studio

› Zeneház

Concerto Family

› Zeneház

www.concertobudapest.hu

HARMINC ÉV FESZTIVÁL (10–13. oldal)

EÖTVÖS PÉTER HETVENÉVES (14–18. oldal)

BINDER KÁROLY GRAMOFON-DÍJAS (56–59. oldal)

DOSSZIÉ

A visszajáró májusok – százéves a Tavaszi áldozat

Balázs Miklós esszéje 4

KLASSZIKUS

Gramofon-díjak 2013

Spányi Miklós és Binder Károly elismerése 9

Harminc év Fesztivál

Zenekar hitből, lelkesedésből és daczból építve 10

„Az időbeosztás a legnehezebb”

Beszélgetés a hetvenéves Eötvös Péterrel 14

Értelem és érzelem harmóniája

Találkozás a Gramofon-díjas Spányi Miklóssal 20

Téli koncertek kicsiknek és nagyoknak a Műpában

24

Sztárnézőben Salzburgban

26

Operaritkaságok Wexfordban

28

Lajka, az úrkutya diadala

Telt ház, rengeteg fiatal az Armel Operaversenyen 30

A Duna Palota és a Honvéd Együttes hírei

32

Zenekari körkép

34

KRITIKA

44

JAZZ

„Összegző muzikusokra van szükség”

Beszélgetés a Gramofon-díjas Binder Károllyal 56

Téli koncertajánló

60

KRITIKA

62

VILÁGZENE

Koncerthangszerré tenni a citerát

Lajkó Félix a Mező című lemezről, szimfonikus és filmzenei munkáiról 66

KRITIKA

69

GRAMOFON-HANG

Az akusztikus művészetek mostoha-gyermeke: a hangfelvétel-esztétika Ujházy László tanulmánya

Második rész:
A korai elektromos felvételek 72

Terjesztési pontok

74

1996-ban alapította: **Iványi Margó, Bősze Ádám, Retkes Attila és Zipernouszky Kornél**

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Bércesi Barbara** Főmunkatársak: **Albert Mária, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zipernouszky Kornél**
Lapterv: **Práczky István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

Címlapon: **Fischer Iván** Fotó: Marco Borggreve

A szerkesztőség levelezési címe: Gramofon – H-1282 Budapest, Pf. 68. Telefon: 06 20 998 1499 E-mail: zene@gramofon.hu • Internetes folyóirat: **www.gramofon.hu** • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktérítő Kft.** H-1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54. V. ép. Felelős kiadó: Retkes Attila • Előfizetés, terjesztés, hirdetés: 06 20 998 1499, e-mail: zene@gramofon.hu

Nyomás és kötés: Press Time Kft., 1066 Budapest, Lovag utca 15. Felelős vezető: Schmidt Dániel

Megjelenik évszakonként. Előfizethető a kiadó címén; postai úton, telefonon vagy e-mailben.
Az éves előfizetés ára 2014-ben: 3000 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

A Gramofon az ICMA nemzetközi zsűrijének tagja

A visszajáró májusok – százéves a Tavaszi áldozat

„Furcsa csöndre jön riasztó zaj”

(Ady Endre: Vérmuzsikás, csodálatos harc)

Forrás: Gramolon-archív

1913 márciusának végén jelenik meg Budapesten Ady Endre korszakalkotó, nagy kötete, A magunk szerelme. Benne olyan ízig-vérig modern, felkavaró versekkel, mint az Elbocsátó, szép üzenet vagy a Rohanunk a forradalomba. De 1913 tavasza nemcsak a magyar líra-történet számára jelent kivételes időszakot, hanem az egyetemes zenetörténetben is. Megismételhetetlen haditetteket visz véghez számos jeles zeneköltő – mintha csak éreznék, hogy küszöbön váraкоzik az addigi történelem legvéresebb háborúja. S mielőtt a vérzivatarban elhallgatnak a műzsák, még valamennyi nagy író, poéta és muzsikus megpendíti a maga lantját. Az európai zenei életben sosem látott módon kezdenek sűrűsödni a korszak-meghatározó premierek. Az egyik legfontosabb közülük Igor Stravinsky műve, a Tavaszi áldozat.

A 1910-es évek eleje szinte számolatlanul pergeti ki a modernizmus ma már emblematikusnak számító, paradigmateremtő remekeit. A lengyel Karol Szymanowski befejezi csapongó II. szimfóniáját, majd II. zongoraszonátáját, melyek mind határozottabban távolodnak az akadémista, utóromatikus stíluskola elvárásaitól. Az orosz Alekszandr Szkrjabin megírja utolsó, lázas-nagy művét, a Prométheuszt. Gustav Mahler elkészül a Kilencedik szimfóniával, s belekezd a Tizedikbe, majd meghal. 1911-ben papírra kerül Ravel posztimpresszionista Daphnis és Chloéja, illetve Richard Strauss „retrográd” Rózsalovagja. Arnold Schönberg megkomponálja a Die glückliche Handot, majd 1912-ben a formabontó Pierrot Lunaire-t viszi a közönség elé. Bartók a szimbolizmus iskolamunkájával, A kékszakállú herceg várásával és az Allegro barbaróval jelentkezik; Debussy pedig a maga kései remekével, a Jeux-vel hallat magáról. E fontos bemutatók helyszíne Budapest, Moszkva, Bécs, Berlin, de leginkább és mindenekelőtt: Párizs. A Nagy Háborút megelőző, önfelédlt békeidők szívárványosan dekadens, mondén, mindenfajta rendű és rangú modernizmusnak tápot és talajt kínál Párizs. Ahonnan a mi Adynk is teli bőrönddel tér haza újra meg újra.

„Vérmuzsikás, csodálatos harc”

A Szergej Gyagilev vezette Orosz Balett társulata megalakulásának évében, 1909-ben bérletet hirdet a francia fővárosban, Saison Russe címen. A táncsoport tagjainak többsége a pétervári Cári Balett szólistáiból verbuválódik, s előbb Mihail (Michel) Fokin, majd Vaclav Nyizinszkij készíti a koreográfiákat az együttes számára. Első évadukban sorban viszik színre orosz szerzők – Borogyin, Cserepnin és Arenszkij – műveit. Gyagilev az ifjú, s az idő tájt már sűrűn Párizsban időző Igor Stravinskyban is fényes reményt lát: 1910 nyarán színpadra állítja honfitársa Tűzmadár című, még Rimszkij-Korszakov esztétikáján iskolázott táncjátékát, majd egy évre rá a pajzánabb Petruskát. Mindkettővel zajos sikert arat, s Gyagilev az újabb diadal reményében ismét egy balettzene megkomponálásával bízta meg Stravinskyt.

A zeneszerző 1911 kora őszen kezd hozzá a Tavaszi áldozat megírásának munkálataihoz: az ukrainai Usztilugban készíti el a darab első fogalmazványait, majd a svájci Clarensban, a világtól elvonulva gördíti tovább, s fejezi be – időlegesen – a művet. A komponista önéletírásaiban hosszú oldalakat szentel ezen időszak tárgyalásának, mely szerint

Forrás: Gramofon-archív

Egy modern Sacre-interpretáció Los Angelesből. Minden karmesternek és koreográfusnak megvan a saját olvasata

Forrás: Gramofon-archív

Igor Stravinsky –
a Sacre premierjén rendőröknek kellett kimenekíteni a színházból

a Tavaszi áldozat egy Isten háta mögötti alpesi faház magányában, spártai körülmények között, de forró ihlettől vezérelve születik meg. Sebtében elkészíti a zongoraletétet is, melyet 1912 áprilisában mutat be Gyagilevnek és a Ballets Russes frissen szerződöttest francia karmesterének, Pierre Monteux-nak. Mivel a hangszerelés még nincs kész, az eredetileg 1912 nyárára tervezett bemutatót a következő esztendő tavaszára halasztják. Stravinsky időközben Debussy és Ravel előtt is felfedi a már csaknem teljesen befejezett, kiérlelt kompozíciót, mely a fáma szerint mindkettejük érdeklődését kivívja.

Végül 1913. május 29-én kerül sor az ősbemutatóra a frissen megnyitott párizsi Théâtre de Champs-Élysées-ben. A koreográfiát azonban már nem az időközben a vezetéssel összekülönböző Fokin, hanem a nála tíz évvel fiatalabb Nyizinszkij készíti el. A botrányról, melyet sokan a klasszikus zene történetének legzajosabb provokációjaként tartanak számon, már könyvtárnyi terjedelmű beszámoló született. A két héttel korábban, ugyancsak az Orosz Balett által színre vitt Jeux-t még meg sem emészthette a közönség, a Tavaszi áldozat már látványosan megfeküdte a párizsi publikum egyébként nem is oly kényes gyomrát. Bekiabálások, hangos nevetések és füttyök zavarják meg a produkciót; az est még alig ér véget, Stravinskyt rendőri kíséret mellett kell „kimenekíteni” a színházból. Valójában csak az első előadás fullad botrányba, s a visszamemlékezések szerint nem is annyira a felhangzó – jóllehet kétségkívül szokatlanul expresszív – zene, mint a föltűnően merész tánc-koreográfia indítja hangos nemtetszés-nyilvánításra a jelenlévők egy részét. A darab június elején még hat alkalommal kerül színre ugyanitt, s valamennyi előadás békésen, sőt, mondhatni szolid sikerrel lezajlik. A párizsi sorozatot követő fél tucat londoni előadás már ugyancsak mentes a zavaró tényezőktől.

„Türelme nincsen senkinek”

A Tavaszi áldozatot a premier zajos skandaluma nyomán hamar szárnyra kapja a világhír. Megszületnek az első értetlen, ledorongoló kritikák, melyek „sokkoló”, „brutális”, „kakofón” szerzeményként írják le Stravinsky balettjét. Megrökönyödésének nem mulaszt el hangot adni a premieren helyet foglaló Camille Saint-Saëns sem, a második előadást jelenlétével megtisztelő Puccini pedig „egy örült ember munkájaként” írja le a látottakat. A Le Figaro című tekintélyes napilap kritikusanak első reakciója is kezeken elutasító: „fárasztó és gyerekes barbárságként” aposztrofálja a művet. A vicclapok nemsokára olyan gúnyneveket aggatnak rá, mint Massacre du printemps, azaz Tavaszi mészárlás, vagy The Bite of Spring, vagyis A tavasz harapása. Az akkor har-

mincéves szerző a bírálatok és karikatúrák kereszttüzebe, s egyúttal a társasági és szakmai érdeklődés homlokterébe kerül. A Sacre döbbenetes újszerűségének híre megelőzi a világháború utáni amerikai előadásokat, ahová Stravinsky és vitatott alkotása már mint a század nagy zenei újítója és annak bizsergetően ingergazdag főműve érkezik.

De mi is váltja ki a kezdeti feszültségeket, a meg-nem-értést, az ősbemutatót övező zavargásokat? A Tavasz áldozat tematikája egy ősi keleti-szláv tavaszünnep víziójában fogant meg, egy régi pogány szertartás átesztétizált újrateremtéséből. Az alap gondolat szerint az újjászülető tavaszt elsők az ifjak, majd egy tapasztalt öregasszony üdvözli, azután a folyó felől fiatal lányok érkeznek, és az ifjakkal együtt járják a táncot, egy vészterhes és végzetes rituálé táncát. Megjelennek a bölcsek és a főpap, aki megáldja a földet; a föld tánca a termékenységet, a vegetáció örökös körforgását szimbolizálja. Azután a lányok árnyaszerű táncát következik, aki megalkotják azt a varázskört, amelyben a kiválasztás szertartása végbemegy. A kiválasztottat feláldozzák a földnek, hogy kiengesztelje erői pazarlásáért. Végül a szereplők körültáncolják a kiválasztott fiatal lányt és megidézik az őseket, akik az áldozat testét az égbe emelik. Nem kétséges, hogy egy ennyire merész és zavarba ejtően újszerűtű, mégis ősi témát ilyen nyersen, elementáris erővel

– ahogyan Stravinsky tette – zenében még sohasem ábrázoltak korábban. Az újjászületés, a tavaszünnepi termékenységvarázslás és kódolt erotikus fantázia jelentésköreinek ilyen kendőzetlenül nyers, eleven és felkavaró egybekapcsolása teljességgel képtelen dolognak tűnt azelőtt. Stravinsky zaklatott ritmusú, imponálóan erőteljes, briliáns hangszerelt muzsikája és Nyizinszkij tabukat döntögető, váratlanul modern, szexuálisan túlfűtött koreográfiája kezdetben csakugyan sokkolja, idővel ingerlő kíváncsiságra sarkallja a hallgatóságot.

Párizsban 1909 körül indult el az orosz zene-művek és balettek kultusza. Ennek a folyamatnak kétségkívül egyik csúcspontja a Tavasz áldozat

Párizsban 1909 körül indult el az orosz zene-művek és balettek kultusza. Ennek a folyamatnak kétségkívül egyik csúcspontja a Tavasz áldozat

PIERRE MONTEUX (1875–1964)

Az ősbemutató karmestere, a párizsi születésű Monteux egy hatgyermekes család ötödik gyerekeként jött a világra. Hatévesen kezdett hegedülni tanulni a Párizsi Konzervatórium padosaiban. Tehetsége hamar kiviláglott: 1896-ban, a Conservatoire hegedűversenyén Jacques Thibaud-val megosztva első díjat nyert. Fiatal éveiben hegedűművészként állandó fellépője volt a Folies Bergeres nevű félvilági párizsi szórakozóhelynek, majd – immár brácsásként – a híres Gelo Quartet tagja lett, amelyben Brahmszal és Grieggel kamarázott együtt. Mint az Opéra-Comique brácsaszólamának vezetője, 1902-ben részese volt a Pelléas és Mélisande világpremierjének. 1910-ben még egy partmentti kisváros, Dieppe kaszinójában vállalt karmesteri állást, ám a rákövetkező évben Gyagilev társulatához, a Ballets Russes-höz szerződött. Rövid ideig katonaként szolgált az I. világháborúban, 1916-ban szerelt le, s még ebben az évben első ízben átkelt az Atlanti óceánon. 1917-től két éven át a New York-i Metropolitan Operában dirigált orosz és francia operaelőadásokat. 1919-ben Bostonba hívták: a szimfonikusok kerestek új zeneigazgatót. Elfogadva a felkérést, öt éven át, 1924-ig tartotta meg bostoni titulusát. Öt évvel később, mikor hazájába, a frissen megalapított Orchestre Symphonique de Paris-hoz invitálták, kapott az alkalmon: az éppen franciaországi éveit töltő orosz komponista, Szergej Prokofjev III. szimfóniájának bemutatója így úgyszintén Monteux nevéhez fűződik. 1935-ben visszatért Amerikába: ezúttal a San Franciscó-i Szimfonikus Zenekar felkérésére mondott ígert, s tizenhét éven át, egészen 1952-ig vezette a kaliforniai együttest. 1946-ban vette fel az amerikai állampolgárságot. Évek múltán ismét Bostonban talált otthonra: első vendégkarmesterként gyakori fellépője volt a szimfonikusoknak, sőt európai turnéra is vitte az együttest, s számos lemezfelvételt is jegyzett velük az 1950-es években. 1961-ben, nyolcvanhat esztendősen írta alá utolsó szerződését: a Londoni Szimfonikus Zenekarral kötött ekkor huszonöt évre (!) szóló kontraktust – amely a felek kölcsönös beleegyezésével egy további terminusra meghosszabbítható. A Tavasz áldozat bemutatójának 50. évfordulójára rendezett londoni ünnepségen a szerző jelenlétében dirigálta el ismét a művet (Royal Albert Hall, 1963. május). 1964 nyarán érte a halál hancocki otthonában.

Forrás: Gramofon-archív

VACLAV NYIZSINSZKIJ (1889–1950)

Lengyel nemzetiségű családba született, felmenői szintén balett-táncosok voltak, a varsói balettban táncoltak. 1898-ban beiratkozott a pétervári színházi főiskolára, Szergej Legat osztályába, ahol hamar fény derült rendkívüli képességeire. 1907-ben, az iskola befejezését követően a Mariinszkij Színházhoz került, és szinte azonnal a társulat első szólótáncosává avanszált. A megnyerő könnyedség, kifinomult mozgáskultúra és a stílus tökéletes megértése átütött az alakításaiban. Valósággal elkápráztatta a nézőit legendás, hosszú ugrásaival. Karrierje Gyagilevvel kötött ismeretsége nyomán ívelt igazán magasra – rövid ideig intim viszonyt is ápolt a Ballets Russes vezetőjével.

Forrás: Gramofon-archív

Az 1909 és 1913 közötti évek voltak a táncos Nyizsinszkij pályájának legszebb esztendei: Oroszország első számú szólistájává vált Fokin koreográfiáiban. Később váratlanul eltávolították a Mariinszkijből, miután testhez simuló kosztümével megdöbbenést keltett a cári páholyban. 1912-ben színpadra állította és el-táncolta az Egy faun délutánját, majd egy évvel később a Jeux-t. Ezek az előadások – ahogyan a Tavaszi áldozaté is – valósággal felrúgják az akadémikus balett szabályait, és sokak szerint Nyizsinszkij ezen munkáival rakta le a modern balett-kultúra alapjait, gyökeresen megújítva a táncművészetet. 1912-ben Budapesten ismerkedett meg a magyar Pulszky Romolával – az ünneplést színész, Márkus Emília lányával –, akit 1913 szeptemberében feleségül vett. Amikor Gyagilev híret vette Nyizsinszkij nászában, eltávolította a társulattól. A művész pályája ekkor valósággal kettétört. Az első világháború alatt Magyarországon – mint az ellenséges Oroszország polgára – a házaspár gyakorlatilag házi őrizetben élt Márkus Emília hűvösvölgyi villájában. Bár Nyizsinszkij 1914-ben önálló társulatot alapított, ezzel nem ért el a korábbiakhoz fogható sikereket. 1917-től kezdve idegbajjal kezelték, ami árnyékot vetett további táncos-koreográfusi karrierjére. A pár többnyire Budapesten élt 1944-ig, s ugyan nem zárkóztak el a külvilágtól, sőt részt vettek a társasági életben, de Nyizsinszkij elhatalmasodó elmebaja lassan felemészttette az energiáit. 1944-ben a család – két leánygyermekkel – a bombázások elől Sopronba menekült, majd a háború után Svájcba emigráltak. Az évtized végén a berkshire-i Sunningdale-be költöztek, ahol Romola brit állampolgárságért folyamodott. A táncos végül 1950-ben hunyt el egy londoni kórházban. 1953-ban holttestét újratemették a párizsi Cimetière de Montmartre-ban.

„Libegő, ős melódiák”

A Tavaszi áldozat koncertdarabként először 1914-ben hangzik el Szentpéterváron, Serge Koussevitzky vezényletével, amit ugyancsak sorra követnek az európai hangversenyek. Párizs (szintén Monteux dirigálásával), London (Eugene Goossens pálcája alatt), majd 1922 márciusában a diadalos amerikai premier is lezajlik Philadelphában (Leopold Stokowski a karmester). Az első nyomtatott kiadásra már a bemutató évében sor kerül; először a négykezes zongoraverzió lesz kapható a zeneműboltokban, a zenekari partitúra 1914-es megjelenése elé azonban a kitörő háború gördít akadályt, így az első, a szerző által jóváhagyott közzététel 1921-re datálható (Edition Russe de Musique). Az ezt követő időszakban számos újabb kiadás is napvilágot lát, amelyek kisebb-nagyobb változtatásokat eszközölnek – a pletykák ellenére ezek döntő többsége természetesen a szerzőtől származik. Jelentősebb revíziót a kottafejek között Stravinsky csak 1929-ben, majd 1943-ban fogadatosít, ezeket a Boosey & Hawkes először 1948-ban (a köznyelvben ezt a változatot hívják 1947-es revideált verzióknak), majd 1965-ben változatlan formában publikálja.

1926-tól kezdve maga a szerző is gyakorta kézbe veszi a karmesteri pálcát, és hosszú élete során számos alkalom-

mal elvezényli a darabot. Lemezfelvételt három ízben készített belőle, melyek – dacára Stravinsky korlátozott dirigens-i tehetségének – az autoritás okán megkerülhetetlen interpretációkat kínálnak a recepciótörténet fölvezetéséhez. 1929-ben az English Columbia hanglemeztársaság számára rögzíti a szerzeményét Walther Straram koncertzenekara élén; másodjára 1940 tavaszán a New York-i Filharmonikusokkal, majd 1960-ban ismét New Yorkban, ezúttal a Columbia Symphony Orchestra közreműködésével. A 20. század jobb-rosszabb dirigensei szinte mind elkészítik a maguk verzióját a darabból – némelyikük többször is –, így a Tavaszi áldozat teljes diszkográfiája mára megközelíti a másfélszáz komplett lemezfelvételt. Maga Monteux például – aki Stravinskyhoz hasonlóan szinte évtizedről évtizedre jobban vezényelte a Sacre-t – nem kevesebb, mint négy forrásértékű stúdiófelvételt jegyez. De fontos és megismerésre érdemes olvasatokat találni Igor Markevitch, Doráti Antal, Pierre Boulez vagy Esa-Pekka Salonen előadásai között is. Méltán nevezhetjük tehát kultuszműnek a Tavaszi áldozatot, melyről majd’ minden magára valamit adó dirigensnek kell legyen mondanivalója. A „rítus” idén százéves, s nem csökkenő népszerűségének hála, rendre beteljesíti az örök körforgás és újjászületés áldozati mítoszát.

Spányi Miklós és Binder Károly Gramofon-díjas

A Gramofon című folyóirat szerkesztősége és kiadója idén már tizenharmadik alkalommal ítéli oda a **Gramofon Magyar Klasszikus Zenei Díjat** és a **Gramofon Magyar Jazz Díjat** (mint fődíjakat), illetve az év legkiválóbb hangfelvételeinek járó elismeréseket (kategóriadíjakat).

A szavazásban ezúttal is Retkes Attila főszerkesztő (a zsűri elnöke), Bércesi Barbara főszerkesztő-helyettes, valamint főmunkatársaink és néhány állandó szakkritikusunk vesz részt. Nemzetközi tanácsadó testületként most is segítette munkánkat az International Classical Music Awards (ICMA) zsűrije, amelynek tagjai: Remy Franck elnök (Luxemburg), Serhan Bali (Törökország), Bernadette Beyne (Belgium), Björn Woll (Németország), Martin Hoffmeister (Németország), Stephen Hastings (Olaszország), Andrea Meuli (Svájc), John Allison (Nagy-Britannia), Irina Geraszimova (Oroszország), Guy Engels (Luxemburg), Pierre-Jean Tribot (Franciaország), Aarno Cronvall (Finnország) és Luis Sunén (Spanyolország).

Az idei díjkiosztót **2013. december 13-án, pénteken este 7 órától rendezzük meg a belvárosi Duna Palotában** (1051 Budapest, Zrínyi utca 5.). A díjkiosztót a Duna Szimfonikus Zenekar koncertje követi, amelyen Kara Karajev azerbajdzsáni zeneszerző *A hét szépség* című szvitje, valamint Bogár István Tubaversenye és Beethoven I. szimfóniája hangzik el. Közreműködik Bazsinka József tubaművész, vezényel: Deák András.

A GRAMOFON MAGYAR KLASSZIKUS ZENEI DÍJ 2013. ÉVI KITÜNTETETTJE:

Spányi Miklós és a Concerto Armonico
(interjúnk a 20–23. oldalon)

A GRAMOFON MAGYAR JAZZ DÍJ 2013. ÉVI KITÜNTETETTJE:

Binder Károly
zongoraművész, zeneszerző,
a Liszt Ferenc Zeneművészeti
Egyetem tanszékvezető
egyetemi docense
(interjúnk az 56–59. oldalon)

A GRAMOFON 2013. ÉVI KÜLÖNDÍJASA – a zenei ismeretterjesztésben és az új koncertlátogató közönség nevelésében játszott kiemelkedő szerepéért – **Deák András és a Duna Szimfonikus Zenekar**

AZ ÉV MAGYAR KLASSZIKUS HANGLEMEZE KATEGÓRIA JELÖLTJEI

- Hidden Treasure (Rejtett kincs) – brácsa mesterművek. Rivka Golani (brácsa), Michael Hampton (zongora). Rubinstein, Vieuxtemps, Enescu, Bowen, Mendelssohn, Pártos Ödön és Sarasate művei. Hungaroton, katalógusszám: HCD 32721-22
- Johann Sebastian Bach: Das Wohltemperierte Clavier. Schiff András – zongora. ECM Records – Hangvető, katalógusszám: ECM 2270-73
- Carl Philipp Emanuel Bach: Billentyűs versenyművek, 19. rész. Spányi Miklós – csembaló, fortepiano; Concerto Armonico. BIS – Karsay és Társa, katalógusszám: CD 1957

AZ ÉV KÜLFÖLDI KLASSZIKUS HANGLEMEZE KATEGÓRIA JELÖLTJEI

- Smetana: Az eladott menyasszony. Tomás Juhás, Dana Buresová, Jozsef Benci, Svotapluk Sem. BBC Szimfonikus Zenekar és Kórus, karmester: Jiří Bělohlávek. Harmonia Mundi – Karsay és Társa, katalógusszám: HMC 902119-20
- Johann Sebastian Bach: Hegedűversenyek. Petra Müllejans, Gottfried von der Goltz (hegedű), Freiburgi Barokk Zenekar. Harmonia Mundi – Karsay és Társa, katalógusszám: HMC 902145
- Mozart: Az álruhás kertészlány (La finta giardiniera). Sophie Karthäuser, Nicolas Rivenq, Jeremy Ovenden, Alex Penda, Marie-Claude Chappuis, Freiburgi Barokk Zenekar, karmester: René Jacobs. Harmonia Mundi – Karsay és Társa, katalógusszám: HMC 902126

AZ ÉV DVD PRODUKCIÓJA KATEGÓRIA JELÖLTJEI

- Dietrich Fischer-Dieskau Schubert- és Schumann-estjei. Bruno Monsiegeon filmjei. NVC Arts – Warner – Magneoton, katalógusszám: 2564 65646-1
- Richard Strauss: Ariadne Naxosban. Renée Fleming, Sophie Koch, Robert Dean Smith, Jane Archibald, Staatskapelle Dresden, karmester: Christian Thielemann. Decca – Universal, katalógusszám: 074 3809

Az év magyar jazzlemeze, valamint az év külföldi jazzlemeze kategóriában a szavazás lapzártakor még nem zárult le; a jelöltek listája internetes folyóiratunkban (www.gramofon.hu) várhatóan december 10-én lesz olvasható.

A kategóriagyőztesek listáját 2014. március első munkanapján megjelenő tavaszi számunkban közöljük.

Harminc év Fesztivál

Zenekar hitből, lelkesedésből és dacból építve

Fotás: BFZ

A publikum és az egész hazai zeneélet felfigyelt arra az 1983. december 26-án rendezett koncertre, amelyen a hazai muzsikusok legjavát felvonultatva bemutatkozott a Budapesti Fesztiválzenekar. A társulat az azóta eltelt évtizedek alatt újfajta zenekari formákat, játékmódot honosított meg itthon, hatalmas törzsközönséget épített, a legrangosabb hangversenytermek ünnepelt vendégévé vált, és ma már a világ tíz legjobb zenekara közé tartozik. Az együttes frissessége, flexibilitása, játékanak intenzitása, érzelmileg magával ragadó volta, a mindennapokra való odafigyelése teszi annyira különlegessé, kiválóvá a harmincéves jubileumát ünneplő BFZ-t.

◆ Réfi Zsuzsanna

NÁDAI ÉVA: HUSZONNYOLC FELEJTHETLEN ESZTENDŐ

„Csoda. Talán ezzel az egyetlen szóval jellemezhetem az első közös muzsikálásomat Fischer Ivánnal” – meséli Nádai Éva hegedűművész, a Budapesti Fesztiválzenekar egyik alapító tagja. „Hiszen az általa dirigált Don Giovanni minden hangjában benne rejtett Mozart, s az Erkel Színházban bemutatott előadás után azt éreztem, vele szeretném folytatni a muzsikusi életemet. Végre jött egy olyan karmester, aki áttörte az érdektelenség, a rutin falát, s azért küzdött, hogy a zenében szólaljon meg mindaz, amit a muzsikus érez. Így természetes volt, hogy elmentem az Olasz Intézetben rendezett próbazenei előadásra. Hihetetlen lelkesedéssel készült mindenki a Fesztiválzenekar bemutatkozására, az 1983-as koncertre. Nem törődünk a támadásokkal: kicsit dacból is meg akartuk mutatni, lehet másként is zenélni. Olyanok voltunk, akár egy nagy család, amelynek minden tagja óriási lelkesedéssel küzdött a közös célért. Iván mindig azt kérte, ne csak azt játsszuk el, ami a kottában szerepel, s a hitét, érdeklődését át tudta adni mindenkinek. Ahogy azt is érezkelte a tagokkal: mindegy, hogy ki hányadik pultnál ül, ugyanannyira szükség van rá, mint a koncertmesterre. Az első időkben demokratikus szellem uralkodott, mindenki elmondhatta a véleményét, ami általában meghallgatásra talált. S bár állandóan érzékelhető volt a szakma féltékenysége, sok támadás érte a tagokat, semmiért se mondtunk volna le a Fesztiválzenekar évi néhány koncertjéről. Később – a bizonytalan helyzet ellenére – az Operaház helyett ezt az együttest választottam, s az itt töltött huszonnyolc, felejthetetlen esztendő mindent megért. Az első időszak felfokozott hevülete később átalakult, az egyre jobban összecsiszoló társulat profi, folyamatosan koncertező, turnézó zenekarrá vált. Sok fiatal érkezett, akikkel külön foglalkoztunk, néhányunknak lett egy-egy mentoráltja, akinek átadta a tapasztalatait. Amikor aztán 1992-ben végre állandósult az együttes, ezzel megint egy másik korszak köszöntött be. Nem tudom felsorolni a temérdek emlékezetes koncertet, hiszen minden hangverseny más és más miatt nyújtott felejthetetlen élményt. Előfordult, hogy sírtam a koncerten: egyszer A kékszakállú herceg vára londoni előadásán, Komlói Ildikóval és Polgár Lászlóval. Azon az estén a zenekar is csodát tett; különleges élmény volt az együttes tagjaként muzsikálni, s nagy öröm annak az értő, csillogó szemű publikumnak játszani, amely az első koncerttől végigkísérte a zenekar történetét.”

„Ki kell jelentenünk hangosan és habozás nélkül, hogy kedden és szerdán nem volt jobb zenekar a földkerekségen a Budapesti Fesztiválzenekarnál” – írta róluk 2011-ben a The New York Times. Az együttes azonban nem csak kiváló koncerteket ad. Fischer Iván zeneigazgató irányításával – akit a német Klassik Radio ebben az évben a világ tíz legjobb karmestere közé választott – számos különleges kezdeményezést indított útjára. Ezek közé tartoznak például az Egyforintos és a Kakaókoncertek, a zenei maratonok, valamint a nemzetközi fesztiválsorozat a Müpában. A BFZ nagy figyelmet fordít a közönségnevelésre: a kicsiknek „hangszerkóstolót” tart, gyerekeperával járja az országot, filmes pályázatot hirdet fiataloknak, akiket éjszakai koncertjeire is vár. Az együttes részt vesz a nemzeti tehetségtutató programban, és a sérült gyermekekre ugyancsak kiemelten figyel. Minden évben újabb és újabb ötletekkel áll elő, hogy még jobban megoszthassa a publikummal a zene örömét.

Mindez Glinka, Mozart és Rahmanyinov műveivel kezdődött 1983. december 26-án, a Zeneakadémián. Hatalmas várakozás előzte meg a Fesztiválzenekar bemutatkozó estjét, s a pódiumon helyet foglalók elhivatott zenélése remek belépőt jelentett. A jó koncertekre kiéhezett közönség alig várta a folytatást. Az együttmuzsikálók ugyanis mind lelkes, vállalkozó szellemű és kiváló zenészek voltak, akik örömmel csatlakoztak a két alapítóhoz, Fischer Ivánhoz és Kocsis Zoltánhoz. Ők pedig – vállalva az irigységet és a konfliktusokat is – az itthoni gyakorlattól teljesen eltérően működő zenekart hívtak életre. Az első időszakban csak

FEJÉRVÁRI ZSOLT: MESTERISKOLÁTÓL A BLATTKONCERTIG

Negyedszázada muzsikál a Fesztiválzenekarral Fejérvári Zsolt, aki ma már a nagybőgő szólam vezetője. Zeneakadémistaként játszhatott először a társulattal, s rengeteg emlékezetes turné, koncert részese volt az eltelt évek alatt.

Gramofon: *Hogyan lett a Fesztiválzenekar tagja?*

Fejérvári Zsolt: Elsőéves zeneakadémistaként, 1988-ban az egyik nagybőgőórán váratlanul megjelent Tibay Zsolt, a Fesztiválzenekar akkori szólamvezetője, és szó nélkül végighallgatta az órát. Másnap felhívott, s közölte, hogy a zenekar következő periódusában számítanak rám; persze, hogy a boldogságtól madarat lehetett volna fogatni velem... Akkoriban a Fesztiválzenekar évente csak néhány ünnepi koncert, illetve lemezfelvétel erejéig gyűlt össze. A következő években igazi mesteriskola volt Zsolt mögött ülni a szólamban; nagyon sokat tanultam tőle a szólamvezetésről, a szimfonikus zenekar játékmódjairól.

G.: *Huszonöt esztendeje ismeri az együttest. Mi volt a legemlékezetesebb turné, koncert ezen évek alatt?*

F. Zs.: Nagyon nehéz a temérdek világklasszis szólista, emlékezetes koncert közül akár csak néhányat is kiválasztani. Eszembe jut az első turném a zenekarral, Kocsis Zoltán lenyűgöző Bartók III. zongoraversenyével a bécsi Musikvereinben. Képek villannak be Schiff András Bach-Bartók sorozatából: a közönség négyes sorokban állt a Zeneakadémián. Felejthetetlen marad a Mozart-operasorozat: a Cosi fan tutte, a Figaro házassága és a Don Giovanni eljátszása óta a Fesztiválzenekar szerintem egészen másként nyúl Mozart zenekari műveihez is. Eszembe jut John Tomlinson és Petra Lang kettőse a londoni Barbicanben: A walkür zárójelenetében, Wotan búcsúja közben jó néhányan sírtunk a színpadon...

G.: *Őn nemcsak a nagybőgőszólam vezetője, hanem szólistaként is koncertezett már a BFZ-vel. Ebből a nézőpontból milyenek találja az együttest?*

F. Zs.: Mindig különleges élmény egy versenymű eljátszása; különösen egy olyan, szólószerepben jóval kevésbé megszokott instrumentum játékosaként, mint a nagybőgő. Minden alkalommal meg-

indító volt az, hogy kollégáim mennyi odafigyeléssel, óvatossággal, empátiával, szeretettel kísérték, egy pillanatra sem elnyomva a viszonylag nazálisabb, visszafogottabb hangú hangszerem.

G.: *Sok más együttesben is kipróbálhatta már a tudását. Mitől más a BFZ? Van olyan szólamvezetői feladat, ami csak a Fesztiválzenekarra jellemző?*

F. Zs.: Az általam megismert nyugati zenekarok többsége csak ritkán vagy egyáltalán nem szólampróbázik. A Fesztiválzenekar sikerének egyik titka biztosan az, hogy a próbaheteink első napját külön vonós/fúvós próbával kezdjük, majd a vonós szólamok „elvonulnak” szólampróbázni. Nagyszerűen lehet ilyenkor az intonáción, a közös játékmódokon, az artikuláción dolgozni. A munka légkörének szerintem az is jót tesz, hogy a szólamunk tagjai maguk is gyakran javasolnak újrendet, vonást, zenei megoldást. Nagyon kreatív, kísérletező órák ezek.

G.: *Belülről nézve hogyan változott az együttes az elmúlt két és fél évtizedben?*

F. Zs.: A zenekar tagjainak nagy részét még a Zeneakadémiáról ismerem. Nyugodtan mondhatom, hogy együtt nőttünk fel, és tanultuk meg a szakmát. Ma már mosolyogtató, de az első években még külön felelőse volt a kazettamásolásnak: a „csecsemőnek” szinte minden műsorra került darab újdonságnak számított, együtt tanultuk meg az alaprepertoárt. Arra, hogy milyen óriásit lépett előre az együttes az elmúlt két évtizedben, jó példa a néhány évvel ezelőtti londoni koncertünk a Royal Albert Hallban, ahol 6-7 ezer ember egy egészen hajmeresztő vállalkozás tanúja lehetett. Miután az esti koncerten telt ház előtt eljátszottuk Mahler I. szimfóniáját, letöröltük a gyantaport a hangszerekről, és egy második koncerten a közönség választhatott a több száz zenedarabból álló listából, hogy mit szeretne hallani. A „blattkoncert” óriási siker lett: a londoni sajtóban volt, aki az egész Proms-fesztivál legszínelvonalasabb eseményeként emlegette aznapi két hangversenyünket. A londoni zenekarok egyébként közismerten nagyon keveset próbálnak; lapról olvasós koncertet itt megszervezni nagyjából olyan, mint a sivatagban sikeresen eladni több tonna homokot...

évi három-négy hangversenyt adtak, ezek azonban a különlegesen igényes próbáknak és az átlagosnál magasabb követelményeknek köszönhetően valóban a hazai zeneélet ünnepi pillanataivá váltak. Egyre jobban alakult az a dinamikus, fiatalos hevületű zenekar, amely kreatív, és érzelmileg is átéli a zenét. Majd sor került az első külföldi koncertre is, amelyet 1989-ben, Londonban adtak, hatalmas sikerrel.

A Fesztiválzenekar egészen 1992-ig alkalmi formában működött, akkor azonban a további fejlődéshez már szükség volt az együttes állandóvá tételére. A Főváros vállalta a bérek kifizetését, ha az együttes minden egyéb működési kiadását más forrásból fedezi. Fischer Iván ötlete pedig az

volt, hogy a koncertek költségét fizesse az ekkor születő Budapesti Fesztiválzenekar Alapítvány, amelyhez alapítóként azonnal 15 magyar, illetve multinacionális nagyvállalat és bank csatlakozott. Az együttes felvette a Budapesti előnevet, s megkapta a korábbi Óbuda Mozit is a Selmeci utcában, amely a zenekar próbatermivé vált. A társulat-építő munka meghozta gyümölcsét: az együttes egyre kiválóbban játszott, kezdett kialakulni a több mint tízezer törzsközönség, és a bérletvásárlóik száma több ezerre nőtt. Népszerűek lettek a kávé- és a gyerekeknek szóló kakaókoncertek, valamint a déli, egyforintos főpróbák. Eközben a zenekar körül kialakult a civil támogatói kör is. Egyre rangosabb külföldi felkéréseket kaptak: 1993-ban szerepeltek először a Salzburgi Ünnepi Játékokon, egy évvel később

GULYÁS EMESE: SZÓLISTAKÉNT MUZSIKÁLVA

Egy meghallgatás mindig nagyon stresszes: Gulyás Emesét meglepetésére mégis remek hangulat fogadta a Fesztiválzenekar próbatermében, amikor hat esztendővel ezelőtt meghívták egy megmérettetésre. Azonnal magával ragadta a Selmeci utcai helyszín miliője, és boldoggá tette, hogy a zenész kollégák megtapsolták produkcióját, hiszen már zeneakadémistaként is az volt az álma, hogy egyszer a Fesztiválzenekarban játszhasson. Fél évvel később kapta meg az első felkérést, és ettől kezdve a hegedűművész folyamatosan koncertezett az együttessel, amelynek ma már tagja. De még most is emlékszik arra, mennyire torkában dobogott a szíve, amikor először próbálhatott a zenekarral. A gyakorlatokos intenzitásától, a megfeszített koncentrációtól az első időben annyira elfáradt, hogy a próbák után aludnia kellett... Az első turnét sem felejtí el: az amszterdami Concertgebouw-ban előadott szimfóniák ma is közel állnak a szívéhez. Szívesen idézi vissza, hogy a szólamtársai mennyire segítőkészek voltak, gyorsan befogadták, rengeteg tanácsot kaptott tőlük a művekkel és Fischer Iván elvárásaival kapcsolatban. De a Carnegie Hallban adott est és a kínai turné minden pillanata is örök emlék.

Gulyás Emese nagyon élvezi, hogy az együttes tagjaként részt vehet az alkotó folyamatban, szólistaként muzsikálhat, és hogy minden egyes hang megformálásakor megjelenhetnek az önálló gondolatai. Örül annak, hogy tudása legjavát adhatja, hogy felszabadultan játszhat egy olyan közegben, ahol a muzsikuskok egymást inspirálják. Ahol folyamatosan jelen van a frissesség és ihletettség, és soincs két ugyanolyan hangverseny. Ahol valóban ünnep minden koncert, s a muzsikuskok lelkesedése – függetlenül attól, hogy hány éve tagjai az együttesnek – változatlan, és még mindig csillogó szemmel játszanak.

pedig sor került az első tengerentúli turnéra, amelynek keretében az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában mutatkoztak be. Írországi vendégszereplésükől 1997-ben így számoltak be a kritikusok: „A Budapesti Fesztiválzenekarból sugárzik a tehetség és az odaadás. A muzsikuskok csak játszani akarnak, mindegy nekik, hogy 30 fontos jegygyel érkező, estélyi ruhás közönségnek, vagy egy csapat, a zene üzenetét tágra nyílt szemekkel csodáló gyerekeknek...”

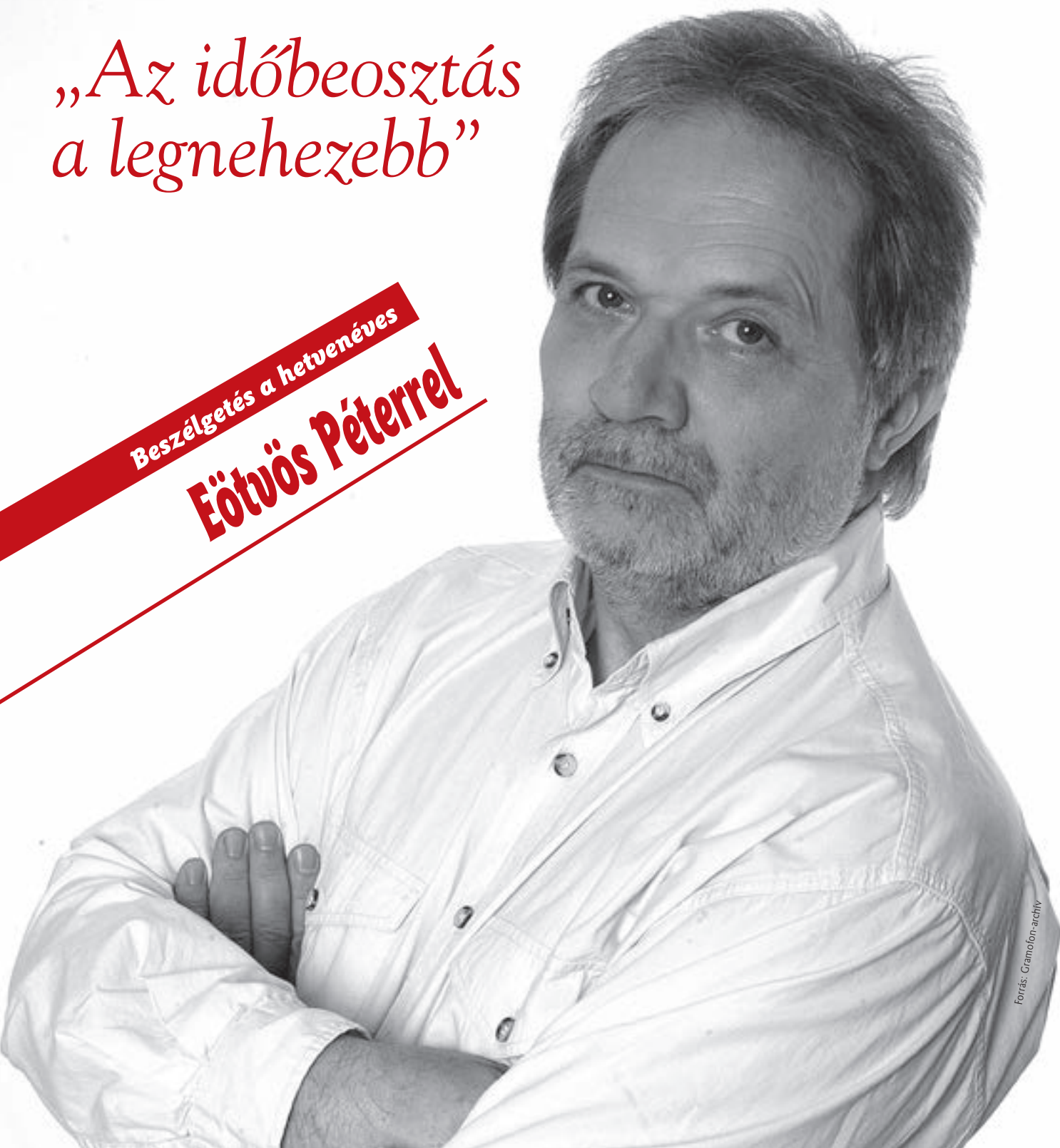
Az elismerések ellenére akadt némi gond is. A zenekaron belül személyes ellentétek támadtak, és Kocsis Zoltán kivált az együttesből. Miután megnyugodtak a kedélyek, a BFZ tagjai igyekeztek minden koncertet egyszeri és különleges eseménnyé tenni. Megérkezett az első Gramophone-díj is: Bartók A csodálatos mandarin című művének 1998-as felvételéért. Az ezredfordulón kialakított új, több lábon álló zenekari modellel pedig folytatódott a sikertörténet. A következő évtized munkájával az együttes elérte, hogy 2008-ban a Gramophone zenei szaklap a világ tíz legjobb zenekara közé válassza a BFZ-t. Az együttesről tanulmányok születnek, sokan kísérik figyelemmel a náluk folyó, a mindennapokra hangsúlyt helyező munkát. Azt a fajta muzsikálást, amelyben a zenészek egész lelkükkel, alkotó módon vesznek részt. Idén, Mahler I. szimfóniájának lemezfelvételéért már Grammy-díj jelölést is kaptak, a közelmúltbeli angliai turnéjukról megjelent kritika pedig a zenekar „senki máshoz nem hasonlítható játékaról” számolt be.

„Sikerének titka a virtuozitás és a muzsikálás mélysége. E szavakkal gratulált Louwrens Langevoort, a Kölni Filharmonia intendantja a 30. születésnaphoz. A jubileumot pedig ismét egy különleges, általuk meghonosított kívánság-hangversennyel ünneplik december 26-án, a Budapest Kongresszusi Központban, ahol a műsor a közönség szavazatai alapján dől el. A jelenlévők ezen az esten is meggyőződhetnek majd Fischer Iván hitvallásáról, amelyről egy német lapnak így nyilatkozott: „ahhoz, hogy zenénkel boldoggá tudjuk tenni az embereket, egyetlen út vezet: nekünk is szeretnünk kell a zenét, amit játszunk, és meg kell osztani ezt az örömet a közönséggel.”

„Az időbeosztás
a legnehezebb”

Beszélgetés a hetvenéves

Eötvös Péterrel

Forrás: Gramofon-archív

Három ősbemutató, öt operaprodukciónak, zsűrizés, kurzusok. Zsúfolt programnaptár 2013-ra, és már a következő két évre is sűrű előjegyzés. Költözés a Budapest Music Centerbe a Nemzetközi Eötvös Intézettel és a Kortárszenei Alapítvánnyal. A 2014 januárjában hetvenedik születésnapját ünneplő Eötvös Péter aktivitása, kapcsolatrendszerének kiterjedtsége és mobilitása lélegzetelállító.

◆ Albert Mária

Gramofon: *Olyan sebességgel követik egymást az események, hogy a kronológiának nincs sok értelme, inkább csoportosítsuk a történéseket. Az 1991-ben alapított Nemzetközi Eötvös Intézet, valamint a 2004-ben létrehozott Eötvös Péter Kortárszenei Alapítvány több évi hontalanság után beköltözött a márciusban megnyílt Budapest Music Centerbe (BMC). Az intézet és az alapítvány – amely lényegében azonos a spiritus rectorral, azaz Eötvös Péterrel – nyomban bekapcsolódott a magyar kortárszenei életbe.*

Eötvös Péter: Fiatal zeneszerzők részvételével már áprilisban különleges workshopot rendeztünk a BMC-ben: 22 országból 38 jövődó operakomponista dolgozott négy napot át. Ötvenen jelentkeztek, harmincnyolcan eljöttek, ami meglepően magas szám. Volt, aki 40 órát repült Ausztráliából vagy Brazíliából, hogy itt töltsen ezt a négy napot – ez fényesen igazolta a projektünk fontosságát. Egy kamaropera létrehozását hirdettük meg: Mrozek Nyílt tengeren című, mulatságos abszurd drámájából Almási-Tóth András írta az *Out at S.E.A.* librettóját. Csupán a helyszín változott – tenger helyett egy valóságshow-ház –, ám azonos a konfliktushelyzet (kényszerű összefüggés). Mivel kamaradarabról van szó, csak három hangszert határoztunk meg: egy brácsát, egy csellót és egy klarinétot. A kurzus után a résztvevők otthon önállóan folytatták a munkát. Visszaküldték az anyagot, Horváth Balázssal pedig kiválasztottuk a hat legjobb munkát. Ez a hat szerző csak egy-

egy szerepet dolgozott ki a három előadó számára (egy tenor, egy mezzo és egy bariton), így jött létre két, egymást követő előadásra való zenei anyag. Ollóval, ragasztóval passzítottuk, ki kihez illik. December 19-én majd hallgassák meg milyen érdekes lett az eredmény! Hat tehetséget tudok így bemutatni Budapest után majd Párizsban, az IRCAM fesztiválján. Ott éles fülű szakemberek ülnek, akik tudni fogják, kikkel lehet tovább tervezni. Ez a célunk.

G.: *Az Új Magyar Zeneszerző Fórum zeneszerző-versenyének fősűrűjét is vezette, és idehozta a Goethe Intézet által kezdeményezett nemzetközi komponistaverseny nyertesét.*

E. P.: A fórum Ligeti György emlékének szentelte a 2013-as versenyt, de nemcsak ezért vállaltam az elnökséget, hanem mert az egész fiatal alkotói nemzedék érdekel. Úgy látom, hogy nemzetközi mércével mérve is megállják a helyüket. Egy saját díjat is felajánlottam: vállalom az egyik nyertes egy éven át tartó mentorálását, egy év után pedig megrendelek tőle egy darabot, amit 2015-ben egy külföldi fesztiválon bemutatok. Az Eötvös Péter Kortárszenei Alapítvány is kiadott egy-egy különdíjat, ezeket Tornyai Péter és Bella Máté nyerte el. Ami a Goethe Intézet kezdeményezését illeti, a nemzetközi projekt zenei védnökségére és a művek bemutatására kértek fel. A Honnan? Hová? – mítoszok, nemzet, identitások című zeneszerzői pályázat

Jelenet a *Paradise reloaded* (Lilith) című, a közelmúltban Bécsben bemutatott új Eötvös-operából

előzményeihez tartozik, hogy az intézet és az Ensemble Modern meghívására, 2011 májusában 27 fiatal kelet-európai zeneszerző vett részt azon a frankfurti workshopon, amely a nemzeti identitás kérdésével foglalkozott. A zsűri tagjai egymástól függetlenül választották ki a pályázat második fordulójába került fiatal alkotókat; senki sem szavazhatott a saját országából jeligenesen beküldött pályaműre. Itt is izgalmas felállás alakult ki: a nyolcas mezőnybe három lettországi komponista került. Ez érdekes jel, mert azt mutatja, hogy a szabad gondolkodás a lettekénél jól működik. A nemzeti öntudat vagy önmeghatározás természetes dolog, de folyamatban kell megjelennie. Nem időnként előbukkanni, mert akkor mindig a kirekesztéssel párosul, és ha az mutatkozik, akkor kell megálljt mondani. Sajnos ebben az évtizedben efféle jelenségek tanúi vagyunk. Kíváncsi voltam, vajon a kelet-európai országok fiatal intellektuális rétegei számára miként tükröződik a téma. Benne lehetett volna a pakliban, hogy egyikük azt mondja, rovásírással írma a kottámat. Kiderült, hogy ez a generáció még a kérdést is elutasítja – nem az ő problémájuk, és szerintem ez így jó, így egészséges. A kompozíciók hol iro-nikus-szellemes, hol elemi módon világították meg a mítoszok, nemzetek és identitások témáját. A pátoszról azonban minden esetben lemondtak a művek alkotói. Nem akadt közöttük senki, aki a nemzet nagy költőire vagy netán a nemzeti művészet fellengzősségére akart volna hivatkozni. 2014 májusában, Tokióban a Toru Takemitsu Zeneszerzőverseny egyszemélyes zsűrije leszek, és vagy 100 darabot kell elolvasnom. Takemitsu igen bölcsen úgy rendelkezett, hogy az előző év legtöbbet nyújtó zenei személyisége, alkotója egyedül döntsön. Legutóbb Sir Harrison Birtwistle zsűrizett. A személyes felelősség vállalásával elkerülhető a viták, a favoritokkal kapcsolatos megfontolások, az embernek csak önmagával kell elszámolnia.

G.: *A három 2013-as világpremier közül az első egy hegedűverseny volt, DoReMi címmel, amit a Los Angelesben élő japán hegedűművész, Midori mutatott be – ott, az angyalok városában.*

E. P.: Idén és a következő esztendőben több olyan fesztivált rendeztek/rendeznek, amelyek úgynevezett portréfesztiválok, a programjuk középpontjában az én munkásságom áll. A januári Focus on Eötvös is ilyen volt. DoReMi című második hegedűversenymet egyébként a Los Angeles-i Filharmonikusok, a Gewandhaus Leipzig és a BBC Proms közösen rendelte meg Midori számára. A fókusz keretében játszották a Schiller, energische Schönheit című kompozícióm; a Korrespondenz című vonósnégyesemet és az Angyalok Amerikában című operámat félig szcenírozva – hasonlóképp, ahogy David Gately rendezésében ment a londoni Barbicanben. A produkciót Pablo Heras Casado fiatal spanyol dirigens vezényelte, aki a 2007-es karmester-kurzusomon tűnt fel a luzerni fesztiválon, ahol Stockhausen Gruppenjét dirigálta. Azóta meredeken ível felfelé a karrierje, az egész világon a legkeresettebb karmesterek közé tartozik, s gyönyörűnek találtam az előadást. A Los Angeles-i Filharmonikusoknál 1999, 2007 és 2010 után ez már a negyedik alkalom volt, hogy komponistaként önálló programot szerveztek nekem. 2014-ben a New York-i Filharmonikusokkal Alan Gilbert, majd Kölnben és Párizsban az én vezényletemmel szólaltatja meg Midori a versenyművet. Idén szeptember végén a Monte Carlói Filharmonikus Zenekar és Daniel Ciampolini ütős – Andrej Borejko vezényletével – mutatta be a legújabb hangszeres művem, a Speaking drums című darabot, amelyet Weöres Sándor fantasztikus lüktetésű nonszensz verseire írtam. Egyszerűek és világosak a ritmusok, ezért véleményem szerint az előadók és a közönség számára is könnyen megfogható a darab. Az előadásban a karmester nem a közönségnek háttal áll, hanem a közepes méretű zenekar mögött, szemben a publikummal. Így a pódium előterében a szólista tágas területen, kis csoportokban helyezheti el a hangszereit. A versek eredetiben hangzottak el; így szeretném játszani később is a Speaking drumst. Az érthetőségnek ugyanis nincs jelentősége, hiszen nonszensz versekről van szó, ezek a nyelvi kultúránk ritmusban jelentkező esszenciáját adják. Az ütős mondja a verset, hozzájátssza a ritmusát, majd egyszer csak abbahagyja a verset és marad a ritmus, ami aztán a zenekarban átme-gy a melódiába, tehát a közönség tanújává válik a szöveg transzformációjának. Valahogy úgy, ahogy az indiai ütősök játszanak, akik a zene fölött mondják a szöveget. Nem azt mondják, amit játszanak, hanem azt játszzák, amit mondanak. Ezen a tradíción alapul a darab. Kivételesen jó interpretációnak éreztem Daniel Ciampolini előadását. Mint-hogy azonban a sokoldalú fiatal osztrák ütősnek, Martin Grubingernek komponáltam, 2014 februárjától vele viszzük turnéra – Dortmundtól Tokióig több helyre.

G.: *Nemcsak az Angyalok Amerikában volt műsoron ebben az évben: mindenfelé játsszák az operáit.*

E. P.: Zürichben sikerrel mutatták be a Három nővért. Zeneileg rendben volt, jó kritikákat kapott az előadás; a jelmeztervező, Victoria Behr elnyerte az Opernwelt folyóirat kritikusaiknak díját, de a rendezés nem tartozik a

GŐZ LÁSZLÓ: A HIVATÁSUNK ÚJ MŰVEKET INSPIRÁLNI

Meghiúsult tervek (például Gödöllő) és hosszú vándorévek (Hollandia, Németország) után, 2013 tavaszán valódi otthonra lelt a Nemzetközi Eötvös Intézet. Beköltözött a Budapest Music Center (BMC) új épületébe, amelynek már a terveit is úgy alakították, hogy alkalmas legyen az intézet, illetve a 2004-ben alapított Eötvös Péter Kortárszenei Alapítvány befogadására, működtetésére. Az előzményeket Gőz László, a BMC alapító igazgatója idézi fel.

„táskairoda” volt. Vitte magával a zenészeket, karmestereket, zeneszerzőket, kurzusokat tartott nekik, egyénileg is foglalkozott velük, finanszírozta a képzésüket, követte a fejlődésüket. A mi feladatunk – amellet, hogy helyet adunk egy irodának – az, hogy a kurzusokhoz szükséges infrastruktúrát (termek, hangszerek, szállás, gyakorlati lehetőség) biztosítsuk. Az intézet projektjei így jóval könnyebben lebonyolíthatóak, akár odáig is, hogy a kurzusokon létrejövő művek először itt szólnak meg. A márciusi megnyitót követő első napokban lezajlott az első kurzusunk, mindössze fél esztendőnyi működés során három másikon vagyunk túl, és 2013 végéig még kettőnek adunk helyet. Az Új Magyar Zeneszerző Fórum harmadik zeneszerzőversenye után már pontosan látjuk, hogy a BMC hivatása az, hogy új műveket inspiráljon, és ehhez megfelelő kondíciókat kínáljon fel. A BMC, valamint az alapítvány céljai szervesen összekapcsolódnak. A bázeli Zeneművészeti Főiskola és a Christoph Delz Stiftung évvégi, nálunk tartandó karmesterkurzusán például – Matthias Krüger fiatal svájci komponista mellett – Bella Máté fiatal magyar zeneszerző kifejezetten Eötvös Péter ajánlása alapján vesz részt. Berg, Webern, Delz művei után az ifjú alkotók darabjai is megszólalnak, s hangfelvétel is készül. A közös munka a Budapest Music Centerben élőben közvetített online koncerttel, a bázeli Zeneakadémián hagyományos hangversennyel zárul.

Büszkék vagyunk rá, hogy a ház jó híre színhagyomány útján egyre jobban terjed. Az Ensemble Modern két koncertet adott nálunk. A muzikusok itt laktak, reggel nyolckor megszólalt a ház, mert mindenki elkezdett gyakorolni. Azt mondták, hogy ilyen összetett intézmény nincs még egy Európában. Ezek a visszajelzések sokat érnek: szó van róla, hogy az Ensemble Modern visszatér és kurzust rendez nálunk. A szakmai reputációnk – úgy érzem – hibátlan, a közönség számára a határozott arculatunk lehet vonzó. Nem tartunk a konkurenciától: a BMC alapvetően a modern zenével és jazzel foglalkozik, de megszólalt már nálunk Händel is. Azt hiszem, az a bizonyos nyolcezer hely, amely esténként rövidesen várja majd a budapesti jegyvásárlókat, nemcsak azért nem fenyegetés számunkra, mert mi vagyunk a legkisebbek (háromszázötvenen férnek el a koncertteremben), hanem azért sem, mert mi is elkezdtük a saját közönségünket a magunk karakterére szabott ifjúsági sorozattal felnevelni.”

Gőz László (balra) és Eötvös Péter 2012-ben, a Budapest Music Center építkezésén

Forrás: Gramofon-archív

kedvenceim közé. Nagy és kellemes meglepetés volt ellenben a Lady Sarahina Varsóban, amit egy magyar származású fiatal karmester, Christian Schumann néhány próbával kiváló színvonalra hozott. Tavaly Wrocławban, a kortárs fesztivál programjában ment az Angyalok Amerikában koncertváltozata. Úgy látszik, a darabhoz kedvet kaptak, mert jövő októberben Almási-Tóth András rendezésében, a gyönyörűen felújított klasszicista operaházban mutatják be. Az én színházi favoritom most a Paradise Reloaded, amit a Neue Oper Wienben Johannes Erath állított színpadra.

G.: Az ősbemutató – a fent említettek sorában a harmadik – az 1988-ban alapított Wien Modern kiemelkedő eseménye volt. Ennek a fesztiválnak a középpontjában is Eötvös Péter munkássága állt. Matthias Losek, a fesztivál művészeti vezetője azt mondta, szinte szerelmes a műveibe. Nos, a nyitóhangversenyen Cornelius Meister vezényelte a *The Gliding of the Eagle in the Skies* című darabot, majd másnap került sor az operapremierre. Korábban Lilith lett volna az opera címe.

E. P.: A cselekmény motorja Lilith, de mégis címet változtattam, mert ráébredtem, hogy elcsépeltem az egyetlen névből álló cím: Márta, Norma és a többi. Az ördög tragédiája című operám librettóját Albert Ostermaier írta, a kiindulópont Madách drámája, Az ember tragédiája volt. 2011 januárjában mutatta be a Bajor Állami Operaház, Kovalik Balázs rendezésében. Ebben már fontos szerepet kapott Lilith, mint Éva ellenlábasa. Nagyon szeretem Ostermaier veretes, poétikus szövegét, de éreztem, hogy maradtak következetlenségek, aránytalanságok az elkészült darabban. A feleségemmel, Mezei Marival fölállítottunk egy új kapcsolattrendszert, amelynek öt szereplője van, de csak négy jelenik meg a színen – Ádám, Éva, Lilith és Lucifer –; az ötödik pedig az Isten, aki fizikai valójában nincs jelen. Az operában három férfi és három nő adja az angyalok karát, illetve a mellékszerepeket. Ahogy a szöveggönyvön dolgoztunk, kiderült számunkra, hogy a két konfliktus-sík gyújtópontjában mégiscsak Ádám áll. Lucifer és az Isten, valamint Éva és Lilith közötti állandó vita kérdése, ki tudja a maga oldalára állítani Ádámot. Éva és Lilith is várandós, mindkét nő új nemzedéket akar teremteni, de ennek

a vágnak Ádám csupán mellékszereplője. Amikor elkészültünk a vázlattal, megnéztük, hogy mit tudunk felhasználni Ostermaier szövegéből. Azt tapasztaltuk, hogy nagyon sokat, csak más sorrendbe kellett helyezni a részeket. Ahogy a Három nővérnél: minden sor Csehové, de nem ugyanabban a sorrendben. Ha hiányzott valamilyen láncszem, Ostermaier két-három új szöveggel kipótolta. A zene azonban teljesen új, ez egy másik opera, amit félig, sőt talán háromnegyedig szcenírozott változatban a budapesti közönség a bécsi szólistákkal ismerhet meg, a Művészetek Palotájában. Bécsben az Amadeus Ensemble-Wien játszott Walter Kobéra vezényletével – rendkívül harmonikusan dolgoztunk együtt. Kobérát különben is nagyra becsülöm. Nem csak kitalálta ezt a remek színházat, a megszállottságával tartja életben, amit csak támogatni lehet. Budapesten, ahol a Műpa vezérigazgatója, Káel Csaba igen következetesen kiáll a kortárszenei programok mellett, az MR Szimfonikusokat Vajda Gergely vezényli.

G.: Elképzelhetőnek tartja, hogy egy színház *Az ördög tragédiáját* és a *Paradise Reloaded* is eljátssza?

E. P.: Igen érdekes lenne, ha egymás után adnák elő a két művet, de ahhoz *Az ördög tragédiáját* mindenképp javítanom kellene. Nem a zenét, hanem a darab szerkezetét. A néző szinte zenetörténeti kontextusban tapasztalhatná meg, hogy miből mi lett.

G.: Bármily kedves önnek Lilith, nem feledheti egy másik kedves „leányát”, *Sierva Mariát*. Néhány hete jelent meg CD-n a *Szelemlről és más démonokról* című operája. Gabriel García Márquez kisregényéből, a *Glyndebourne-i Fesztivál* megrendelésére komponálta. 2008-ban, Vladimir Jurowski vezényletével mutatták be, Silviu Purcarete volt a világpremier rendezője. Azóta ez a mű is „repertoárdarabbá” lépett elő. Edward Kemp, a *Royal Academy of Dramatic Art* igazgatója alapos és tanulságos elemzést írt a kísérőfüzet számára. Ő is rámutat, mennyiféle aktivitás kapcsolódik az ön nevéhez.

E. P.: Megtisztelő számomra, hogy a *Love and Other Demons* felvételét felvették a fesztivál saját kiadványainak sorába. Az ősbemutató és az azt követő előadások legjobb pillanataiból kevertük az anyagot, Sébastien Chonion hangmérnökkel. Ami a sokféle tevékenységet illeti, valóban az időbeosztás a legnehezebb. A fiatal karmesterekkel és zeneszerzőkkel való foglalkozást, vagyis az intézet és az alapítvány munkáját kell összehangolnom a karmesteri felkérésekkel és a komponálással. Ahogy Kemp is kiemelte, az operáknál a hangokból, a szereplők adottságaiból indulok ki. Már elkészült a Frankfurti Operaházban, június 29-én bemutatandó darabom, Az aranysárkány alapkonceptiója. Tizenhat tagú kamarazenekar kíséri az öt énekest. Roland Schimmelpennig magyarul is játszott, azonos című drámájából írtuk a librettót. Mindenki több szerepet játszik: bennszülötteket és bevándorlókat, abszurd figurákat. Az operaház és az Ensemble Modern közös megrendelését teljesítem, s mivel a kereteket már ismerem, munkához láthatok. ■

MVM Koncertek – A Zongora 2014

Nyikolaj Luganszkij

Mitsuko Uchida

Grigorij Szokolov

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti hangversenyerem

2014. február 26. (szerda), 19.30 – **Mitsuko Uchida**

2014. április 28. (hétfő), 19.30 – **Grigorij Szokolov**

2014. október 22. (szerda), 19.30 – **Bogányi Gergely**

2014. november 24. (hétfő), 19.30 – **Ránki Dezső**

Zeneakadémia Nagyterem

2014. március 12. (szerda), 19.30 óra – **Jandó Jenő**

2014. május 12. (hétfő), 19.30 óra – **Nyikolaj Luganszkij**

2014. szeptember 18. (csütörtök), 19.30 óra – **Jevgenyij Szugybin**

2014. november 6. (csütörtök), 19.30 óra – **Várjon Dénes**

Festetics Palota, Tükörterem

2014. január 26. (vasárnap), 19 óra – **Érdi Tamás**

2014. március 30. (vasárnap), 19 óra – **Mocsári Károly**

2014. december 5. (péntek), 19 óra – **Ifj. Balázs János**

A koncertekről bővebb információ olvasható a www.azongora.hu honlapon.
A jegyek és bérletek megrendelhetők az info@mvmkoncertek.hu e-mail címen,
megvásárolhatók a Művészetek Palotája jegypénztárában
és a www.jakobikoncert.hu/Jegyvásárlás honlapon.

A hangversenysorozat névadó szponzora:

Értelem és érzelem harmóniája

Találkozás Spányi Miklóssal

A Bach-fiúknak megvolt az a szerencsétlensége, hogy őket is Bachnak hívták: az utókor szerint volt a nagy Johann Sebastian, és voltak „a gyerekek”. Tény, hogy az igazán nagy mesterhez nehéz bárkit is hasonlítani, de éppen Carl Philipp Emanuel az, aki megállja a helyét az édesapja mellett – méghozzá két lábon. Spányi Miklós, a 300 éve született „hamburgi Bach” műveinek világszerte elismert tolmácsolója, a Concerto Armonico vezetője újra többet tartózkodik Magyarországon. Nemrég fejezte be a zeneszerző concertóinak lemezösszkiadását, a svéd BIS gondozásában. A történetnek azonban nincs vége, sőt... A Gramofon szerkesztősége és kiadója 2013-ban Spányi Miklósnak és a Concerto Armonicónak ítélte a Magyar Klasszikus Zenei Díjat.

A nemzetközileg is jegyzett billentyűs művész nemrég új életet kezdett Mannheimben, ahova több mint két évtizedes finnországi tartózkodás után költözött. A mannheimi zeneakadémián tanít, de „átjár” Amszterdamba is órákat tartani, valamint kéthetente a budapesti Zeneakadémián is oktat. Régizenei érdeklődése már zeneakadémista korában kialakult; talán éppen ezért merül fel a kérdés, hogy miért Finnországot választotta célpontként 1990-ben. „Ismerősökön keresztül sokfelé érdeklődtem, merre kaphatnék állást külföldön – meséli Spányi Miklós. – Szimpatikusnak tűnt északon eltölteni kis időt; még ha kissé túl északra sikeredett is ez a letelepedés, a Helsinkitől hatszáz kilométerre északra fekvő Oulu városában. Régizenesz szemmel valóban periférikusnak tűnhet, de például fantasztikus hangszerpark állt a rendelkezésemre, amit Magyarországon, a kádári idők végén nehéz lett volna magamnak előteremteni. Az anyagi háttérrem megvolt, hogy beszerezsek klavikordot, csembalót, orgonát, illetve egy olyan intézmény állt mögöttem, a később főiskolává alakult helyi konzervatórium, amelynek mindez fontos volt. Azért is szívesen mentem Finnországba, mert orgonista is vagyok, és az országnak érdekes az orgonaparkja. Ez akkoriban vonzott, hiszen itthon nemigen lehetett elfogadható állapotú orgonával sem találkozni – pláne nem historikussal.”

Rendszeres periodicitás

Az, hogy távol került a régizenei központoktól, nem jelentett akadályt, hiszen Európa-szerte koncertezett. Az utóbbi években azonban – mint mondja – szűkültek a fellépési lehetőségek, csökkent a piac; mindehhez hozzájárult, hogy Finnországban sem éppen pozitív módon alakították át a zeneoktatást. „Olyan döntések születtek, amelyekről ma már mindenki látja, hogy rosszak voltak. Engem is hátrányosan érintettek a reformok, ezért kezdtem más lakhely után nézni. Nem vagyok annyira öreg, hogy ne tudjak új életet kezdeni” – vallja. Annyiban azonban életmódváltást is jelentett a költözés, hogy mostanában már Budapesten is rendszeresen megfordul, s így zenekarával, a Concerto Armonicoval is intenzívebben tud foglalkozni. A 2013-as Zempléni Fesztiválon nagysikerű hangversenyt adtak, december 29-én pedig a Zeneakadémián lépnek fel. A 300 éve elhunyt és 360 éve született Arcangelo Corelli művei mellett Bach, Vivaldi és saját alkotásai szerepelnek – de erről majd később. A Concerto Armonico a nyolcvanas évek végén alakult, pusztán a zenélés öröme végett, majd jöttek sorra a koncertek, amiben nagy szerepe volt annak, hogy Spányi Miklós a nyolcvanas években két franciaországi csembalóversenyt is megnyert. „Rendszeresen koncerteztünk, de periodikusan működtünk – fogalmaz. – Ez a zenekar olyan, mint egy márka: többször cserélődött a tagság, de a profil megmaradt. Tagságát tekintve a Concerto Armonico már harmadik generációs együttesnek nevezhető. Amikor nem vagyok Magyarorszá-

Fotó: Szecszay Csornád

gon, Ábrahám Márta koncertmester vezeti a próbákat, és ez vonós játéktechnikai szempontból igen szerencsés. Egyelőre nincs olyan sok koncertünk, de remélem, ez a közeljövőben változni fog. Jelenleg szponzorokat és fenntartót keresünk, mert nemcsak magunkra vagyunk utalva, hanem magunkra is vagyunk hagyva. Kezdetben a Hungarotonnál készítettünk lemezeket, majd a svéd BIS kiadónál vágtunk bele a több évtizeden átívelő vállalkozásba: rögzítettük Carl Philipp Emanuel Bach zenekarra és billentyűs hangszerre írt valamennyi versenyművét, valamint tizenkét zenekar-kíséretes billentyűs szonatináját, azaz összesen hatvankét művet. Ennek a sorozatnak az utolsó darabjait (néhány CD erejéig egy finn együttesrel is) ismét Budapesten vettük fel. Az utolsó, huszadik album nemrég jelent meg. Emellett zajlik a szóló billentyűs művek felvétele: a negyven lemezre tervezett sorozatból már csak tíz-tizenkét lemez hiányzik.”

Beethovennek is rokona

Carl Philipp Emanuel Bach születésének 2014-ben ünneplik a háromszázadik évfordulóját. Az Egyesült Államokban már elindult a kotta-összkiadás, ennek kötetei jelenleg körülbelül százhusz centimétert foglalnak el a polcon – mutatja Spányi Miklós. A tervek szerint jövőre kellett volna teljessé válnia, de ez nem fog megvalósulni. „Philipp Emanuel Bach a maga korában billentyűs virtuózként és specifikusan billentyűs zeneszerzőként vált ismertté – folytatja a művész –, de más műfajokban is alkotott: például az akkori gyakorlat szerint trioszonátákat írt, maréknyi szimfóniát, amivel szokás volt megnyitni vagy lezárni egy ünnepélyes alkalmat. Ő Hamburgban olyan tisztséget töltött be, mint az édesapja Lipcsében: egyházzenei igazgató lett – keresztapja, Telemann utódaként. Ennek megfelelően egyházzenei műveket is komponált – pontosabban összeállított, ez érdekes kérdés. Abban az időben az eredetiség nem számított követelménynek; a lényeg az volt, hogy valami elhangozzon vasár- vagy ünnepnapon az istentiszteleten, illetve az ünnepélyes keretek között megrendezett hamburgi lelkész-beiktatásokon. Kantátái és passiói sok saját anyagot tartalmaznak, de keresztapjától, édesapjától és másoktól is vett át tételeket. Ezeket a műveket lehetne akár összeállításoknak, pasticciónak is nevezni. A közönség talán még szívesen is fogadta a meglepetésszerűen felbukkanó ismerős dallamokat, tételeket. Ezzel szemben a

koncertpódiumra írt művei – a billentyűsök mellett például a tizenegy oratórium és passiókantáta – 100 százalékgig saját szerzeményei.”

Spányi Miklós ma Philipp Emanuel Bach egyik szakértőjének számít. Személyes érdeklődése még tanulóéveire nyúlik vissza, de az is e mellőzött életmű felé terelte, hogy 1988-ban ünnepelték a zeneszerző halálának kétszázadik évfordulóját, az akkor újonnan alakult Concerto Armonico pedig rendszeresen kapott felkérést, hogy játsszák a műveit. „Akkor még nehéz volt kottákat szerezni, de nagy fáradtsággal sikerült összegyűjtenünk, amiket szerettünk volna. Ezek a felkérések lendületet adtak az együttesünknek, és természetesen ma is műsoron tartjuk a mester alkotásait. Igaz, hogy egyre több műve hangzik el világszerte, de úgy látom, a billentyűs művészek legtöbbször ugyanazt a négy-öt szonátát játsszák a mintegy másfélszáz közül, mintha a többi nem is létezne. Hogy miért szép a zenéje? Ezt nem könnyű megmagyarázni. Korai romantikus modor, szélsőségekre való törekvés jellemzi, és szívesen használt erőteljes effektusokat. Zenéjében egyfelől az Empfindsamenket és a Sturm und Drangként ismert irodalomtörténeti hatás csapódik le, másfelől egyik fő ismertetőjegye a szervezettség. Minden zenei sejtnek, motívumnak megvan a maga helye, természetesen nem függetlenül az apai örökségtől. Philipp Emanuel Bach világa érzelemgazdag és strukturált, stílárisan leginkább Beethovennek rokon. Mint testvéreinek, sajnos neki is kijutott abból a »szere-

Fotó: Szesztay Csanád

A Concerto Armonico – 1988 óta többször cserélődött a tagság, de a profil változatlan maradt

Fotó: Nagy Károly Zsolt

csétlenségéből», hogy őt is Bachnak hívták. A 19. században szárbá szökkent, egyfelől rendszerező, másfelől sok mindent romantikus füstfelhőbe burkoló zenetörténet-írás úgy interpretálta, hogy volt Johann Sebastian Bach, és voltak a többiek, a Bach-fiúk, akik kevésbé jó zenét írtak. Tény, hogy a nagy Bachhoz nehéz bárkit is hasonlítani, de éppen Carl Philipp Emanuel az, aki megállja a helyét az édesapja mellett. Méghozzá két lábon.”

És a kísérletező szellem?

Akik hallották a Concerto Armonico koncertjét a Zempléni Fesztiválon, új oldaláról ismerhették meg Spányi Miklóst: együttesével ugyanis saját művét, 18. századi stílusban írt szvitjét is megszólaltatta. „Már hatévesen komponáltam, a zongora mellett zeneszerzést tanultam a Bartók konziban, illetve a Zeneakadémián is elvégeztem egy évet Szokolay Sándornál. Úgy éreztem, hogy a régi korok zenéje kitölti minden időmet, ezért abbahagytam a zeneszerzés-tanulást. Utólag sajnálom, de valószínűleg nem lett volna más megoldás. Bár nem vagyok diplomás zeneszerző, ma is szívesen komponálok. Ha már egy régizenei profilú együttesel zenélek, miért ne lehetne komponálni ebbe a profilba illeszkedően? Inspirál, hogy itt egy zenekar, itt egy koncert, és a közönségnek eljátszhatjuk a darabomat. A decemberi estünkre újat írok, amivel akaratlanul is a 18.

század első felének gyakorlatához kapcsolódunk: egy adott művet ritkán adtak elő kétszer.”

Elbeszélgettük az időt, így Spányi már csak röviden szól a mai régizenei gyakorlatról, amiről újabb oldalakat lehetne megtölteni izgalmas olvasnivalóval. Spányi Miklós elmondja: eltűnt az a kutató, újraértelmező attitűd, ami az 1960-as és az 1970-es években meghatározta a historikus előadásmódot, és ez akkor is baj, ha a negyven-ötven évvel ezelőtti interpretációk nemegyszer téves elgondoláson alapultak. „Ma már nem nagyon találkozom kísérletező szellemmel. Noha akadnak szubjektív, a szélsőségekre nyitott interpretációk, ezek inkább egyéni intuíciókon, mintsem történeti kutatásokon alapulnak. Nem hiszem, hogy a korhűnek nevezett zenélés minden mozzanatát kordokumentumokkal kellene alátámasztani, de ha belelapozunk 18. századi tudományos jellegű zenei könyvekbe, akkor azt látjuk, hogy ami ma történik például hangszerválasztás terén, annak 70-80 százaléka ellentmond mindannak, ami azokban olvasható.”

A Concerto Armonico téli koncertje:

2013. december 29., Zeneakadémia. Bach, Corelli, Vivaldi, Spányi művei

A Concerto Armonico honlapja: www.concertoarmonico.com

Spányi Miklós honlapja: www.miklosspanyi.de

A Carl Philipp Emanuel Bach-kottaösszkiadás hivatalos oldala: www.cpebach.org

Téli koncertek kicsiknek és nagyoknak a Müpában

A Művészetek Palotája téli koncertjein több olyan nagyszerű muzikus is pódiumra lép, akivel nem csupán egyetlen estén találkozhat a publikum. Rost Andrea két előadásban énekel, Fülei Balázs négy produkcióban zongorázik, Baráti Kristóf pedig az egyik koncerten hegedül, a másik esten szólístaként és karmesterként egyaránt szerepel. A Gramofon megkérdezte a „feladathalmazó” művészeket.

◆ Réfi Zsuzsanna

„A Művészetek Palotájában különleges, modern programmal veszi kezdetét a sorozatom – meséli **Fülei Balázs** –, hiszen a Dohnányi Zenekarral játszom Dubrovay László III. zongoraversenyét. A darabot a 2011-es ősbemutatón is én adhattam elő. Szeretem hallgatni, játszani azokat a műveket, amelyeket a jelenkor szerzői komponálnak. Dubrovay felkérését szívesen vállaltam: a mű Liszt Ferenc születésének 200. évfordulójára készült, szerkesztésében is tiszteletadás a magyar zeneszerzők atyja előtt. Azaz a négytételesség egyszerre működik egytétellességgént is: a versenymű részei nem szakadnak külön tételre, a különböző részek egységként és külön is értelmezhetők. A darabot átszövik ugyanazok a motívumok, s mindig más megfogalmazásban bukkannak elő. Izgalmas kortárs szerzőkkel dolgozni, Dubrovay Lászlóval pedig különösen, mert a próbák során mindig előadóként közelíti meg a művét. A III.

zongoraversenynek ez lesz a negyedik előadása – örülök, hogy ilyen sokszor színre kerül, már repertoárdarabnak mondhatom.

A karácsonyi készülődés, az ünnepre hangolódás jegyében lépek fel két olyan decemberi matinékonzerten, amelyeken a Hull a pelyhes fehér hó dallamára készült variációk szerepelnek. Bár az eredeti francia gyermekdal, az Ah, vous dirai-je Maman nem a Mikulásról szól, nálunk mégis így lett ismert. Az előadás első felében szóló-zongoraművek kapnak helyet: Johann Christoph Friedrich Bach, Mozart és Liszt variációi erre a témára, a szünet után pedig Dohnányi: Változatok egy gyermekdalra című kompozíciója hallható. Azért is különleges számomra ez a két koncert, mert nemcsak zongorázom, hanem a műsort is én vezetem. Már harmadik esztendeje veszek részt a Müpa sorozatában, s a muzsikálás mellett mesélek az előadott darabokról. Mások is szoktam beszélni az elhangzó művekről; iskolásoknak is tartottam már vetítéssel egybekötött koncerteket. Talán ez is hozzásegíti az ifjúságot ahhoz, hogy szívesebben hallgasson komolyzenét.

Végül decemberben még Brahms következik: Kocsis Zoltán vezényletével játszhatom el a d-moll zongoraversenyt. Izgalmas téli kirándulás lesz, hiszen ez fiatalkori szerzemény, s nagyon várom már, hogy ezt a lángoló, energikus fiatalembert, a szenvedélyes Brahmsot hogyan tudjuk a Nemzeti Filharmonikusokkal megidézni. Ez a zongoraverseny hatalmas szimfónia, igazi csapatmunka a karmesterrel és a zenekarral. Ezért is kitüntetett feladat, hogy Kocsis Zoltán mellett adhatom elő a grandiózus darabot, amely az egyik legmonumentálisabb a versenyművek közül.

(2013. december 8. Szimfonikus felfedezések – Szimfonikus megjelenések – Fülei Balázs és a Budafoki Dohnányi Zenekar, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem. Vezényel: Hollerung Gábor. 2013. december 15., 11 és 15 óra, Matinékoncertek – Hull a pelyhes fehér hó Témák és változatok, Fesztivál Színház. Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar, vezényel: Záborszky Kálmán. 2013. december 18. Nemzeti Filharmonikusok – Téli esték Brahmszal. Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem. Vezényel: Kocsis Zoltán)

Puccini-hangulatú Korngold

„Rendszeresen fellépek a Hospice Alapítvány javára rendezett jótékonyági esteken” – meséli **Rost Andrea**, aki nagyon fontosnak tartja a szervezet feladatát, így amikor csak teheti, szívesen segíti szereplésével is munkájukat. A világhírű szoprán a december végi hangversenyen, a Dívák

Forrás: Művészetek Palotája

Fotó: Nánási Pál

karácsonyán kedvenc operaáriáiból válogat. Örül, hogy olyan kedves partnerei szerepelnek a gálaesten, mint Wiedemann Bernadett, Rálik Szilvia vagy Rácz Rita. S különösen készül a másik, januári koncertre, hiszen azt mondja, ropant izgalmas programra kérte fel Kesselyák Gergelyt és a MÁV Szimfonikus Zenekar. A dirigens ötlete az volt, hogy adja elő Marietta dalát

Korngold operájából, A halott városból. Rost Andrea pedig boldogan mondott igent, mert úgy véli, nagyon szép, Puccini-hangulatú ária ez. S bár nem hiszi, hogy a teljes szerepet elénekelné, ezt a részletet szívesen vette repertoárjára. A másik műsorszámot, Alban Berg zenekarkíséretes dalait pedig régen már énekelte, amikor egy finnországi énekversenyre kellett egy komplett dalciklust megtanulni. A sorozattal nagy sikert aratott, megnyerte a megmérettetést, és eközben meg is szerette a kompozíciókat. Rost Andrea szerint meglepő, hogy sok év után éppen most kapott Berg ciklusára felkérést, hiszen nemcsak a Műpában, hanem máshol is fogja énekelni ezeket a dalokat, zongorakísérettel és zenekarral egyaránt. Várja már, hiszen a verseny óta nem énekelte a hét korai dalt. „Nagyon hallgatható, élvezhető zene, gyönyörű szövegekkel, s a közönség számára is érdekes lehet romantikus hangvétele – meséli. „Bár kicsit könnyebb most újratanulni ezeket a dalokat, de szinte ugyanannyi munkát jelentenek, mint egy ismeretlen mű, hiszen az eltelt évek tapasztalatának, élményeinek köszönhetően most más arcát, szépségét látom a daraboknak. Újraértékelem az egész ciklust, beleépítem az eddig szerzett tudásomat, és ez élvezetes folyamat. Néhány rész, amelyekért régen meg kellett küzdenem, könnyebben megy, de akadnak olyan nehézségek is, amit korábban észre sem vettem... Szóval, várom a januárt!”

(2013. december 29. *Dívák Karácsonya – Operagála a Magyar Hospice Alapítvány javára*. Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem. Közreműködik: Óbudai Danubia Zenekar, vezényel: Héja Domonkos. 2014. január 16. Rost Andrea és a MÁV Szimfonikus Zenekar, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem, vezényel: Kesselyák Gergely)

Gyerekkori kedvencek

„Mindig óriási öröm olyan zenei nagyságokkal muzsikálni, mint Kocsis Zoltán vagy Perényi Miklós, s a csellóművésszel most először játszhatok együtt” – mondja **Baráti Kristóf** a decemberben színre kerülő Brahms-estről. „Nagy tisztelője

vagyok gyerekkorom óta: az első CD-im egyike Perényi Miklós albuma volt. Ráadásul Brahms a-moll kettősversenyét játsszuk; egy olyan művet, amelyben személyes számlak is megjelennek. Nem tudom, mennyire anekdota, de állítólag azért született ez a darab, hogy kiengesztelje Joachim Józsefet, ugyanis korábban, a hegedűművész válása miatt megromlott a kapcsolatuk. A Brahms-házaspár a volt feleséggel ápolta jó kapcsolatot. A kompozíciót aztán Joachim és kor ünnepelt csellóművésze, Robert Hausmann mutatta be... A kettősversenyt korábban már sokszor játszottam, de most nagyon várom Perényi Miklóssal. Kocsis Zoltán pedig régi, kedves partnerem, vele rengetegszer koncerteztem. Az ő tehetsége tényleg unikális, minden közös fellépésből sokat lehet tanulni. Kocsis szereti megmutatni a struktúrát, a hierarchiát a darabokban, ahogy én magam is. S mint a szólistákból lett karmesterek többsége, ő is nagyon jól kísér.

A februári koncert pedig azért óriási kihívás, mert nemcsak szólistaként lépek pódiumra, hanem dirigálok is. Akár mennyire tapasztaltá válik egy hangszeres művész a vezénylésben, mindig is jobban fogja kezelni az instrumentumát, mint a pálcát... De szeretném azokat a gondolatokat, koncepciót, hangzást megmutatni, amit fontosnak tartok egy-egy mű kapcsán. A műsor színes és kiegyensúlyozott. Bach mindennek az alapja, Mozart Hegedűversenye is jól illik a programba, Dvořákot pedig nagyon szeretem, ezért is választottam befejezőként a VIII. szimfóniáját. Ez a műve gyerekkori kedvencem. Igyekeztem úgy válogatni a karmesteri repertoáromat, hogy olyan kompozíciókat vezényeljek, amelyeket jól ismerek. Élvezetes egy ilyen fiatal és lelkes együttesel dolgozni, mint a Szent István Zenekar. Záborszky Kálmán olyan zeneszeretetre, alázatra neveli őket, hogy öröm velük a közös játék. S így most már Budapesten nagyzenekarral is bemutatkozhatom karmesterként. Bár azért azt hiszem, mindig elsősorban hegedűs leszek, és a dirigálás csak a hangszer után következik.

(2013. december 11. *Nemzeti Filharmonikusok – Téli esték Brahms-szal*, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem. Vezényel: Kocsis Zoltán. 2014. február 16. *Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar*, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem, vezényel és hegedűn játszik: Baráti Kristóf)

Forrás: Művészetek Palotája

Sztárnézőben Salzburgban

„Der Star ist Salzburg” – ez a sommás (idézhető és nagy PR-értékkel terjeszthető) megállapítás a Salzburgi Ünnepi Játékok egykori legendás elnökétől, Bernhard Paumgartnertől származik. Mindez azonban 2013 óta tényszerűen is dokumentált: idén vette át Londonban a világ legjobb fesztiváljának járó díjat az elnöki tisztet 1995 óta betöltő Helga Rabl-Stadler és a búcsúzó intendáns, Alexander Pereira.

❖ Fittler Katalin / Salzburg

Salzburg, a sztár sohasem élt elefántcsonttoronyban. Afféle szabadtéri színházul szolgált azoknak, akiket legalább annyira érdekelték a színpalak mögötti események, mint a nézőtérnek szánt produkciók. De az istenek kegyeltjeinek még a bulvárosodás is javára válik. Sikerült mindig a nemzetközi figyelem fókuszában maradva, „többsávossá” változtatni ezt a folyamatot. Tehát nemcsak titkokra derül fény, hanem időről-időre értesülhet az érdeklődő a színpalak mögötti munkáról, szándékokról, célokról. És csakhamar kiderült: ez a csatorna izgalmasabb anyagokkal szolgál, mint a pletykarovatok. A vezetés időről-időre kerekasztal-beszélgetéseket is életre hív, amikor a különbözőképp vélekedő szakmabeliek számára nyílik lehetőség nézeteik konfrontálására. Ily módon a múlt tapasztalata jelenidejű élményanyaggá válik a fiatalabb generációk számára. Néhány éve egy rádiós fórum keretében nem kisebb személyi-

ség, mint Christa Ludwig idézte plasztikusan az egykori Ünnepi Játékok másfajta arculatát: amikor kiválasztottnak érezhette magát, aki előadóként eljutott ide, s amikor a közönség számára afféle zarándoklatot jelentett Salzburg. Mára tökéletesen megváltozott a helyzet – ez a fesztivál is alkalmazkodik a megváltozott világ lehetőségeihez. A direktórium (amelynek harmadik tagja jelenleg a színházi programok felelőseként Sven-Eric Bechtolf) innovatív szemléletű: mer és tud kísérletezni, kockáztatni. S mivel mindezt a környezet alapos ismeretében teszi, az eredmény mindig pozitív. Vagy sikerként vagy tanulságként, ami elkövetkező sikerek biztosítéka. Az idő igazolta a koprodukciós gyakorlat hasznát. Bebizonyosodott, hogy korántsem veszít értékéből egy produkció azáltal, hogy valamikor máshol is látható lesz. Nem teljesült be azok jóslata, akik a fesztivál különleges rangját veszélyeztetve látták a programok sokféleségétől. Végtelen az érdeklődés, s a következőes műsorpolitika eredményeképp az egykori kísérletek közül több a struktúra alapillérei közé sorolódott. És mindig vannak új ötletek. Kitalálták például, hogy kezdődjék az Ünnepi Játékok A Teremtéssel (ittthon is ismerős ez az ötlet a Műpából). De ha már lúd... – Harnoncourt ne csak ezt vezényelje, hanem további Haydn-oratóriumokat is. Az első, kísérleti jellegű Ouverture spirituelle sorozat (melynek keretében távol-keleti vallási zenék kerültek műsorra, esetenként régi európai egyházzenevel társítva) varakozáson felüli sikere további kísérletekhez adott inspirációt. Világlátásra, egyszersmind zenén túli elgondolkozásra is készítő gesztus volt, amikor Barenboim béke iránt elkötelezett, közel-keleti zenekarát ismerhette meg a fesztiválközönség. Idén – miután Gustavo Dudamel révén világ-

Az idei salzburgi program középpontjában állt a világhírű venezuelai zeneoktatási rendszer, amelynek arca, utazó nagykövete Gustavo Dudamel

szerte ismertté lett az El Sistema – különböző venezuelai együttesek szerepeltetésével irányították a figyelmet arra, hogy milyen szerepe lehet a zenei nevelésnek az életmód-változásban. S hogy nem öncélú projektről van szó, annak bizonyítéka, hogy nem kisebb karmester, mint Sir Simon Rattle irányításával szólaltatta meg a Venezuelai Nemzeti Szimfonikus Gyermekezenekar Mahler I. szimfóniáját. Az El Sistema első világhírű neveltje, Gustavo Dudamel a VII. szimfóniát vezényelte a Simón Bolívar Szimfonikus Zenekar élén, viharos közönségsikerrel. Éneklő és muzsikáló gyermekek és fiatalok százai lehettek részesei az Ünnepi Játékok sajátos léggöréneke.

Évfordulótól független sorozatként került előadásra Mahler befejezett kilenc szimfóniája, más-más előadóval. Miként egykor az M22 projektnél – amikor a Mozart-évben a szerző valamennyi színpadi műve különböző rendezésben került színre –, úgy most sem valamiféle összkiadás-igény munkált. Nyilvánvalóan összemérhetetlen a venezuelai fiatalok és a Bécsi Filharmonikusok (Zubin Mehta vezényelte) vagy a Bajor Rádió Ének- és Zenekara (Mariss Jansons vezényelte) Mahler-interpretációja, de nem is ez volt a cél. A publikum tetszésnyilvánításától sem várható el egyfajta objektív értékítélet. Magától értetődő, hogy ahol a zenei értékekhez különböző szubjektív élmények, meglepetések társulnak, ott impulzívabb lesz a tetszésnyilvánítás. Mindenesetre a venezuelai fiataloknak életre szóló élmény lehetett, hogy a világszerte ismert fesztivál közönsége állva

tapsolt nekik. S hogy milyen kamaramuzsikus lehet a Bolívar-zenekar négy vonós szólamvezetője – e kérdésre a Mozarteum nagytermében rendezett estjük adott választ. Volt a bicentenárium alkalmából Verdi és Wagner, ismét műsorra kerültek a Mozart Woche, illetve a Pünkösdi Fesztivál keretében nagyszerű operák (Lucio Silla, illetve Norma). Más évfordulóokra egy-egy koncert emlékeztetett. Anna Netrebko évtizedes sikersorozata új Verdi-lemezt eredményezett. Visszatérő sztárok és felfedezésre váró fiatalok mellett a felejthetetlen Herbert von Karajan is jelen volt a fesztivál programjában: a Karajan – a második élet című film idézte meg a legendás dirigens alakját.

A sztársághoz persze elengedhetetlen a közönség, a rajongótábor. A fesztivál-előadások boldog résztvevőit – akiknek időnként egy-egy extrém rendezés feletti szörnyülködés is osztályrészül jut – évről évre mágnesként visszavonza a mindig gazdag program. És mind többen vannak, akik élni akarnak a Siemens Fest>Spiel>Nächte egészen kivételes lehetőségével, amikor esténként remek minőségben élvezhetik a Kapitelpplatz óriási kivetítőjén az idei évad kiemelkedő produkcióit és az elmúlt évek időtálló sikerdarabjait. Salzburgban az élőzene adta élmény együtt jár az élmény megőrzésének vágyával. A sztárok felvételei más műsorral hasonlóképp kelendők, mint a hallott műveké más interpretációkban. A fesztivál idején mindig hallgatnak a vészharangok, amelyek máskor a hanglemezipar alkonyát hirdetik. ■

A zene színt visz az életedbe!

öt szin: **JÉGKÉK**
2014. január 24., péntek 19.30h

Műsor: Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny
Sibelius: I. szimfónia (e-moll)

Km.: **Bogányi Gergely** – zongora

Vezényel: **Bogányi Tibor**

Jegyek kaphatók a Jegymesler webáruházban, a Művészetek Palotája jegyirodáiban és a Ticket Expressz jegyirodáiban országiszerte.
További információ: www.ptz.hu

Pannon Filharmonikusok

PANNON-BÉRLET 2013/2014. MÜPA

Operaritkaságok Wexfordban

Ki gondolná, hogy az operajátszás egyik Mek-kája Írországból van? Itt rendezik 1951 óta a különleges repertoárjával egyre nagyobb közönséget vonzó Wexfordi Operafesztivált. A vikingek alapította tündéri kisváros igazi zarándokhely: nagy számban érkeznek ide Dublinból, Corkból és Londonból is a nézők, de sokat költenek a Wexford Festival Opera jegyeire az Egyesült Államokban is, ami a fesztivált támogató amerikai operabarátok kampányának köszönhető.

◆ Lindner András / Wexford

A tizenkét napos operaünnep idén is ritkaságokat kínált. Az első számú szenzáció a Verdi-kortárs itáliai Jacopo Foroni (1825–1858) Krisztina, Svédország királynője című háromfelvonásos történelmi-lírikus drámája volt. Élénk érdeklődés övezte Jules Massenét két rövid operáját (Thérese, A navarrai lány), valamint a Fellini-, Visconti-, Zeffirelli-, Coppola-filmek zenéjével világhíressé lett Nino Rota: A firenzei szalmakalap című négyfelvonásos operáját is, amely igazi „farsa musicale”, azaz 20. századi opera buffa. A 2005-től David Agler karmester művészeti igazgatása alatt működő fesztivál rangja a legnagyobbakéhoz mérhető. Az operákat neves énekművészek és rendezők meghívásával prezentálják, de állandó fellépési lehetőséget kínálnak a fiataloknak is, akik Wexfordot ugródeszkának tekintik énekesi karrierjük elindításához. A több mint hat évtizedes sikertörténetben Donizetti az ász 15 operával, Rossini 10, Massenet 9, Verdi pedig 7 operával szerepelt, őket 5-5 darabban Mercadante és Mozart követi.

„Sem Foroniról, sem operájáról nem tudtam semmit, amíg fel nem kértek, hogy vezényeljem el Wexfordban. Utána-

kerestem, de sem a Grove lexikon, sem a nagy Opera Guide nem említi Foroni nevét” – meséli a Gramofonnak Andrew Greenwood angol dirigens. A darabot 1849-ben a stockholmi Mindre színházban mutatták be; Hans Christian Andersen dán meseíró is jelen volt, és lelkesen számolt be a premierről önéletrajzában. Aztán a kézirat több mint 150 évig hevert Stockholmban az állami zenei gyűjteményekben, míg valaki fel nem fedezte. Először 2007-ben, koncertszerűen adták elő Svédországban, majd a göteborgi társulat Tobias Ringborg vezényletével, 2012-ben lemezre is vette. De az operaszcéna csak most ismerkedhetett a művel.

Hogyan keveredett a veronai muzikuscsaládba született Foroni Svédországba? Nos, amikor az 1840-es évek végén a skandináviai turnékra induló Vincenzo Galli operatársulata dirigens nélkül maradt, Foroni csatlakozott hozzájuk és gyorsan a svéd királyi udvar karmesterévé avanzált. Beethoven és Schumann szimfóniai mellett olasz operákat vezényelt, és bemutatta a maga 23 évesen komponált Cristina, Regina di Svezia című operáját is. Hat nyelven kommunikált, svédül is gyorsan megtanult. Mindenkit megdöbbentett azonban váratlan halála, amikor 1858-ban, 33 évesen elvitte a kolera. Kiváló hangszerelés, csodaszép dallamok, grandiózus kórustablók, remek együttesek, köztük mívesen formált duettek alkotják az opera legfőbb értékeit – említi Greenwood. A zene több helyen Donizettire emlékeztet, de Verdi középső periódusának drámasága is felcsillan benne. Anders Wiklund svéd zenetudós a wexfordi bemutatóhoz írt tanulmányában azt feszegette, mi lett volna, ha Foroni úgy dönt, hogy az 1850-es években visszatér Itáliába. Szerinte Verdinek komoly vetélytársa lehetett volna. Ezzel Greenwood is egyetért.

A darab sebezhető pontja a librettó. Ha a komponistának sikerült volna vérbeli szövegkönyvíróként találnia, még több és jobb operát írhatott volna. Már az alapsztori, a 30 éves háború befejezésében fontos szerepet játszó Krisztina királynő váratlan lemondása sem különösebben izgalmas; hiába vannak a műben kusza szerelmi szálak és összeesküvés, a valódi dráma hiányzik belőle – teszi hozzá a produkciót jól kézben tartó angol karmester. A címszerepben az ausztrál Helena Dix mutatkozott be, aki legalábbis alakját tekintve Montserrat Caballéra emlékeztetett. A fiatal szopránban hatalmas vivőerejű hangja miatt sokan máris a jövő nagy Wagner-énekesét sejtik, amit ő azzal akart igazolni, hogy sztentori hangon próbálta túlénekelni a többieket. Az első felvonásban azonban az önkontroll hiánya miatt a hallgató úgy érezhette, hogy kiabál. Amikor később visszafogta elementáris hangerejét, már gyönyörű részekkel ajándékozott meg. Akárhogyan is, Dix vitathatatlanul komoly ígéret. Az énekesi gárdából rajta kívül a két bariton szereplő, az Axel Oxenstjerna kancellárt alakító angol David Stout és a Carlo Gustavót megformáló

A Verdi-kortárs Jacopo Foroni elfeledett operájának (Krisztina, Svédország királynője) főszereplői: David Stout és Helena Dix

Eleanor Lyons, Filippo Adami és Owen Gilhooly A firenzei szalmakalap című Nino Rota vígopera előadásában

orosz Igor Golovatenko, a Bolsoj vendégszólísta emelkedett ki. Az újabban sokat foglalkoztatott angol rendező, Stephen Medcalf viszont nem tudott mit kezdeni a statikus librettóval, kivéve a zárókép gondolatát. Amikor a királynő közli, hogy megbocsát az összeesküvőknek, lemond és távozik a színről, Medcalf azt fundálta ki, hogy még mielőtt legördülne a függöny, hirtelen katonák lépik el a színt, és fűtyülve Krisztina végakarátára, lefogják a magukat már szabadnak hitt konspirálókat.

Bár sem a Manon, sem a Werther drámaiságához nem ér fel a női lélek nagy ismerőjének tartott Massenét két darabja, az 1894-ben komponált A navarrai lány és az 1907-es Thérèse, összekapcsolásuk egy estére mesteri ötletnek bizonyult. A premiereken kiváló szopránok vitték sikerre a darabokat: Emma Calvé A navarrai lányban, Lucy Arbell pedig Thérèse szerepében. Ezúttal a legendákhoz aligha mérhető francia-kanadai mezzoszoprán, Nora Sourouzian énekelt mindkét szerepet, és a több európai színpadon máris sikeres fiatal énekes kiváló hangú diszpozícióban, megkapó színészi alakítást nyújtva tolmácsolta Massenét zenéjét. Számomra a szerelméért mindent vállaló Anita-ként volt meggyőzőbb, mert hiteles jellemrajzot tudott formálni a rövid szerepben is. De Philippe Do francia-vietnami tenort és még inkább a legutóbbi Belvedere énekverseny győztesét, az amerikai-ír baritont, Brian Mulligant ugyancsak lelkesen megtapsolták. A francia rendezőpáros, Renaud Doucet és André Barbe ezúttal festményeken keresztül kívánt hatni a nézők érzelmeire. A francia sztorit

egy 21. századi múzeum képekkel zsúfolt restaurációs műhelyébe helyezték, a spanyol történethez pedig Pablo Picasso: Guernica című festményét kapcsolták, és végig a legendás alkotás adta a cselekmény színpadképét.

Wexfordban idén Nino Rota operája képviselte a humort. A száznegyvennél is több filmzenét alkotó komponistáról alig ismert, hogy írt 11 operát is számos nagyzenekarra, illetve zongorára írt darab és kamarakompozíció mellett. Legismertebb operájában, A firenzei szalmakalapban Rota görbe tükröt tart a párizsi arisztokrácia elé. Az opera Eugene Labiche bohózatán alapszik, a szellemes olasz librettót pedig a komponista és édesanyja, Ernesta írta. Bár a mű már 1945-ben megszületett, csak tíz évre rá mutatták be a palermói Teatro Massimóban. Végig sziporkázó humor jellemzi: Rota ugyanis fontosnak tekintette, hogy örömet szerezzen hallgatóinak. Agler a 20. század jelentős zeneszerzőjének tartja Rotát, és a librettót is kiemelkedőnek. Az operát Wexfordban vezénylő spanyol Sergio Alapont szerint nehéz meghatározni a mű stílusát: van benne egy adag Rossini, Puccini és Verdi is. A lényeg, hogy nem szabad túl komolyan venni. A főszerepben a négyfelvonásos darabot – Andrea Cigni remek rendezésében – végigszárguló Filippo Adami brillírozott, de kimagaslót nyújtott az áriaesten is bemutatkozó fiatal török mezzó, Asude Karayavuz is, Baronessa di Champigny szerepében. Mindhárom estén remekelt a fesztivál tavaly életre hívott önálló kórusa, és végig jól helytállt a 2006 óta működő saját zenekar is. ■

Lajka, az űrkutya diadala

Teltház, rengeteg fiatal az Armel Operaversenyen

Világos narancssárga kockákkal lett tele Szeged október 5–15. között: az Armel Operaversenyt és Fesztivált hirdették az installációkkal a színház környékén. A sorozat sok érdeklődőt és fiatalot vonzott, táblás házak előtt kerültek színre az előadások, amelyek nagy tetszést arattak, sok-sok díj talált gazdára. A szervezők most a győztes produkcióval az avignoni vendégjátékra készülnek, s decemberben kihirdetik az operairó pályázat eredményét is. Akkor derül ki, hogy melyik mű szerepelhet a 2014-es megmérettetésen. Az idei rendezvénysorozat tapasztalatairól és az Armel további eseményeiről Havas Ágnes igazgató mesélt.

➔ Réfi Zsuzsanna

„Nagyon elégedett vagyok az idei fesztivállal, mert az összes előadás különlegesen sikerült, mindegyik produkcióban akadtak emlékezetes megoldások. Annak pedig különösen örülök, hogy végre meg tudtuk mozdítani a diákokat. Az egyetemmel folytatott együttműködés keretében hatalmas jegyárkedvezményt kaptak a fiatalok, és óriási volt az érdeklődés. Rengetegen nézték meg a produkciókat, így úgy vélem, ezt a kezdeményezést a jövőben is folytatni kell. Bízom benne, hogy ezzel valóban kinevelhetünk egy operaszerető, a kortárs darabokra is kíváncsi publikumot” – mondja Havas Ágnes igazgató. „Az idei fesztivál újdonsága volt az is, hogy a nemzetközi zsűri mellett egyetemi és civil grémium bírálta el a produkciókat. Az előbbiben tanárok és egy hallgató kapott helyet, a másikban pedig olyan prominens szegedi személyiségek döntöttek a díjakról, akik ugyan nem zenészek, viszont nagy rajongói a műfajnak, és figyelemmel kísérik a nemzetközi operavilág történéseit. Ez a két grémium is elismeréseket osztott, a nemzetközi zsűri pedig a legjobb férfi és női alakításról, valamint a legjobb produkcióról döntött. A közönségdíjról ismét az Arte csatorna nézői döntöttek, a weboldalon szavazva, s ők a Britten-operára voksoltak. Nem volt könnyű a végső döntés sem, hiszen a nemzetközi zsűri egyaránt ki-válónak tartotta A csavar fordul egyet című művet és a Lajkát is. Sok vita után a legjobbnak azonban az új, londoni produkciót választották, így a Lajkát láthatták Avignonban az érdeklődők december 4-én. Egyébként azt, hogy mennyire jó volt a Britten-előadás is, jelzi, hogy milyen sok díjat kapott. Megérdemelten, hiszen teljesen modern, hatásos színrevitelletel, remek szereplőkkel. Volt, aki A csavar fordul egyet előadása után azt írta a Facebook-oldalunkon, hogy az ilyen élményekért lett Armel-rajongó... Hogy mégis a Lajka, az űrkutya vitte el a pálmát, annak köszönhető, hogy a rendezés és a színházi játék is fantasztikusra sikerült. Azért is örülök ennek, mert a produkcióban magyarok is részt vettek: több muzikus játszott az együttesben, és harminc gyerek szerepelt a színpadon. Sajnos a kicsik nem utaznak Avignonba, hiszen a rendezői koncepció szerint ott is helyi gyerekekkel kerül színre az opera.” A 2013-as operaversenyen a Legjobb női előadó Jelena Končar lett, aki Miss N.N.-t alakította A nyár utolsó virágában; a Legjobb férfi előadónak pedig Sebastien Obrechtet választották, aki Peter Quintet énekelte A csavar fordul egyet című művet.

„Nagyon elégedett vagyok az idei fesztivállal, mert az összes előadás különlegesen sikerült, mindegyik produkcióban akadtak emlékezetes megoldások. Annak pedig különösen örülök, hogy végre meg tudtuk mozdítani a diákokat. Az egyetemmel folytatott együttműködés keretében hatalmas jegyárkedvezményt kaptak a fiatalok, és óriási volt az érdeklődés. Rengetegen nézték meg a produkciókat, így úgy vélem, ezt a kezdeményezést a jövőben is folytatni kell. Bízom benne, hogy ezzel valóban kinevelhetünk egy operaszerető, a kortárs darabokra is kíváncsi publikumot” – mondja Havas Ágnes igazgató. „Az idei fesztivál újdonsága volt az is, hogy a nemzetközi zsűri mellett egyetemi és civil grémium bírálta el a produkciókat. Az előbbiben tanárok és egy hallgató kapott helyet, a másikban pedig olyan prominens szegedi személyiségek döntöttek a díjakról, akik ugyan nem zenészek, viszont nagy rajongói a műfajnak, és figyelemmel kísérik a nemzetközi operavilág történéseit. Ez a két grémium is elismeréseket osztott, a nemzetközi zsűri pedig a legjobb férfi és női alakításról, valamint a legjobb produkcióról döntött. A közönségdíjról ismét az Arte csatorna nézői döntöttek, a weboldalon szavazva, s ők a Britten-operára voksoltak. Nem volt könnyű a végső döntés sem, hiszen a nemzetközi zsűri egyaránt ki-válónak tartotta A csavar fordul egyet című művet és a Lajkát is. Sok vita után a legjobbnak azonban az új, londoni produkciót választották, így a Lajkát láthatták Avignonban az érdeklődők december 4-én. Egyébként azt, hogy mennyire jó volt a Britten-előadás is, jelzi, hogy milyen sok díjat kapott. Megérdemelten, hiszen teljesen modern, hatásos színrevitelletel, remek szereplőkkel. Volt, aki A csavar fordul egyet előadása után azt írta a Facebook-oldalunkon, hogy az ilyen élményekért lett Armel-rajongó... Hogy mégis a Lajka, az űrkutya vitte el a pálmát, annak köszönhető, hogy a rendezés és a színházi játék is fantasztikusra sikerült. Azért is örülök ennek, mert a produkcióban magyarok is részt vettek: több muzikus játszott az együttesben, és harminc gyerek szerepelt a színpadon. Sajnos a kicsik nem utaznak Avignonba, hiszen a rendezői koncepció szerint ott is helyi gyerekekkel kerül színre az opera.” A 2013-as operaversenyen a Legjobb női előadó Jelena Končar lett, aki Miss N.N.-t alakította A nyár utolsó virágában; a Legjobb férfi előadónak pedig Sebastien Obrechtet választották, aki Peter Quintet énekelte A csavar fordul egyet című művet.

Russell Hepplewhite kortárs operája, a Lajka, az űrkutya nyerte el a nemzetközi zsűri fődíját

A folytatásban bízva

Nemcsak diákokkal, hanem tanárokkal is tele volt a nézőtér az Armel előadásai alatt. Az egyetemi zsűri munkájában részt vevő Dr. Gyenge Zoltán, a SZTE BTK Társadalomelméleti Intézet Filozófia Tanszékének vezetője a Gramofonnak elmondta: nem volt könnyű dolguk a díjazásnál, hiszen jobbnál jobb producióknak tapsolhattak.

Gramofon: Mennyire kísérte korábban figyelemmel az Armel fesztiválját, s hogyan vélekedett a sorozatról?

Gyenge Zoltán: Rendkívül jó kezdeményezésnek tartom, s örvendetes az is, hogy a budapesti zenei kínálat mellett Szegeden szintén megjelent valami újdonság. A korábbi években viszont azt láttam, a programsorozat nem integrálódott igazán, viszonylag kevesen tudtak róla, és szűk kör volt rá kíváncsi. Idén azonban radikális változtatást hajtottak végre a szervezők, így sokkal nagyobb lett az érdeklődés és a nézőszám, ebben pedig jelentős szerepet játszott az egyetemmel való együttműködés is. A diákok komoly árendeményt kaptak. Úgy vélem azonban, a marketingen még lehet javítani. A saját növendékeim közül többen nem tudtak a sorozatról, tőlem értesültek erről a lehetőségről. De így is szinte minden előadáson telt ház volt, az pedig a jövőre nézve mind a fesztivál, mind a színház érdeke, hogy minél nagyobb közönség verbuválódjon.

G.: Úgy tűnt, az egyetemisták a kortárs operára is kíváncsiak...

Gy. Z.: Nem könnyű megszólítani a fiatal generációt, de tapasztalataim szerint e téren segítséget nyújthatnak az oktatók, akik hetente több száz hallgatóval találkoznak. Miután meséltem például a zsűriben szerzett élményeiről, több növendékem indult jegyet venni. S egyébként nemcsak a hallgatók tömegeit láttam színházban, hanem az oktató kollégáimat is, akik családostul sok előadáson részt vettek.

G.: Zsűritagként hogyan vélekedett az idei fesztivál kínálatáról?

Gy. Z.: Érdekes és színvonalas sorozatnak lehettünk tanúi, így egyáltalán nem volt könnyű helyzetben a zsűri. A modern darabok jól követhető, emészthető formában jelentek meg, azok számára is érdekesen, akik nem igazán operabarátok. Számomra roppant élménydús volt a fesztivál. A grémiumban pedig olyan szempontok alapján döntöttünk, hogy melyik produció alkalmas a közönségnevelésre. De abból is megmutatkozott a konszenzus, hogy az egyetemi és a nemzetközi zsűri ugyanannak a két előadásnak adta a díjat, egymástól függetlenül.

A száz éve született Benjamin Britten dalműve. A csavar fordul egyet komoly szakmai sikert aratott Szegeden

dul egyet előadásában. Az egyetemi zsűri kollektív díját a Lajka kapta, az egyéni elismerésüket pedig Ilyas Seçkin – Miles szerepében, a Britten-operában. A civil zsűri díját Pál Tamás, Molnár Zsuzsa és Toronykőy Attila kapta a Simon Boccanegráért.

Az igazgatónő beszélt arról is, hogy minden évben más lesz a fesztivál színe. Tavaly bordó, idén világos narancssárga volt, jövőre pedig új árnyalatot választanak. Számos érdekes kísérő programmal igyekeztek idén is felhívni a figyelmet a fesztiválra: a Lajka bemutatója kapcsán például – az Orfeusz állatvédő egyesülettel együttműködve – kiskutyákat fogadhattak örökbe az érdeklődők. Az Oedipus Rex francia tenorja pedig elment egy iskolába, hogy a franciául tanuló osztálynak meséljen az operáról. Olyan lelkesítően beszélt, hogy a gyerekek a Stravinsky-opera mellett más produciókat is megnézték. S nem csak a helyszínen voltak sokan, a VI. operafesztivál a televízióban is sikert aratott. Az Arte csatornán az internetes látogatások alapján ismét a top 12-be kerültek három produciójukkal. Aki tehát lemaradt az előadásokról, az még áprilisig megnézheti az operákat a neten.

Az egy esztendeje meghirdetett operairó-versenyükre négy pályamű érkezett; az eredményt decemberben hirdetik ki. S még egy szerep kiadó a jövő évi tizből, az áprilisi válogatón lehet rá jelentkezni, akárcsak a 2015-ös versenyfeladatokra. Az Armel a fesztivál befejeztével még számos más projekten dolgozik. December közepén Európa csúcsán címmel indítanak nemzetközi turnét, amely a legfontosabb koncerttermekben, rangos szólistákkal és a Pannon Filharmonikusokkal zajlik. E sorozatban lépnek fel a versenygyőztes énekesek is. Jelena Končar és Sebastien Obrecht díja, hogy december 31-én, a genfi Victoria Hallban koncertezhetnek a pécsi zenekarral. ■

„Olyan ez a feladat, mint a szánhúzó kutyaé”

A sors úgy hozta, hogy a kijevi főiskolán egy tanárhoz jártak, majd később – nyolcszáz kilométerrel nyugatabbra – egy kamarazenekarba kerültek. Rövid időre szétváltak útjaik, de ma ismét egy zenekarban zenélnek, sőt egymás mellett ülnek, az elsőhegedű szólam első pultjában. A Boniszlavszky házaspár női tagja, Tatyjana a Duna Szimfonikusok koncertmestere; a férj, Attila a helyettese.

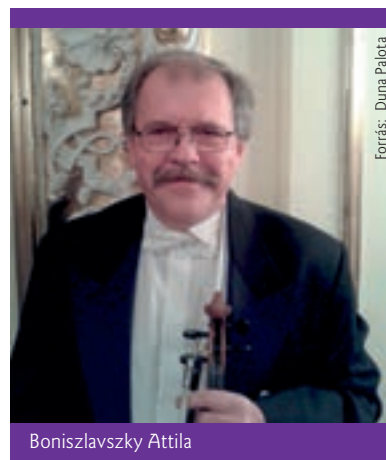
❖ Várkonyi Tamás

Egy fárasztó próba után ülünk le beszélgetni az öltöző sarkában. Közben Tatyjana legalább háromszor kimegy kávé főzni a többieknek, jóllehet ez nem tartozik koncertmesteri feladatai közé. Mindketten egyetértenek abban, hogy ez a zenekar összetartó együttes, az emberek itt szeretik egymást, baráti társaság, amely remek produkciókra képes. Bár Attila csak 2013 májusában csatlakozott – a Nemzeti Filharmonikusokat hagyta ott húsz év után –, úgy jött ide, mintha hazaköltözött volna, hiszen sokat turnézott ezzel a csapattal, még amikor a Kobajasi-féle Állami Hangversenyzenekarban muzsikált. Tatyjana több mint húsz esztendeje zenél a Duna Szimfonikusoknál, s majdnem ugyanennyi ideje koncertmester. Az ő anyanyelve az orosz, egy észak-ukrajnai nagyvárosban, Csernyigovban nevelkedett.

„Ha nincs fejlődési lehetőség, akkor unalmassá válik a munka, és az ember máshol keresi a kihívásokat – mondja Tatyjana. – Itt azonban sokrétű a tennivaló, így valami mindig leköti az embert. Sokféle zenét játszunk, nagyszerű karmesterekkel dolgozunk, a változatosság jegyében telnek az évek. A művészetben nincs befejezettség, nincs elégedettség, de a kollégák sem engedik, hogy kiengedjünk, mindig jobbnak kell lenni.” A koncertmesteri feladatok is kellő izgalmat adnak munkájuknak. Elő kell készíteni a szólamanyagot, még a próbaidőszak előtt beleírni a vonásokat, hogy mindenki egyféleképpen játsszék. A koncertmester a karmester és a zenekar között áll, ő felel a szólam egységéért, ő vezeti a szólampróbákat. Ha kell, szólózik, és testmozgással irányít, ad jelt például a belépésre. Tatyjana a sikeres próbajáték után, hosszú éveken át szerezte meg a jó koncertmesteri munkához szükséges tapasztalatokat. Például azt kell jól tudni, hogy mibe nem szabad beleavatkozni. „Olyan ez a feladat, mint a szánhúzó kutyaé: van egy falkavezér, aki elől fut, de ha nem elég gyors, akkor a mögötte futók leharapják a lábát – mondja nevetve. – Együtt futnak, de az elsőnek mégis a legerősebbnek és a

Boniszlavszky Tatyjana

Boniszlavszky Attila

Forrás: Duna Palota

leggyorsabbnak kell lennie. A csapat rögtön megérzi, ha nem vagy kellően felkészülve, ha rossz a hangulatod, ha gyenge vagy.”

Tatyjana és Attila Kijevben, az Ojsztrah-tanítvány Olga Parkomenkónál tanultak, zenei értelemben tehát Ojsztrah-unokák. Azokban az években még csak ismerősökként köszöntötték egymást, aztán Attila visszakerült szülővárosába, az Ungvári Filharmónia Kamarazenekarába, majd pár évvel később leendő felesége is ott zenélt, akkor találtak egymásra. Egy időre megint elváltak útjaik, mert Tatyjana elszegődött a nagy hírű Leopoldinum Kamarazenekarába. „Mivel félig lengyel, félig sváb származású vagyok, szinte hazatértem az egykori Breslauba, a mai Wrocławba” – mondja. „Sokáig mérlegeltünk, én menjek-e hozzá, vagy ő jöjjön-e ide – veszi át a szót Attila –, de mivel mindketten Magyarországon érezzük itthon magunkat, itt telepedtünk le. Régen közönség előtt is sokat kamarazenéltünk, hiszen Tatyjana zongorázik, brácsázik, gitározik, most az orosz harmonikán, a bajanon tanul, valamint a Bartók Konzervatórium hivatásos zongorahangolója. Kislányunk, okulva szülei nehéz, sanyarú sorsából – teszi hozzá ironikusan –, eddig távol tartotta magát a zenétől, de most, tizennégy évesen mégis elkezdett gitározni.”

A Duna Szimfonikusok honlapja és koncertjei:

www.dunaszimfonikusok.hu

Jó mulatság, férfimunka, csapatjáték

Bodó Leventét, a Honvéd Férfikar bariton szólistáját és menedzserét hatévesen egy általános iskolai hangszerbemutató indította el a zenei pályán. A zongorázás mellett a sport is fontos volt számára, de egy ujszerűlés miatt a birkózást végérvényesen a zongorára és az éneklésre cserélte.

→ VT

Kilenc esztendősen vették fel a Magyar Állami Operaház Gyermekkarába, így a tanulást az Erkel Ferenc Általános Iskolában folytatta. Szebellédi Valéria, Gupcsó Gyöngyvér és zongoratanára, Teleki Lajos tanítványaként már kilencévesen fellépett gyerekszereplőként a Toscában. Tanulmányai idején második otthona az Operaház volt, és manapság is az, hiszen a Honvéd Férfikar gyakori közreműködője az ottani előadásoknak. A Leövey Klára Gimnázium ének-zene tagozatán is aktívan kivette a részét a kóruséletből és a közösségi alkotómunkából. A magánének szakot a Weiner Leó Konzervatóriumban végezte el, és már tanulmányai kezdetén, tizenkilenc évesen a Honvéd Férfikar tagja lett. Az azóta eltelt tizenöt évben szinte valamennyi produkcióban – külföldi turnékon, nyári szabadtéri előadásokon is – részt vett, a bariton szót is erősítve. Fontosnak érezte más területen is kamatoztatni tudását és érdeklődését, ezért a Berzsenyi Dániel Főiskola művészeti menedzser szakát is elvégezte, így 2008-tól az éneklés mellett a Honvéd Férfikar menedzseri feladatait is ellátja. A Gramofonnak most ebben a minőségében mesélt az együttes évadjáról. Novemberben mutatta be a Nemzeti Színház Honegger Johanna a máglyán című drámai oratóriumát, a teátrum vezető színészeivel, kiváló énekes szólisták közreműködésével, Vidnyánszky Artilla igazgató rendezésében. Az eredetileg egy előadásra tervezett produkcióból huszonegy előadásos sorozat lett, amelyben a Honvéd Férfikar is közreműködik; karnagyuk, Strausz Kálmán pedig karmesterként is jegyzi a produkciót. „A férfikar csapatként dolgozik, ha tehát a karnagy vagy egy kórustag jó ötlettel áll elő, azt megbeszéljük. A Johanna is így született, de kezdetben csak egy előadással számoltunk” – avat be Bodó Levente a részletekbe. „A felkért rendezőnek annyira megtetszett a mű, hogy úgy döntött, felveszi a Nemzeti Színház repertoárjára. A feladat hihetetlenül izgalmas, noha a zenés színpadi szereplés nem ismeretlen számunkra. A kórust is rendezik, tehát kotta nélkül énekeljük végig a hetvenperces művet, jelmezben, maszkokban, mozgással.” Emellett a Honvéd Férfikar ebben az évadban is meghirdette önálló bérletét. Mivel Magyarországon ez az egyetlen hivatásos énekkar, amely nem rendelkezik saját játszóhellyel és saját szimfonikus zenekarral, olyan programot kellett összeállítani, amely lehetőleg zenekar nélkül, a

Bodó Levente – énekművész és menedzser egyszemélyben

Foto: Korbély István – Honvéd Együttes

cappella vagy zongorakísérettel megszólaltatható. Ebben a szezonban a bérlet első előadása közel került Halottak napjához, ezért az MTA Dísztermében – rendhagyó módon – zenekari kísérettel, az Óbudai Danubia Zenekar közreműködésével adták elő Cherubini Requiemjét. A bérlet második koncertjét ugyanitt rendezik február 7-én; ekkor Matthias Brauer, a Párizsi Rádiókórus német karnagyának vezényletével szólaltatnak meg német romantikus férfikarokat, Szilasi Alex zongoraművész közreműködésével. Március 7-én 20-21. századi műveket énekelnek; utóbbi műsort Riederauer Richard karnagy dirigálja.

A művészi és a menedzseri munka összehangolása nem könnyű. „Nincs hivatalos munkaidőm, előfordul, hogy napi tizenhat órát dolgozom, de ez így van rendjén. Ha az ember ésszel csinálja, akkor minden megoldható – mondja Levente –, de sokat segít ebben író feleségem is. Sokat olvasok a fő kikapcsolódást jelentő kertészkedés mellett. Amióta kertés házban lakunk, magasságyásokat építünk, konyhakertet csinálunk, szépítjük a környezetünket. Szerepek kertészkedés közben szerepet tanulni: feléneklek a dallamokat a telefonomra, és miközben hallgatom-tanulom, elültetek valamit a kertemben.” ■

A Honvéd Együttes honlapja:

www.honvedart.hu

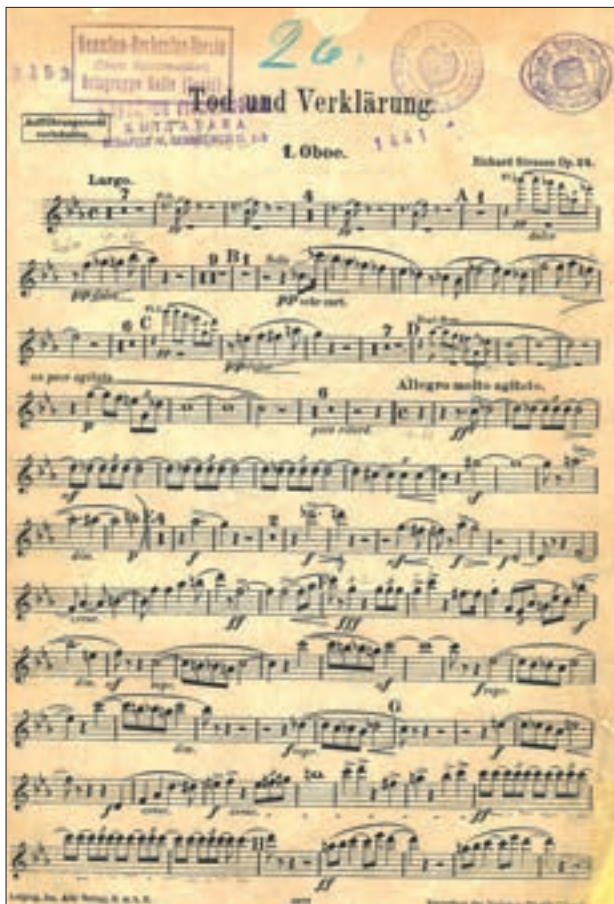
Kották a kulisszák mögött

Minden előadóművészeti együttes kétlaki életet él: az egyik pillanatban a reflektorfényben áll, a másikban pedig a nyilvánosságot kizárva, elmélyülten próbál. Ennek a „hátsó”, titokzatos világnak van egy még titokzatosabb szeglete: a Nemzeti Kottatár. Eldugott hely, de a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar működéséhez elengedhetetlen fontosságú.

Az állomány jelenleg 8-10 ezer tételből áll – attól függően, hogy ide számítjuk-e a felkészülést szolgáló zongorakivonatokat és a csekély számú kamaraművet. „A zenekari szólamanyagokat nagypartitúrák és kispartitúrák egészítik ki, amelyek részben a betanulást, részben a hangverseny-közvetítések rendezését, illetve a videó- és hangfelvételek elkészítését szolgálják” – tájékoztat a kottatár vezetője, Kaizinger Rita zenetörténész, aki a Bartók Új Sorozat CD-összkiadásában is közreműködött szerkesztőként. – A zenekari anyagok között ritkaságnak számítanak Bartók, Kodály és Weiner műveinek egykorú kiadásai, amelyeket a zenekar az egész világon legálisan használhat. Ugyanilyen különlegesség Dohnányi Ernő Ünnepi nyitánya, amelyet a világ valamennyi zenekara csak az NFZ-nél őrzött kottából játszhat. Magának a zenekarnak a kottaállománya egyébként zárt, ami azt jelenti, hogy a zenekar művészeinek kizárólagos használatára szolgál. Ennek oka, hogy ezek a kották értékes bejegyzéseket tartalmaznak, elsősorban a vonásnemek és az előadási gyakorlat tekintetében.

A Nemzeti Énekkar – a zenekarral ellentétben – nem rendelkezik zárt állományú kottaanyaggal, ezért az énekkari művészek által használt kottákat az ország egész területére kölcsönzik; hivatásos és amatőr együtteseknek egyaránt, csekély térítési díj ellenében. Távlati cél azonban, hogy az énekkar is rendelkezzen önálló kottaállománnyal, legalább a repertoár gerincét alkotó művek vonatkozásában. A kottatár polcain olyan ritkaságok is megtalálhatók, amelyeket Virány Gábor zenetörténész hagyott végrendeletében a Nemzeti Kottatárra. Ebből a hagyatékából tavaly restauráltattak számos értékes darabot: a többi között egy kőnyomatos, Artaria kiadású Hummel-zongoraművet, egy szintén bécsi kiadású vonósnégyes-szólamanyagot, egy első kiadású Liszt-zongoraművet, valamint Puccini néhány operájának első kiadású, díszes zongorakivonatát.

Kaizinger Ritától megtudjuk: a kottatári munka összetett feladat, hiszen gondoskodni kell az évad valamennyi mű-

Az NFZ jogelőde, a Székesfővárosi Zenekar 1923-as megalakulásakor, egy hallei zenekari egyesület által ajándékozott Richard Strauss-kotta, a Halál és megdicsőülés zenekari anyagának egy oldala

sorának kottájáról, emellett jártasnak kell lenni a szerzői jogban, ismerni kell a művek esetleges eltérő változatait vagy mások általi feldolgozásait. Azzal is pontosan tisztában kell lenni, hogy melyik szerző vagy mű melyik kiadóhoz tartozik. „A legegyszerűbb eset, amikor a meglévő állományból előkészítjük a megfelelő zenekari vagy énekkari szólamanyagot, de ilyenkor is nagy gonddal kell eljárni: nem sérült-e vagy hiányos-e az anyag – folytatja a kottatár vezetője. – Ennél bonyolultabb a helyzet akkor, ha nincs meg az előadandó mű kottaanyaga. Ilyenkor többnyire a kiadótól kell bérelni, hiszen ezek a kották nem szerzhetők be kereskedelmi forgalomban, a kiadó tulajdonát képező közreadásokról lévén szó. A zenekarnak évadonként csak néhány esetben vásárolunk, hiszen az együttes kilencvenéves fennállása alatt felépített óriási repertoárjának kottái többnyire megtalálhatók. Az új szólamanyagok ára 25 ezer forinttól hatszázezerig vagy akár egymillió forintig is terjedhet – attól függően, hogy régi kiadás reprintjéről vagy a legújabb kutatásokon alapuló, szövegű kottáról, úgynevezett Urtext-kiadásról van-e szó.”

A Nemzeti Filharmonikusok honlapja:

www.filharmonikusok.hu

Hosszu-Legocky Géza

SZIMFONIKUS FELFEDEZÉSEK
HOMMAGE À BEETHOVEN
Hosszu-Legocky Géza és a Kodály Filharmonikusok

2014. január 19., 19.30
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

A Múpa támogatja az
Erdélyi Erdélyi Minisztérium

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárában 1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 06-1-3300-66
1095 Budapest, Andrássy út 28., tel.: 06-1-3310-110, valamint az internet-jegypénztárban: www.mupa.hu
ISO 9001:2000

Hangversenyek a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben

2014. február 19. szerda

UNGARESCA

Haydn: G-dúr trió - Rondo all'ungherese
Berlioz: Rákóczi-induló • Erkel: Ünnepi nyitány
Kodály: Kállai kettős • Dohnányi: Rurialia hungarica
Bartók: Magyar parasztdalok, Román népi táncok
Binder: Concerto • Kodály: Galántai táncok
Vezényel: Hollerung Gábor

2014. március 16. vasárnap

KÍSÉRTÉSEK

Tallis: Spem in alium
Mozart: Jupiter szimfónia K. 551
Bach: d-moll chaconne (zenekari átírat)
Mahler: Veni creator spiritus
Vezényel: Hollerung Gábor

A zenekar tevékenységét támogatják:
Budafoki-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata
Nemzeti Kulturális Alap

www.bdz.hu

A Concerto Budapest vendége: Jevgenyij Koroljov

Januárban ismét világhírű művész, Jevgenyij Koroljov lesz a Concerto Budapest vendége. A Hamburgban élő, köztudottan zárkózott zongorista alig-alig ad interjút. Ezért is megtisztelő, hogy a tanítás, koncertezés és gyakorlás között a Gramofonnak elmondta gondolatait többek között Mozarról, Bachról, lemezkészítésről és koncertezésről.

Kevesen részesülnek abban a megtiszteltetésben, hogy az egyik legnagyobb kortárs zeneszerző dicsérei előadóművésztüket. Márpedig Ligeti György azt nyilatkozta: ha csak egy felvételt vihetne magával egy lakatlan szigetre, Koroljov Bach-lemezét venné, A fúga művészetét. Az 1949-ben született, 1978 óta Hamburgban élő orosz művész a Hilliard Ensemble lemezét venné magával, amelyen Gesualdo Nagyheti rezonanziumai szólnak. Nem zongorázik reneszánsz műveket, de ez kedvenc zenéinek egyike. „Ha zenét hallgatok, majdnem mindig reneszánsz vokális műveket választok” – mondja. És ha már itt tartunk, megkérdeztük, milyen kottát, milyen könyvet vinne magával a képzeletbeli lakatlan szigetre. „Ha fel lehetne állítani egy zongorát, akkor a Wohltemperiertes Klavier kottáját venném, mivel jó nagy gyűjtemény, negyvennyolc gyönyörű tétel. Rengeteg kedvenc könyvem van, de talán a Bibliát venném, mert az a leggazdagabb és leghosszabb olvasnivaló, az embernek pedig bőven van ideje a pálmafák alatt.”

Ligeti Györggyel a hetvenes években kerültek egy tantesztületbe a hamburgi zeneakadémián. Valószínűleg neki köszönheti Koroljov, hogy meghívást kapott a finnországi Kuhmo Fesztiválra, ahol A fúga művésze és más darabok mellett Ligeti-műveket is előadott. Ezt követően hívta őt fel Ligeti telefonon, és kérdezte meg, van-e kedve előjátszani neki. „Természetesen örömmel elfogadtam a meghívást – emlékszik Koroljov –, a Musica ricercatát és néhány etűdöt vittem hozzá. A közös munka hatott a gondolkodásomra és a játékmódomra, de akkor már felnőtt voltam, nehezebben nevelhető” – meséli nevetve.

Koroljov mindig csak azokból a művekből készít lemezfelvételt, amelyek lelkileg is megérintik, s bensőjének kifejezésére ösztönzik. A koncertek esetében azonban kielégíti, ha a művek örömet okoznak számára, a program pedig értelmes egészet alkot. Koroljovot elsősorban Bach-előadóként jegyzik, és kevésbé ismert, hogy 20. századi és kortárs zenéket is ugyanolyan elmélyültséggel szólaltat meg. „Schönberg, Webern, Prokofjev, Sosztakovics alkotásait is rendszeresen műsorra tűzöm, Bartóktól a kézzongorás Szonátát a feleséggel adtam elő, valamint a Mikrokozmoszból is játszottam tételeket, továbbá az 1. és a 3. zongo-

Jevgenyij Koroljov: keveset gyakorolok hangszernél, annál többet fejben, például séta vagy vonatozás közben

raversenyt is repertoáromon tartom. A 20. század második feléből és a 21. század elejéről valóban ritkábban válogatok, de ennek részben az az oka, hogy kevesebb zongoramű születik. Előfordulhat, hogy találkozom szép zongorazenevel, de ez önmagában még nem jelenti azt, hogy fel is kelti az érdeklődésemet. Az utóbbi időben ismerkedtem meg Kurtág György csodálatos világával: Hamburgban adtam elő a Játékokból, szólódarabokat és négykezeseket a feleséggel.”

A januári zenekari koncerten – a Keller-kvartettel Koroljov kamaraestet is ad – egy Mozart- és egy Bach-zongoraversenyt játszik. Kérdésünkre így foglalja össze röviden a két szerzőhöz fűződő viszonyát: „Mozart zenéjéből végtelen életöröm sugárzik, ugyanakkor nincs olyan műve, ami ne tekintene be a lélek legmélyebb bugyraiba. Ami Bachot illeti: kompozíciói a rend világába visznek, én pedig szeretnék ilyen rendezett világban élni. Akkor jó egy Bach-fúga előadása, ha minden szólam minden pillanatban jelen van, és tisztán artikulált. Bach zenéje annyira összetett, hogy mindig van mit gyakorolni, megérteni rajta. Keveset gyakorolok hangszernél, annál többet fejben, például séta vagy vonatozás közben. Ha előveszek egy számtalanszor játszott fúgát, mindig úgy kezdek neki, mintha még sohasem játszottam volna, mintha új életet kezdenék.” ■

A Concerto Budapest honlapja:

www.concertobudapest.hu

„Csendes kreativitás nincs”

A Budafoki Dohnányi Zenekar két évtizedes történetét áttekintő cikksorozatunk befejező részében kreativitásról, az emberi tényező és az önbizalom fontosságáról kérdeztük Hollerung Gábor zeneigazgatót; valamint a kerek évforduló kapcsán arról, hogy mire a legbüszkébb az elmúlt időszakból.

Forrás: BDZ

Az elmúlt húsz évben sikerült jó hangulatú, motivált fiatalokból álló együttest létrehozni

Szerencsés csillagzatú együttműködés tartja mozgásban az együttest, hiszen a Dohnányi Zenekar adminisztrációjában, menedzselésében olyan személyek vesznek részt, akik korábban muzsikusként is a zeneigazgató keze alá dolgoztak. Hollerung Gábor szabad teret enged nekik az ötletek megvitatásában és kidolgozásában, hiszen az iroda minden tagja ismeri azokat a mechanizmusokat, amelyekről a zenekari vagy énekkari próbákon szó van. Másképpen fogalmazva: az együttesek szellemisége mindannyiuk számára ismerős. „Értelmetlen lenne korlátozni munkatársaim szárnyalását, hiszen ha nem hagynám csírázni a saját magam által elvetett magot, akkor semmi értelme nem lenne a munkának – fogalmaz Hollerung Gábor. – Előtérbe helyezem a kamarazenélést is, mert célom az önbizalomra nevelés, ami egy előadóművésznél rendkívül fontos. Az önbizalom ugyanakkor nem jelenti azt, hogy nem hibázhatunk. Az önbizalom mellett tolerancia is van bennünk: nálunk nem jár fegyelmi egy gikszerért vagy rosszul meghúzott hangért, hiszen mindenkinek lehet rossz napja, emberek vagyunk. Mégis, az erőnk abban rejlik, hogy ami bennünk van, azt merjük megmutatni. Csendes kreativitás nincs. Amit nem tudunk megmutatni, arról senki sem szerez tudomást.”

A zeneigazgató szerint a kreativitás attitűd kérdése is. Nagyon büszke például arra, hogy soha semmilyen előadásáról nem őrzött meg vázlatot, partitúrába sem írt bele, hogy később ezek az észrevételek ne befolyásolják. Kreativitás az is – mondja –, amikor a régi tudás birtokában újat fedezünk fel. A kreativitás fokmérője pedig nem az, hogy zenészként valaki jobb-e a másíknál, hanem hogy mennyire képes a fejlődésre, önmaga megmutatására. „Lehet, hogy száz ötletből csak tíz lesz kiváló, de az a tíz talán nem szü-

lehetett volna meg a kidobott kilencven ötlet nélkül. A kilencven fel nem használt ötlet kimondásához pedig szükséges az önbizalom és a biztatás.”

A kerek évfordulón felmerül a kérdés, hogy mire a legbüszkébb Hollerung Gábor az elmúlt időszakból. Az 1990-es évek elején – keserű tapasztalatok birtokában – elhatározta, hogy kiszáll a zenekari szakmából. Addigra számos zenekarral dolgozott együtt, és az volt az érzése, hogy a velük való kommunikáció kilátástalan, meglátása szerint magába facsarodott hangulat jellemezte az akkori zenekari társadalmat. „Éppen ezért arra vagyok a legbüszkébb – folytatja –, hogy sikerült jó hangulatú, motivált fiatalokból álló együttest létrehozni, amelyet mindig a közös akarat visz előre, és amelynél sohasem kell a fenyegetés, a stressz és a hatalmi hierarchia túltengését bevetni ahhoz, hogy működőképes legyen. Természetesen voltak és vannak konfliktusok, és én sem vagyok könnyű ember, de ide még akár más zenekarokból is szívesen jönnek az emberek muzsikálni. Nálunk a tagok nem versengenek egymással, hanem segítik egymás munkáját, aminek köszönhetően megteremtődött közöttük egyfajta termékeny zenei együttműködés. A zenészek nálunk nem érzik jobban magukat attól, hogy a másik gikszeret fúj, nem a másik véren át akarnak előbbre jutni, hanem a közös produkciót tartják szem előtt. Arra vagyok a legbüszkébb, hogy a szeretet, egymás segítése, az ügy szeretete nem tudott kiveszni ebből a nagyon nehéz, sokszor megalázó körülmények között működő együttesből.”

A Budafoki Dohnányi Zenekar honlapja:
www.bdz.hu

Fél évszázad fejlődéstörténet

Vaskos jubileumi kiadványt jelentetett meg fennállásának ötvenedik évfordulójára a Miskolci Szimfonikus Zenekar. A kötet anyagát az együttes munkáját igazgatóként több mint negyedszázadon át irányító Sir László írta és szerkesztette.

Sir László 1981 és 2007 között volt a zenekar igazgatója, de nyugdíjas-ként legalább annyira elfoglalt és tevékeny, mint azokban az évtizedekben volt. Úszni jár, kertészkedik és természetesen ebben az évadban is megvásárolta a zenekar mindhárom bérletét; feleségével együtt minden egyes hangversenyt meghallgat. Mint mondja, életmóddá vált a koncertre járás. „Ha koncert van, megyünk.” Az utóbbi három évet a háromszáz oldalas kötet anyagának összegyűjtésével, megírásával töltötte. Nem volt segítség: a zenekar múltját rajta kívül senki nem kutatta, és aligha ismeri jobban. Más zenekartörténetektől eltérően nem sztorizós-anekdotázós koncertnaplót képzelt el, hanem fejlődéstörténetet írt. Azt szeretne volna bemutatni, hogy miként lett a saját életét megszervezni nem tudó, de nem is kényszerülő formációból vállalkozó szellemű, önálló együttes. A súlyt a tagság és a hangszerpark alakulásának, a szakmai fejlődésnek, a koncertrendezésnek és a gazdálkodásnak a bemutatására helyezte. „Minden területet felölelve próbáltam megírni ezt a krónikát. Nem lehetett elkerülni az előtörténetet sem, muszáj volt érzékeltetni, hogy nem a semmiből alakult a zenekar.”

Az elmúlt fél évszázad történetének fordulópontjairól, szakaszairól szólva Sir László megemlíti, hogy az első húsz év az Országos Filharmónia gyámsága alatt telt el – neves karmesterekkel, szólistákkal. A zenekar nem rendelkezett önálló otthonnal és költségvetéssel, nem rendezett hangversenyeket, nem kötött szerződéseket, albérletekben

megtűrt formációként működött, az intézményesülés alacsony fokán. 1984-ben történt az első jelentős változás: a zenekar önálló székházat kapott, ekkor az önállósodási folyamatok is elindultak. Együttműködés kezdődött a Pesti Vigadóval is: kezdetben egy-egy koncert, majd három éven át önálló béreletsorozat keretében. Elmélyültek a külföldi kapcsolatok, ekkor alakult ki a másfél évtizedig tartó, nem csak operaturnéokra korlátozódó kapcsolat a bécsi zeneakadémiával. Wolfgang Gabriel professzor több mint száz koncerten vezényelte a zenekart, ebből nyolcvan alkalommal külföldön. Az együttes ekkor kezdett hangversenyezni az olaszországi Riva del Garda városában is, saját költségvetéssel gazdálkodhatott, előrébb tudott lépni a hangszerpark, a létszám tekintetében.

Sir László úgy fogalmaz: a zenekar a kilencvenes években lépett felnőtt korba, képesnek bizonyulva hosszabb távú

kapcsolatok kibontására, nagyobb projektek megvalósítására is. A volt igazgató kiemelkedő mozzanatként említi Jurij Szimonov nemzetközi karmesterkursusát, a televízió karmesterversenyének miskolci középöntőit, a kiszélesedett bérletkínálatot, a megnövekedett nézőszámot. „Ekkor kezdtünk lemezeket is készíteni: Veress Sándor műveiből három CD jelent meg, Rózsa Miklós műveit egy francia kiadónál vettük fel, és elindult a Weiner Leó-életműsorozat megvalósítása is a Hungarotonnál. A negyvenedik évfordulóra, 2003-ban reprezentatív programot állítottunk össze: egyetlen évadban olyan művészek léptek fel az együttesel, mint Ágoston András, Frankl Péter, Jandó Jenő, Marton Éva, Pauk György, Perényi Miklós, Vásáry Tamás. A saját hangversenytermet és méltó

koncerthelyszínt jelentő Művészetek Háza 2006-os birtokba vétele szintén fordulópontként értékelhető, bár ennek üzemeltetési jogát 2013-ban elvették a zenekartól. A miskolciak azóta is időről időre neves szólistákkal jelzik, hogy ma már az európai zenei élet részei. Ezt tették többek között Piotr Anderszewski és Lilya Zilberstein zongoraművészek, a hegedűs Patricia Kopatschinskaja, Abe Keiko ütőhangszeres művész és Szergej Nakarjakov trombitavirtuóz meghívásával is.”

Német-svájci turné előtt a Pannon Filharmonikusok

Forrás: PFZ

Három hét, 6500 kilométer, tizenhárom koncert, négy műsor, három világsztár. Ezek a számok és adatok sokat elmondanak a Pannon Filharmonikusok téli nyugat-európai körútjáról. A turné stratégiai fontosságáról, a zenekar pécsi szerepéről, felelősségéről beszélgettünk Horváth Zsolt igazgatóval.

A Pannon Filharmonikusok együttese régebben – még Pécsi Szimfonikus Zenekar korában – évente három-négy hónapot töltött külföldön. Ezek a fellépések kis presztízszű megjelentések voltak, hiszen a felkérők jó színvonalon játszó, de alacsony gázsit igénylő közép-kelet-európai zenekart kerestek. Az együttes megújulásával azonban a társulat szakított ezzel a gyakorlattal, mert minden területen az élvonalba szeretett volna tartozni. Ehhez először a magyarországi – pécsi, régióbéli és fővárosi – pozícióit erősítette meg. „A Kodály Központ rezidens zenekaraként évente negyvenkét

koncertet adunk a pécsi hangversenyteremben – mondja Horváth Zsolt. – Mivel Pécs nem olyan fesztiválváros, amely csak egy adott időszakban nyújt kiemelkedőt az odalátogatóknak, a mi zenekarunk a felelős azért, hogy a mindennapok tükrözzék: annak a zenei világnak, ami az európai kulturális életet jellemezi, Pécs is részese.”

A zenekar most jutott el oda, hogy mindazt, amit a magyar zenei életben elért, a nemzetközi szinten is megvalósítsa. A külföldi megnyilatkozás egyrészt komoly szakmai feladat, másrészt egy stratégia része – fogalmaz az igazgató. Az együttes december közepétől két és fél hetes svájci-németországi turnén vesz részt, amelyen tizenhárom hangversenyt ad Európa élvonalbeli koncerttermeiben. Játsszik a többi között a berlini Konzerthausban, a lipcei Gewandhausban, a hamburgi hangversenyteremben, továbbá Genfben, a zürichi Tonhalléban, a luzerni KKL-ben, amelynek rezidens fesztiválzenekarát Claudio Abbado vezeti. A turné zárásaként, január 5-én a Berlini Filharmonióban koncertezik a zenekar, Bogányi Tibor vezényletével. A pécsi együttes 6500 kilométert utazik, miközben négy különböző műsort „tart kézben”. A potenciális nézőszám pedig elérheti a húszezret. Ilyen volumenű külföldi úton még nem vett részt a zenekar, és érthető, hogy áttörést várnak a nyugat-európai turnétól. „A hihetetlenül koncentrált időszakban nemcsak Pécsot, hanem Magyarországot is képviseljük” – jelzi az igazgató a felelősség nagyságát. Az úton három nemzetközi hírvő szólista csatlakozik a Pannon Filharmonikusokhoz: Andrej Gavrilov zongoraművész (lásd keretes írásunkat), Ilya Gringolts hegedűművész és a trombitás Max Sommerhalder. Eközben belső úton is gőzerővel zajlik az évad. Amellett, hogy a zenekar februárban ismét fellép a Budapesti Fesztiválzenekar Műpa-beli Bach-maratonján, tizenegyedik bérletét hirdette meg Budapesten, ahol rendre telt házak előtt játszik. Ez komoly fegyvertény egy olyan városban, ahol a számítások szerint naponta hétezer fő hallgat zenét, csak a legismertebb koncerthelyszíneken. ■

BREZSNYEV FOGSÁGÁBAN

Andrej Gavrilov zongoraművész – akit decemberben a pécsi közönség is megismerhet – rendhagyó pályát futott be. Mindössze fél év felsőfokú zenetanulás után, 1974-ben megnyerte a moszkvai Csajkovszkij Versenyt, rövidebb azután pedig szakmai pártfogója, Szvjatoszlav Richter helyett ugrott be a Salzburgi Fesztiválra. Öt évvel később Karajan ajánlotta fel neki, hogy vegyék fel mindhárom Rahmanyinov-zongora-versenyt. Nem kis meglepetésre Gavrilov nem jelent meg a próbákon. Utóbb kiderült, hogy a KGB vezetője – Leonyid Brezsnjev közvetlen jóváhagyásával – bevonta útlevelét, visszatartotta repülőjegyét, lekapcsolta telefonvonalát. Gavrilov házi őrizetbe került, és öt évnek kellett elteltie, hogy 1984-ben, Mihail Gorbacsov közbenjárására újra útlevelet kapjon. 1989-ben Németországban telepedett le, de 1993-ban visszavonult. Ekkor úgy érezte: anyagi biztonságban él, elért karrierje csúcsára, de nem önálló művész, a zeneipar szolgája. Két évet tervezett kihagyni, nyolc lett belőle. Elmerült a vallási és filozófiai témákban, fél évet a Fidzsi-szigeteken élt, és teljesen átdolgozta zongoratechnikáját.

Szombathelyi Zenemanók

Forrás: SSO

Öt éve alakult át a Savaria Szimfonikus Zenekar bérletstruktúrája. A felnőtteknek szóló szimfonikus koncertek és operaelőadások mellett – a Filharmónia Magyarországgal együttműködésben – a fiatalabb korosztályt is elérték: nemcsak Vas, hanem a környező megyékben is indítottak ifjúsági bérleteket. Valami azonban hiányzott: a célközönségnek nem voltak részei az óvodások és a kisiskolások.

Két éve a helyi Bartók Béla Zeneiskola zongoratanára, Kardos Éva és férje, a Savaria Szimfonikusok kürtművésze, Vlasits Gábor a legfiatalabbakra gondolva ismeretterjesztő, interaktív, tematikus koncerteket kezdtek rendezni a zenekar zenészeinek bevonásával, akik ingyen vállalták a közreműködést. „Ha az ember valamit nagyon meg akar csinálni, arra szakít időt – mondja Kardos Éva. – Nem unatkozunk, de boldogan vágunk ebbe a nem kis feladatba. Nekünk is vannak gyerekeink, és nem nagyon tudjuk olyan helyre vinni őket Szombathelyen, ahol élő zenei élményben részesülhetnének. Az óvodás-kisiskolás rendkívül fogékony: nem érdekli, hogy komolyzene vagy sem, nincsenek előítéletei; ami tetszik neki, annak tapsol. Lelkes kis közönségre találtunk ebben a korosztályban. A zenekari kollégák pedig – igazgató és muzikusok egyaránt – mindenben mellettünk álltak, a szervezéstől a kottaszerzésig. Az internetnek köszönhetően pillanatok alatt híre kelt a kezdeményezésnek, a jegyeket elkapkodták.” A siker nem maradt el. A legkritikusabb és legőszintébb réteg körében kedvező fogadtatásra talált a rövid zene számokból szerkesztett, kérdésekkel, megénekeltekkel, műísmertetéssel, hangszerbemutatóval egybekötött, interaktív előadás. „Nem az a cél, hogy a gyerekek pissenés nélkül üljenek végig a koncertet, sőt! – mondja Mérei Tamás igazgató. – Fontos, hogy legyenek kérdéseik, hogy ők is részesüljenek a zenének. Világossá vált, hogy Szombathelyen ezekre a zenei eseményekre nagy az igény, ezért úgy

döntöttünk, hogy bérletsorozat keretében bevesszük a kínálatunkba. Így a bérletstruktúránk már minden korosztályt lefed. Ebben az évadban négy programot foglal magában a Zenemanók sorozat. Az Ősz az erdőben című előadást novemberben tartottuk, télen a karácsonyi témájú Ünnepvárás, februárban a Farsangi mulatság, májusban pedig a Tavaszcímű műsort rendezzük meg. A nagy érdeklődésre való tekintettel mindegyik programot négyszer adjuk elő: három hétközben – erre az oktatási intézmények által szervezett formában jönnek a gyerekek, akik meg is töltik a Bartók Terem nézőterét –, szombaton pedig egyéni, családtagokkal érkező résztvevőknek.”

A célkitűzés régi, de új elem a zenekar működésében a jótékonyosság. A megyében két olyan intézmény működik, amely fogyatékkal élő gyerekek oktatásával foglalkozik. A Hollywood Classics filmzenés koncertjeire úgy fogytak el a jegyek, hogy plakát sem készült. Ezt a bizalmat és érdeklődést használták fel a jó cél érdekében, hiszen a jótékonyosság is része a hollywoodi superprodukcióknak. Az est előtt sajtófalat állítottak fel, amelynél a közönség Shrek, illetve az új James Bondot alakító Daniel Craig figurájával fotózhatott. A fényképek az előadás után már papírképeken várták gazdáikat, akik megvehették azokat; ezt a bevételt fordították az egyik intézmény javára. „Minden fillérnek nagyon örülnek – folytatja az igazgató –, így olyan egyéb pluszprogramot is tudnak szervezni a gyerekeknek, amelyre egyébként nem lett volna mód.” Az évad során fogyatékkal élő gyerekek lépnek majd fel a Bartók Terem színpadán zenés-táncos produkciókkal, ezekben a Savaria Zenekar zenészei is részt vesznek. Mérei Tamás kérdésünkre elmondta: a következő évben a tervek szerint megválasztják új vezető karmesterüket, aki Vásáry Tamás elnök-karnagy mellett tevékenykedik majd a zenekarnál. Mérei Tamásnak 2014 első felében jár le öt évre szóló megbízatása – szeretné folytatni a komoly fejlődést hozó munkát, sorsáról a közgyűlés dönt.

A Savaria Szimfonikus Zenekar honlapja:
www.sso.hu

Somogyi-Tóth Dániel: hármass felelősség

Két év telt el azóta, hogy Somogyi-Tóth Dániel irányítja a debreceni Kodály Filharmonikusokat. Ez idő alatt az együttes arculata megújult, hangversenyei telt házassá váltak és nézőszáma megduplázódott. A fiatal dirigens nemcsak a külső átalakulás mögötti változásokról és az elért eredményeiről, hanem aggodalmairól, valamint közelebbi és távolabbi céljairól is beszélt.

Forrás: Kodály Filharmonia

Nem példa nélküli, hogy egyetlen személy áll egy zenekar művészeti vezetői és igazgatói posztján, valamint a városi színház zenei életét is igazgatja. Ez a megoldás azonban nem is gyakori. A harminckét esztendőes orgonaművész és karmester, Somogyi-Tóth Dániel 2011 óta vezeti e hármass minőségben a Kodály Filharmoniót, illetve zeneigazgatóként a debreceni Csokonai Színházat. A debreceni zenei élet olyan mértékű megújítást igényelt, ami nem engedte meg, hogy ez a három pozíció „vitakozzon egymással” a fejlesztés mikéntjéről – mondja. „Ez természetesen óriási felelősséget ró rám, de azt hiszem, jó irányba haladunk. Nyilvánvaló, hogy néha rendkívül megterhelő a feladat, de nem ért felkészületlenül. Amikor viszont előrébb jutunk egy lépéssel, mindig eszembe jut, hogy ezt máshogy csak nehezebben vagy egyáltalán nem tudtuk volna elérni. Remélem, hogy ezek az eredmények a várt támogatások növekedésével még inkább éreztetni tudják majd hatásukat.”

Az elmúlt két évben megvalósult strukturális fejlesztésekről a dirigens elmondja: a Filharmonia Magyarországgal kötött együttműködéssel és a bérletezési rendszer megújításával sikerült telt házassá tenni a Kodály Filharmonia koncertjeit, megduplázni az együttesek fizető nézőinek számát. „Most jutottunk el odáig, hogy tovább tudunk lépni a következő szintre, amelyen legfőbb feladatunk a zenekar, a kórus és a színház – értve ez alatt a színház énekkarát is – együttműködésének hatékonyá tétele. Nem titkolom, ezen a téren a zenekar helyzete a legaggasztóbb, hiszen a Kodály Filharmonikusok a maga hetvenegynéhány főnyi állományával jelenleg egyszerre szolgálja ki a koncert- és operaéletet – úgy, hogy a közalkalmazotti bértáblát semmilyen egyéb juttatással nem tudjuk kiegészíteni. Ez az országban példa nélküli helyzet emberfeletti teljesítményt vár el művészeinktől, ezért szeretném kialakítani a műv-

zeti-szakmai és a mennyiségi munkát is figyelembe vevő bérpótlék-rendszert. Reménykedünk abban, hogy a minisztériumi támogatásunk valóban megemelkedik, ez jelentheti a fedezet egy részét.”

Céljai közül a zeneigazgató kiemeli az együttesek szakmai fejlődésének elősegítését. „A szakmai fejlődés azonban nem valósulhat meg megfelelő mértékű anyagi motiváció megteremtése nélkül. Ez a pedagógus bértábla erősödésével már most drámai mértékben érezteti hatását országszerte – mondja. – Ezért elsődleges feladatommak érzem, hogy segítsem a hivatásos zenészi bérek konszolidációját. Ennek tükrében szeretném, ha közép- és hosszú távon a debreceni muzikusi hivatást magas művészi színvonalú, izgalmas és sokszínű pályaként tudnánk vonzóvá tenni a legtehetségesebb zenészek számára is. Ehhez természetesen szükség van jó hangulatú, összetartó társulat építésére is – talán ez a legkönnyebb feladat, hiszen remek kollégákkal dolgozom együtt Debrecenben, akikkel azonosak a céljaink. Ugyanakkor szeretném, ha a Kodály Filharmonikusok neve már a közeljövőben a korábbinál jóval szélesebb körben lenne ismert. Ennek érdekében minél több és minél rangosabb belföldi és külföldi meghívásnak szeretnénk eleget tenni, de szerencsére a 2013-as év előrelépést hozott ezen a téren is. A Kodály Filharmonikusokkal és a Kodály Kórusal koncertezik decemberben José Carreras, a kórus Edita Gruboróval aratott nagy sikert Kassán, a zenekar a télen a tervek szerint német és kínai turnéra utazik. Akkor leszek elégedett, ha Debrecen neve a kiemelkedő és változatos zenei élettel kapcsolódik össze a köztudatban.” ■

A Kodály Filharmonia honlapja:
www.kodalyfilharmonia.hu

Szeged szimfonikusainak színterei

Gyüdi Sándor matematika-fizika szakos egyetemistaként került Szegedre. Bár a reáltárgyakból tanári diplomát szerzett, mégis inkább a zenei pálya – ezen belül a dirigálás – vonzotta. Huszonöt éve áll a szegedi zeneélet szolgálatában, így nem könnyű most egy oldalon összefoglalni mindazt a szerteágazó tevékenységet, amit a Szegedi Szimfonikusok művészeti vezetőjeként és a városi színház főigazgatójaként végez.

Forrás: Szegedi Szimfonikus Zenekar

Gyüdi Sándor több mint egy évtizedes karigazgatói pályafutása után, 1999-ben lett a Szegedi Szimfonikus Zenekar igazgató-karnagya, majd 2008-tól a Szegedi Nemzeti Színház főigazgatójává nevezték ki. Mikor Szegedre került, megkönnyítette helyzetét, hogy építhetett mindarra, amit a legendás karmester, Vaszy Viktor – a város zeneéletének motorjaként – évtizedeken át létrehozott. Ezek az értékek a város operaéletében, a színházban, a zenekarban és a konzervatóriumban (ma: Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kara) máig felismerhetők. „Vaszy munkássága, törekvései természetesen ma is fontosak számomra, de a kor igényeihez, elvárásaihoz, a megfelelő célokhoz igazítva. Lényegesnek tartom továbbá, hogy egyetlen szegedi gyerek se nőjön föl úgy, hogy tíz- és húszéves kora között nem hallja élőben az operái, illetve zenekari repertoár klasszikusait” – mondja Gyüdi Sándor, akitől a zenekarnál 2008-ban Baross Gábor vette át az igazgatói feladatokat, míg ő máig megmaradt vezető karmesternek és művészeti vezetőnek. 2013-ban ismét új igazgatót neveztek ki az együttes élére, Lukácsné Győző személyében – ő a Gramofon 2013 őszi számában nyilatkozott.

A színházi és a szimfonikus zenekar 2007-ben egyesült: így jött létre a mai Szegedi Szimfonikus Zenekar, mely kilencvenkilenc fős létszámával az ország egyik legnagyobb együttese. Több funkciót lát el – a szimfonikus koncertek mellett a zenés színházi előadások közreműködője is –, és több korosztályt szolgál ki: két nagyzenekari bérlet, négy kamarabérlet, továbbá családi Matinéhangverseny és a legkisebbeknek szóló Zenés meseóra is szerepel az évadprogramban. Számos kortárs mű magyarországi bemutatója fűződik a Gyüdi Sándor vezette együttes nevéhez – például

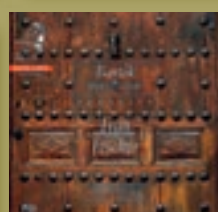
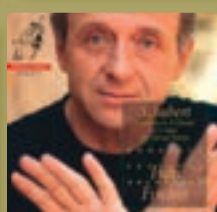
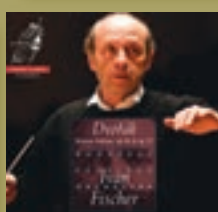
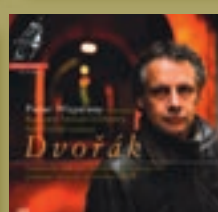
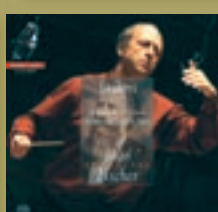
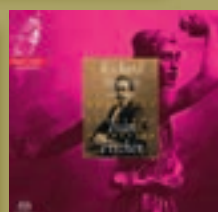
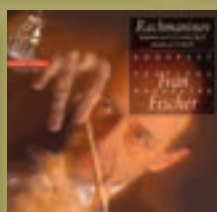
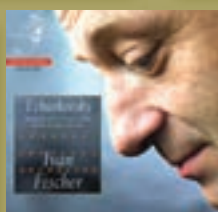
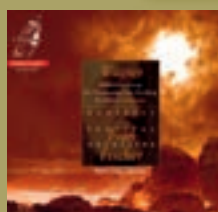
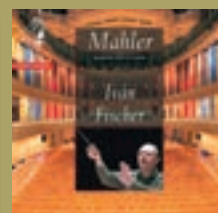
Lendvay Kamilló, Madarász Iván, Kocsár Miklós, Vántus István, Huszár Lajos alkotásai. Ezeket a két szimfonikus bérletben, valamint a Vántus István Kortárszenei Napok keretében tűzték műsorra. A zenekar szorosan együttműködik a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karával. „Magunk is részt vettünk a zenekari gyakorlatok képzési tervének összeállításában, számos zenekari muzikusunk tanárként van jelen az oktatásban. A leghetesebb hallgatók számára 2000 óta lehetőséget biztosítunk arra, hogy diplomahangversenyeiken versenyműveket adjanak elő a zenekar közreműködésével. Hasonló módon a kar által létrehozott két zenei versenyen, a Bartók Béla Nemzetközi Zongora- és a Simándy József Nemzetközi Énekversenyen is szerepet szoktunk vállalni.” Vidéki (Békéscsaba, Kecskemét, Kalocsa, Pécs stb.), valamint fővárosi vendégszereplései révén a zenekar régióbeli és országos jelentősége vitathatatlan. Az sem kétséges, hogy a Vaszy Viktor nevét viselő, a zenekarhoz tartozó és Gyüdi Sándor által irányított énekkar – a régió egyetlen oratóriumkórusaként – különleges szerepet tölt be Dél-Magyarország zenei életében.

A tervekről szólva Gyüdi Sándor elmondja, fel szeretnének eleveníteni a kilencvenes évek sikeres határon túli koncertkörútjainak gyakorlatát: erdélyi, partiumi valamint vajdasági nagyvárosokban lépnének fel. Az önálló szimfonikus koncertek és színházi operaelőadások mellett folytatják az együttműködést az Armel Operafesztivállal, valamint a Szegedi Szabadtéri Játékokkal. ■

A Szegedi Szimfonikus Zenekar honlapja:

www.symph-szeged.hu

Channel Classics

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

MAHLER: V. SZIMFÓNIA
Budapesti Fesztiválzenekar,
karmester: Fischer Iván

Fischer Ivánt mindig is az egyik legérzékenyebb Mahler-dirigensnek tartottam. Mahlert sokan vezényelnek relatíve jól, de ő képes egyéni pluszra is – az V. szimfónia esetében is. Már a kezdet ezt mutatja: a vezető trombitaszóló nagyon egyéni. Nem Csajkovszkij IV. szimfóniájára emlékeztető, egybevett, erős fanfár, hanem felépített, világos utat bejáró vonal. Lassan kikristályosodik, ami végig alapvető jellegzetessége az előadásnak: a fő hangsúly nem a tuttiké, nem a nagy kitéréseké. Nem mintha ezek nem volnának hatásosak, de talán éppen azért, mert azok, nem kell még jobban kiemelni. Fischer a csendesebb részekre helyezte a hangsúlyt, s ezekben ritka finomságokat tudott előhozni. Ahogy esik a dinamika, nő a felbontás, az élmény. A lemez megmutatja, mennyi részletgazdag lírai megnyilvánulás rejlik a darab csendesebb szakaszaiban, melyek nem a kitérések előkészítései, hanem hasonló intenzitású részek, csak éppen az intenzitás milyensége más. Az interpretáció érdekes összefüggést vet fel, címe akár a korai Mahler-opuszé is lehetne: A panaszos dal. Az Adagietto kényes pont: legyen bár népszerű, nem könnyű jól előadni, sokszor összefolyik. Fischer előadása ötvözi a tiszta formát és a finomabb megközelítést. A felvétel további erénye az abszolút transzparencia, az arányok finom elosztása. Nem egy szín úgy bomlik ki, hogy egész visszafogottan jelenik csak meg. A tempók kimértek, s valami még Stravinsky balettjeire is emlékeztet, lergalábbis Fischer Tavaszi áldozat-bejátszására. Fischer Iván nem a bombasztikus hatásra koncentrál, hanem a nagy tömeget összeadó zenei hangok lehetőség szerinti finom felbontására, és a zenei folyamat természetes hullámzásának követésére. *Zay Balázs*

Channel Classics – Karsay és Társa
 CCSSA 34213

BEETHOVEN: C-MOLL SZONÁTA (OP. 111),
DIABELLI-VARIÁCIÓK, HAT BAGATELL
Schiff András – zongora, fortepiano

Schiff művészete lenyűgöző: folyamatosan alakul, finomodik. E Beethoven-lemezről olybá tűnik, mintha Bach terén szerzett tapasztalatait, ott kialakított sajátos stílusát vinné át valamelyest Beethovenre. Azt az egyenletes, nyugodt, nagyon tiszta, strukturális szemléletű, de nem nagy dinamikai kitérésekkel operáló, a zenei folyamatot szem előtt tartó megközelítést, mely Bach-játékát kiemelkedővé teszi. Az op. 111-es szonátán is mintha csak szépen végigmegne: izelve, kijátszva minden hangot. Nem egyszerű ideális formát mutat, hanem az ezer lehetőségből egy éppen mostanit – a szükséges stilisztikai, zenetörténeti szempontok figyelembe vételével. Schiff végigvezet a darabon. Megvan a magam előadási preferenciája, ami ezúttal eszembe sem jut. A dupla album kétszer szerepel a Diabelli variációk: Bechstein zongorán és Broadmann fortepianón. Ez is nyugodt, végigélvezett, a kettő nem egyforma persze, s azt súgja, nincs egyszer ugyanaz. Schiff nyugodtsága ellenére sokszor kifejezetten karakteres megoldást alkalmaz, hiszen ez mégsem Bach már. A műsort a Hat bagatell zárja. A Nadas Péter fotóival fotóival illusztrált kiadvány a művészet ritka finomságát mutatja. Szeretnék gyakrabban ilyen „többhangszeres” megoldást, akár egy művön belül – mint egykor Daniel Chorzempa Bach Wohltemperiertes Clavierja –, vagy így, ugyanazzal a művel, mikor a két megszólalás egyáltalán nem ugyanaz. A legszebb az egészben az, hogy a muzsikának van maradandó, emlékeztető arca, ugyanakkor mindig új arcot mutat, ahogyan a körülöttünk élő emberek, a szeretteink is, avagy a Nadas fényképezte fák a borítón, a tasakokon, a füzetben. Igen, Beethovennél Bach: a zene pataként csörgedez. *Zay Balázs*

ECM Records – Hangvető
 ECM 2294-95

SPLINTERS
20. SZÁZADI MAGYAR ZONGORAMŰVEK
Marczi Mariann – zongora

Az Odradek számára készített debütáló lemezén Marczl Mariann 20. századi magyar alkotásokból válogatott. Bár a cím – Splinters (Szálkák) – a négy kis darabból álló Kurtág-opuszra utal, átvitt értelemben a korong többi kompozíciójára is ráillik. Rövid, tömör, szeszélyes, a hagyományostól leváló művekből épül fel a lemez anyaga, melyek az előadó meghatározó művészi élményeit tükrözik. Például a Kurtág György-, Jeney Zoltán- és Csapó Gyula-művek hiteles hangzásvilágának aranyfedezetét a szerzőkkel közös, többszöri, elmélyült munka biztosítja. Bartók Béla Három burleszkjének előadásáért különíjjal jutalmazták a művésznőt egy Pilzenben rendezett zongoraversenyen, 2006-ban. Tudós, kutató előadói attitűdöt mutat meg az, hogy Marczl Mariann nemcsak játssza, hanem elemzi is repertoárjának darabjait. Kodály és Lajtha zongoraműveiről több nemzetközi konferencián beszélt, DLA-disszertációját pedig Ligeti etűdjeiről írta. Ám nemcsak az előadó és a művek közt áll fenn szoros kapcsolat, hanem – ahogy erre a lemez kíséretben felhívja figyelmünket – a választott műsor „hidak és átnyúlások szövevényes hálózatát rejt magában. Két időbeli pillér: a darabok egy része 1907–1918 között keletkezett, másik része 1976–1989 közt, tehát a 20. század magyar zongorairódmalmából a század két széléről emel ki több mint egy-egy évtizedet.” Játékában minden hang, szünet jól átgondolt, semmi sem történik véletlenül. Megkapó Kodály Székely kecservésének zokogása, szórakoztató a második Bartók-burleszk, a Kicsit ázottan szarkasztikus humor; rácsodálkozhatunk Ligeti Fém című etűdjének hideg csillogására és a szünetek lüktető, a hangzó anyagot tovább éltető voltára Jeney Arthur Rimbaud a sivatagban című kompozíciójában. *Kovács Ilona*

Odradek Records
 ODRCD 307

J. S. BACH: CSELLÓSZVITEK (NOS 1, 3 & 5)
Rohmann Ditta – gordonka

A Hungaroton új felvételen ezúttal nem az európai zenetörténet valamely felfedezésre váró, ritkasággértékű alkotása szólal meg, hanem a standard repertoárhoz tartozó remekművek: Johann Sebastian Bach csellószvitjei közül három; a fiatal generáció kiemelkedő hazai csellistája, Rohmann Ditta tolmácsolásában. Sokan talán a borító apróbetűs információjából értesülhetnek arról, hogy az előadó a lipcsei Bach-verseny díjazottja (érdemes pontosítani: 33 versenyző közül lett II. díjas, ráadásul a Frankfurt am Oderben működő C. Ph. E. Bach Társaság különdíját is elnyerte). De a Junior Prima díjas művész neve önmagában – a külső elismerésektől függetlenül – is értéket sejtet; erről számos koncert-szereplése során meggyőződhetett mindenkor hallgatósága. Talán a nemzetközi versenysiker is jótékonyan hozzájárult ahhoz, hogy olyan művekből készítsen felvételt, amelyeknek igencsak terjedelmes diszkográfiai van. Miközben megérthető a lemeztársaságok óvatossága még a komolyzenei örökzöldek esetében is, óriási veszteség, hogy megörökítés híján lehetetlenné válik majd korunk interpretációs izlésvilágának utólagos áttekintése. Ezért a Bach-szvitek új rögzítésének ténye már önmagában is örvendetes. Ráadásul különlegesség, hogy Rohmann Ditta modern hangszeren, ám barokk vonóval és hangolással szólaltatja meg a műveket, így interpretációja félig historikus. Rendkívül szimpatikus megoldás, hogy a művekkel kapcsolatos gondolatait az élőbeszéd közvetlenségével adta át, s így azok sokkal közvetlenebb hangvételrel jutottak el az érdeklődőkhöz, mintha az írásos rögzítés szigorúbb kritériumainak tett volna eleget. Ugyanakkor szavaiból az az átgondoltság sugárzik, amely áthatja játékát is.

Fittler Katalin

Hungaroton
HCD 32731

IGNACE JOSEPH PLEYEL: FUVOLANÉGYESEK
Németh Pál, Vitárius Piroska,
Balázs Gergely, Karasszon Dénes

A 29 éves zeneszerző eredetileg vonósnégyesre szánt műveiből készített átiratok ezek. Hallgatásuk során időutazás résztvevői lehetünk, s tanúi egy olyan kornak, amelyben mindennapos gyakorlat volt a házimuzsikálás. Az ilyesfajta zenét kellemes időtöltésnek szánták, kapcsolódásnak, egyszerűségi szórakozásnak. Azok a művek számíthatnak tehát népszerűsége, amelyek nem igényeltek professzionális hangszertudást, ugyanakkor képesek voltak lekötöni a hallgatóság figyelmét. Ezeket a kvartetteket hallgatva érthető, hogy Pleyel művei rendkívüli népszerűsége tettek szert. A két- és háromtételű ciklusok feszültség-eleme csekély, karakter- és színvilága viszont annál gazdagabb. Az előadók nagy érdeme, hogy nem akarták túldimenzionálni ezeket a kompozíciókat, többnek-súlyosabbnak sejtetve őket. Jó érzékkel megtalálták, hogy milyen mértékig érdemes elemzően kidolgozni a részleteket, s hol hatósosabb a léptékváltás. A primárius szerepében a fuvola-szólam gyakran él mosolyogtató gesztusokkal, kiváltképp a variációs tételekben. A vizuális típusú hallgatónak megannyi asszociációra nyílik lehetősége. Épp az erős karakterizáló szándékkal indokolható, hogy a vonós-gesztusok némelyike „karcosra” sikeredett – feltehetően tudatosan. A repertoár-bővítő előadói aktivitásnak köszönhetően nemcsak a hallgatnivalók kínálata bővül, hanem az idők folyamán elfeledett művek felidézésével differenciáltabb képet alkothatunk a zenetörténeti múlt egy-egy korszakáról. Kiváltképp hasznos, ha ily módon azok a szerzők kerülnek ismét a figyelem reflektorába, akik nagy hatásúak voltak a maguk korában. A hangulatos előadás talán tud követőket toborozni – a szólamok nehézségét tekintve akár a muzsikáló fiatalok körében is.

Fittler Katalin

Hungaroton
HCD 32727

VÉGH JÁNOS: VONÓSNÉGYESEK
Authentic Quartet

A hazai zenetörténet-írás egyik nagy adóssága, hogy a XIX. század végének és a századfordulónak vibráló magyar zenei közéletét nem térképezte fel értékének és jelentőségének megfelelően. Emblematikus zeneszerzőit – pl. Mihalovich Ödönt vagy Moór Emánuel –, akiknek nevét is szerfelett ritkán, műveiket pedig szinte sohasem halljuk, csaknem elfeledte a múlt század magyar muzikológiája; lett légyen személyük „céhes” vagy „céhen kívüli”, hivatásos vagy félprofi muzikus. Ifj. Véghe János nevével sem lehetett találkozni eleddig, holott a jogászból lett komponista aktív közreműködője volt a korszak zeneéletének, bensőséges nexust ápolta a kortárs zenei és politikai potentátókkal és Liszt Ferencnek is országos cimborájául szegődött. Kéziratban maradt vonósnégyesei most lemezen váltak hozzáférhetővé, hála a remek erőkből álló Authentic Vonósnégyes kutató szorgalmának és vállalkozókedvének. A koncert-mesterként és szólistaként egyaránt kiemelkedő teljesítményre képes Kalló Zsolt vezette együttes ezúttal újabb fehér foltokat színez szívárványosra. Véghe darabjai alapvetően a Brahms muzsikáján kinevelt akadémista-utóromantikus iskola termékei, ám a forrásvidékük annál szélesebb horizonton mozog: nyomokban a kor szórakoztató muzsikájának, az operettnek, a kuplénak, a magyarnótának is jut hely. Persze sohasem jól felismerhető módon, inkább egy gondosan átesztétizált, „domesztikált” formában, de mindig ügyesen szöve a mérsékelt invencióval font, de gazdagon harmonizáló, vitathatatlan mesterségbeli tudással megszerkesztett darabokat. A kvartett lelkesedése és ügyeszetete végig tetten érhető: a négyes játéka oadaóan pontos és intenzív, mellyel ezeket az inkább érdekes, semmint izgalmas darabokat tolmácsolja.

Balázs Miklós

Hungaroton
HCD 32726

J. S. BACH: MÁTÉ-PASSIÓ

Énekes szólisták, RIAS Kamarakórus, Berlini Régi Zene Akadémia, karmester: René Jacobs

Jacobs Máté-passiója a historikus felvételek legigényesebbjei közé tartozik. A nyitókórus ígértes, a tempó adekvát, az orgona szokatlan szépséggel polírozza az amúgy is kiegyenlített hangzást. Meggondolt, ugyanakkor végig eleven, inspirált megszólaltatás. Jacobs autentikusságra törekvése ihletett zenéséggel párosul. Jó ízlés, finom arányok, szép hangzás. Mindezek elismerése mellett azonban vannak fenntartásaim. Jézus szólama el-sikkad. Weisser nem rossz, de egyáltalán nem átütő, kísérete történetileg hű, de redukált. Gūra elevebb Evangélista, lant kíséri. Én a kitartott, lassú tempó mellett vagyok, lehetőleg kitartott akkordokkal, de lehet röviden is, ha az énekes érvényesíti a dallamíveket. Jézus ezen a lemezen egész észrevétlen marad, a nagy opus drámaisága ezáltal csorbát szenved. A másik gondom az áriák el-sietettsége. Jók a szólisták, de Jacobs legtöbbször nagyon siet, s ha mellette esztétikus marad is, nem érzem tökéletesen meggyőzőnek. Így ez a Máté-passió gyönyörű, de nem drámai, szépen megjelenik, de nem üt át az opus magnissimum. Klemperer nagyívűsége, Gönnerwein erős hangjai, Rilling első lemezének expresszív Jézus-megformálása, Karajan vagy Solti kiegyensúlyozott elbeszélése ezúttal hiányzik. Ha nem erről a kimagasló műről volna szó, hanem egy átlagos barokk egyházi darabról, minden nagyon rendben volna, de itt mégiscsak egyrészről Jézus szenvedéstörténetéről, másrészről egy korlátokon túlmutató drámai alkotásról van szó. Hacsak úgy nem értelmezzük, hogy szegény Jézus itt már süllyedt a kontextusba, a tömegbe, egyre kevesebben és egyre kevésbé vették észre. Siet az Evangélista is, mert tornyosulnak az események.

Zay Balázs

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 802156-58

STEFFANI: STABAT MATER

Bartoli, Behle, Fagioli, I Barocchisti, Diego Fasolis

Nem csodálkoznék, ha az Agostino Steffani műveiből összeállított lemez díjat nyerne, akár több kategóriában is. Hat, lemezen mindeddig nem hallható darab szerepel a CD-n. A lemez címét adó kompozíció felfedezésszámba megy: a Stabat Mater csodálatos, éteri, mégis emberközeli zene. Az 1654-ben született Steffani neve nem közismert, zenei munkássága rejtve maradt egészen Cecilia Bartoli Mission című lemezéig. A mozgalmos életű, főleg az egyház szolgálatában álló zeneszerző számos operát is írt az egyházi és kamarazenei darabok mellett. A világpremierként feltüntetett művek közül nehéz kiemelni bármelyiket is. Izgalmas a három kétkórusos mű (az egyik a palestrinai stíle anticót követi), van a concerto grossók szólóegyüttes-tutti felépítését idéző darab is. A művek egytől egyig Steffani kifinomult és a jövőbe mutató, invenciózus zeneszerzői stílusát példázzák. Hallunk visszhangszerű effektusokat, fűgát, remek ívű dallamvezetést. A szerző halála előtt egy hónappal készült el a Stabat Mater (1727), ez volt Steffani utolsó kompozíciója, melyet maga is a mesterművének tartott. Megfoghatatlan szépség hatja át a rövid számokból álló művet, sokszor a lélegzet is eláll egy-egy dallamív, hangszelvényi finomság hallatán. Az előadók közül Cecilia Bartoli és Franco Fagioli hihetetlen pillanatokat szereznek duettjeikkel; a két hang homogenitása, kifejezőereje bámulatos, és a többi énekes is a zenéhez illő minőséget hoz. A kórushangzás csodás, a hangszín mindig más és más, a zenekar meghittén szól, játékok leginkább természetesnek nevezhető. Diego Fasolis irányításával megkerülhetetlen lemez született. Alázat, áhitat járja át a zenét és az előadást, lélekemelő a kiadvány, mindenkinek hallania kell.

Lehotka Ildikó

Decca – Universal
478 5336

VERDI: REQUIEM

Harteros, Garanca, Kaufmann, Pape, Scala Ének- és Zenekar, Daniel Barenboim

Barenboim mestertől most is temperamentumos előadásra, nagyvonalú, de figyelmes formakezelésre számíthatunk. A sohasem megingó struktúra biztosságára, a vokális és hangszeres szólások izgatottan pulzáló kontrasztjára és összjátékára. De itt nem ő a főszereplő, nem tolakszik előtérbe. Korábbi, chicagói Verdi Requiemje (1993) inkább a darab lírai csengését és epikus ívét emelte ki; a most megjelent, CD-n és DVD-n egyaránt kapható friss verzió már a drámai-operás gesztusokat állítja az értelmezés homlokterébe. A két rögzítés között eltelt csaknem húsz esztendőben Barenboim komoly tapasztalatokat szerzett az operadirigálás, kivált a Verdi-játszás terén, s ez a gazdagon gyümölcsöző rutin jól látható, érezhető is a jelen előadáson. Ezúttal a milánói Scala Operaház Ének- és Zenekara a közreműködő – érthető hát a teatrálisabb, mozgalmasabb, megkockáztatom: dagályosabb olvasat, hisz a jelenkor legkeresettebb énekes-egyeniségei állnak a mikrofonok és a közönség előtt. Olyan művészek, mint a Lohengrin Elzájaként rendre brillírozó Anja Harteros, a világszerte ünnepeelt mezzo, Elina Garanca, a szupersztár státuszba kérdzkező Jonas Kaufmann és a jó ideje a legmegbízhatóbb basszistaként excelláló René Pape. Kaufmann maníros és szenvelő, de így is lenyűgöző, intonációja és artikulációja Franco Corelliét idézi, annak minden ércességével és „borostás” férfiaságával. Az előadás így egy érzelmeitől erősen átfűtött, mozgalmasan romantikus, kendőzetlen patósszal terhes tolmácsolást kínál – a bevett nagyszabású, sztárhalmozó produkciók minden főúri pompájával, előnyével és visszasságával. Ragyogó énekhangok, megbízott, vaskos kórus és sűrű zenekari hangzás. Nem finom műhelymunka, hanem reprezentatív kirakat-produkció.

Balázs Miklós

Decca – Universal
074 3807

René Jacobs felvételei a harmonia mundi kiadásában

2014. január 1-én, a Művészetek Palotája újévi hangversenyén

René Jacobs vezényli

Haydn: Az Évszakok című oratóriumát

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

**BEETHOVEN:
HEGEDŰVERSENY, VII. SZIMFÓNIA**

Alexandre da Costa, Taipei Szimfonikusok, karmester: Johannes Wildner

Inkább halk dicséret, semmint gáncs vagy fitymáló kézlegyintés illesse a Taipei Szimfonikus Zenekart, amiért elkészítették ezt a dupla CD-t. Nem gyakran jutnak el hozzánk információk sem a Kínai Népköztársaság, sem a Kínai Köztársaság (Taiwan) zenekari kultúráját illetően, így örülünk minden kísérletnek. Az osztrák Johannes Wildner személyében törzsökös európai dirigens dolgozik most már rendszeresen ezzel a zenekarral, ahol nemrégiben még Ligeti András volt a zeneigazgató. A hangzásuk ugyan kissé bátortalan, s valamiféle megfelelési kényszer béklyózza, de az összjáték csiszolt és egyenletes, az intonáció többnyire tiszta, a játék alapötönusa kellemesen meleg. A Hetedik szimfónia előadása persze távolról sem veszélyezteti a sztárzenekarok és a múlt századi karmester-titánok örökbecsű etalonjait, de vállalható produkciót kínál. Erőtlen és drámaiatlan ugyan, a tempók is komótosak, de a zenekar megszólalása imponálóan fényes. Wildner inkább a klasszikus kiegyensúlyozottságra, a szekciók közötti hangzásarányok megtartására helyezi a hangsúlyt, s elmossa a drámai kontrasztokat. A Hegedűverseny előadása ugyancsak érdektelen – ezen nemigen változtatnak Airat Ichmouratov egyébként ötletes „klezmer cadenzái” sem. A magánszólamot vállaló kanadai hegedűművész, Alexandre da Costa hízelgő hangon, de különösebb mondanivaló nélkül húzza el a szót, Wildner és zenekara pedig készségesen, megbízhatóan kísér. Jogosan minősíthetnének „szakad-ostályú” előadásoknak a Taipei Szimfonikusok Beethoven-produkcióit, de szívesebben emelném ki az interpretációk erezeit: a józan zenekari hangzást és a tragikum kibontása helyett a klasszicista kedélyesség keresését.

Balázs Miklós

Warner Classics – Magnetophon
2564 64336-3

**CSAJKOVSKIJ: II. ZONGORVERSENY,
SZÓLÓ ZONGORADARABOK**

Boris Berezovsky – zongora, Sinfonia Varsovia, karmester: Alexander Vedernikov

Aki látta Berezovskyt játszani, észrevehette, hogy alig mozog, nyugodtan ülve éri át a klaviatúrát. Furcsamód ez ezen a felvételen az interpretáció síkján is megmutatkozik. Csajkovszkij G-dúr zongoraversenyének előadása öröndetes, hiszen nagy, méltatlanul mellőzött mű. Nem könnyű, és Berezovsky könnyedén lejátssza. Ám kicsit túl könnyedén. Technikai fölénye nem vitás, ám némi egykedvűség érezhető benne. Pazar virtuozitásához nem társul elragadtatottság. Az előadás elég gyors, de nem annyira, mint Donohoe és Barshai előadása, mely az első tétel sodró irama révén kimagasló. A nyitótételt lassabb megközelítése mélyebbre vezet, ugyanakkor Posztnyikova, Leonszkaja és Suh sokkal intenzívebben érzik át a mű hevületét, melankoliáját. A kadencia első hangjait Berezovsky is szépen játssza, de a többieknél van érzelmi megjelenítés is, ritmikai és dinamikai változtatásokkal. Meg kell hagyni viszont, hogy a lassú tétel szép, bár itt nem a zongoristáé a főszerep, ez tulajdonképpen csehovi hangulatú hármásverseny. Az Alexander Vedernikov dirigálta Sinfonia Varsovia pedáns, de nem túl involvált és romantikus kíséretet nyújt. Valahogy senki nem vezet: sem a zongorista, sem a karmester. A szólózongorás részletek hasonlóan finomak, de mérsékelt érzelmi kilengésűek. Ritkaság a két csellóra és zongorára írt átirat, a Valse sentimentale és az Andante cantabile. Különös lemez, mert Berezovsky kiváló pianista és a nehéz művet fölényes könnyedséggel játssza, de túl könnyedén; nem járva végig Csajkovszkij érzelmi völgyeit és csúcseit. A hangmérnöki rész sem ideális: sima., harmonikus a hangzás, a mélység nem elég pregnáns. Az orosz zongoraiskolához hangsúlyosabb basszus illenék.

Zay Balázs

Mirare – Karsay és Társa
MIR 200

**ELGAR: CSELLÓVERSENY, CSAJKOVSKIJ:
ROKÓKÓ VARIÁCIÓK**

Jean-Guihen Queyras, BBC Szimfonikus Zenekar, karmester: Jiří Bělohlávek

Jiří Bělohlávek és a BBC Szimfonikus Zenekar majd két évtizedes együttműködése során számtalan emlékezetes közös hangverseny és lemezfelvétel született. A cseh dirigens – aki 2006–2012 között vezető karmesteri posztot töltött be az együttesnél – többször vezényelt az angolok egyik legnépszerűbb nyári zenei fesztiválján, a híres Promenád-koncerteken, sőt annak nyitó- és záróhangversenyein is. 2012 óta tiszteletbeli dirigensként továbbra is rendezesek a közös fellépések. Kinevezett karmesterként Bělohlávek egyik utolsó megnyilatkozása a szigetországban óriási népszerűségnek örvendő Elgar Gordonkaversenyének, két kisebb csellósólós Dvořák-kompozíciónak és Csajkovszkij Variációk egy rokokó témára című darabjának felvétele volt. Mindez igen bátor tett; tekintve, hogy az Elgar-koncert a zeneszerző alkotásai között is – legendás, nagy előadók közreműködésével – az egyik legtöbb-szór lemezre vett, és Csajkovszkij népszerű művét is – szinte kötelező penzumként – minden jelentős csellóművész diszkográfiájában megtaláljuk. Az igazi felfedezés a két szerényen meghúzó Dvořák-mű, melyek szerzőjük amerikai útja előtt születtek, cselló-zongora letétként. A művek olyan sikert arattak, hogy csakhamar hangszerelt változatuk is elkészült, így pedig már az Újvilág-szimfónia kortársai lettek. Mindkettőnek parádés a hangszerelése, ahol a szólóhangszer mellett a kísérő hangszerek is jelentős feladatokat kapnak. Bělohlávek – korábban maga is kiváló csellista – nemcsak honfitársa műveiben, hanem a két csellóversenyben is nagyszerű támaszt ad fiatal kollégájának, Jean-Guihen Queyrasnak, akinek játékát a színek és a dinamika sokfélesége teszi igazán érzelmegzaddagá.

Kovács Ilona

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902148

SACRED VERDI

Maria Agresta, Szent Cecilia Akadémia
Ének- és Zenekara,
karmester: Antonio Pappano

A korong kínálata: koncertfelvételtől a Quattro pezzi sacri, valamint két tétel inyenceknek. Ave Maria 1880-ból (a Lombardok és az Otello után az imaszöveg harmadik megzenésítése) és a Rossini-gyászmiséhez komponált Libera me. Az egyházi művek eme gyűjteménye méltán számíthat érdeklődésre Verdi születésének bicentenáriumián. Talán a túlságosan nagy elvárás miatt kell csalódnia az érdeklődőnek – az előadás részletei ellenére. Felfigyelünk különleges, néha ihletetten szép megoldásokra, lebilincselő a dinamikai skála szélessége. A kórus hangszínlága érzékenyen árnyalt, tónusa képlékenyen változtatható. A hangfelvétel arányaira sem lehet panaszkodni. De mindazt, ami a zeneileg kétségkívül perfect megvalósításban felcsendül, a szakralitás személytelensége hatja át. Hideg profizmus? Nem több, mint a rangos koncertélet kiragadott részlete? Vagy pedig épp arról van szó, hogy a túlzott teatralitást kerülendő döntött Pappano a visszafogott (a szélsőségeket csak a dinamikában érvényesítő) koncepció mellett? Hiszen az interpretáció stílárús egységéhez nem férhet kétség. Vélhetnénk: talán csak az ltáliától távol élő hallgató képzelete igényelné az érzelmi-indulati átfutottságot a romantikus komponista műveinek előadóiól. Sok a kérdés – nehéz lenne kielégítő választ találni rájuk. Ami önmagában még nem is lenne baj – az viszont igen, hogy mindezek a zenehallgatás közben óhatatlanul is foglalkoztatják a hallgatót. Mert ezúttal sem a korábban ismert, sem a ritkán hallható tételekbe nem lehet belefeledkezni. Romantikus elvárás? Meglehet. De hol máshol lenne indokoltabb, mint épp Verdinél? Akinek zenéje így módon csupán „csökkentett üzemmódban” tudja kifejteni hatását.

Fittler Katalin

Warner Classics – Magneoton
 50999 9 84524 2

RAHMANYINOV: A HARANGOK, SZIMFONIKUS TÁNCOK

Berlini Filharmonikusok, Berlini
Rádiókórus, karmester: Sir Simon Rattle

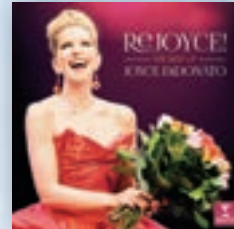

Ritkán kirándul a szélsőséges emóciókat mozgató szláv zenék mezsgyéjére Sir Simon Rattle. Nem véletlenül – nem ez az ő igazi terepe. Korábbi kísérleteit a Sosztakovics- vagy Prokofjev-repertoárban vegyes benyomásokkal fogadta a közönség, nemritkán vitatta a hivatásos kritika. A posztromantikus stílust ragaszkodóan őrző Rahmanyinov életművében sem merült el kifejezetten, jóllehet a „kötelező” Második szimfónián túl éppen a Szimfonikus táncok volt az a zenedarab, melyet zseni ifjúkorában egyszer lemezre vett. Harminc évvel később, egy kirkatzenekar élén persze már más a mérce: a Berlini Filharmonikusokkal úgyszólván mindent lehet. Az előadás nem kifejezetten lendületes, de igen tartalmas. A dirigens egészen mélyen ássa bele magát a zenei szövetbe, s a partitúra olyan helyeit is precízen megvilágítja, amikre eddig kevesebb fény esett. Kérdés, hogy Rahmanyinovot csakugyan analizálni vagy – szelíd határozottsággal – deromantizálni kell-e, ahogyan Rattle teszi. Az eredmény mindenestre egy kicsiszolt, bár nem kifejezetten muzikális vagy emlékeztető olvasat. A harangok című kantáta ennél többet kínál, s kellemesebb impressziókat hagy: itt megvan a Szimfonikus táncokból olykor hiányolt muzikalitás. Ennek a sokszor túlintertált, túldimenzionált darabnak kifejezetten jól tesz Rattle hűvösebb, objektivebb megközelítése, logikus, pedáns és szabatos építkezése. Olyan kifinomult kórus dolgozik a keze alá, mint a Berlini Rádió Énekara, valamint a jó léssel válogatott szólista trió (Luba Organášová, Dmytro Popov és Mikhail Petrenko), akik magvas szláv vokális kultúrájukkal hozzájárulnak egy összességében elismerésre érdemes összteljesítményhez.

Balázs Miklós

Warner Classics – Magneoton
 50999 9 84519 2

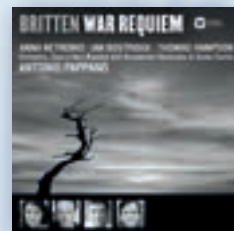
WARNER KLASSZIKUS CD ÚJDONSÁGOK

Monteverdi
 Vivaldi
 Porta
 Mozart
 Gluck
 Rossini
 Berlioz
 R. Strauss

2 CD
 5099993412124

REJOYCE! – JOYCE DIDONATO

Anna Netrebko
 Ian Bostridge
 Thomas Hampson
ANTONIO PAPPANO

CD
 5099961544826

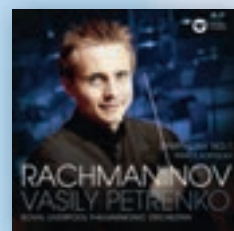
BRITTEN: HÁBORÚS REQUIEM

Julia Lezhneva
 Philippe Jaroussky
DIEGO FASOLLIS

CD
 5099931914727

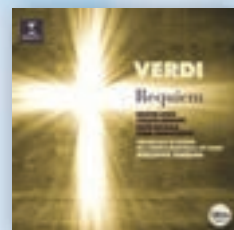
PERGOLESI: STABAT MATER, LAUDATE PUERI

Royal Liverpool
 Philharmonic
 Orchestra
VASILY PETRENKO

CD
 5099940959627

RACHMANINOV: I. SZIMFÓNIA

Kristin Lewis
 Violeta Urmana
 Piotr Beczala
 Ildar Abdrazakov
PHILIPPE JORDAN

CD
 5099993414029

VERDI: REQUIEM

www.magneoton.hu
www.warnerclassics.com
 Magyarországon terjeszti a Magneoton.

J. S. BACH:
HEGEDŰ-ZONGORA SZONÁTÁK
 Michelle Makarski, Keith Jarrett
 ECM Records – Hangvető
 ECM 2230-31 ●●●○○

Keith Jarrettet mint jazz-legendát ismerik (el), de ő az a kíváncsi alkat, aki a komolyzene területét is meg akarja hódítani. Többek között Bach-lemezekkel, de hallhatjuk Mozart versenyműveinek (egyik) szólistájaként, sőt Arvo Pärt-darabban. Partnere a jazzt is játszó hegedűművész, Michelle Makarski. Jarrett játéka kellemes, de újat nem mond, a szép zenéi megoldások sem sorjáznak. Kévszágos agórikával, kiemeléssel, alig-feszültséggel szólalnak meg a művek, a vehemencia is kevés. Makarski előadása sem tökéletes: megingások, kiegyensúlyozatlan, néha karcos, kiugró hangok, belesietések, hajszállal későbbi belépések, nem lezárt hangok tarkítják a szonátákat. A lemez nagy erénye, hogy népszerűsíti a klasszikus zenét a jazzt kedvelőknek. A kísérfüzetben csak képeket látunk Jarrettről és Makarskiról, a szonátákról semmiféle elemzés nincs. *LI*

J. D. HEINICHEN:
LA GARA DEGLI DEI
 Énekes szólisták,
 C. P. E. Bach Kamarazenekar,
 Hartmut Haenchen
 Berlin Classics – Karsay és Társa
 0300544BC ●●●●●

Hetvenedik születésnapját ünnepli az itthon kevésbé ismert, de jelentős életművet magáénak mondható német dirigens, Hartmut Haenchen. Egykor Bayreuthban Karajan asszisz-

tense volt, majd Halléban, Zwickauban és Berlinben dolgozott. Drezdában egyetemi tanár, s emellett 1986-tól a Holland Opera és a Holland Filharmonikusok zeneigazgatója volt. A kerek születésnapra a Berlin Classics – együttműködésben a Deutschlandradio Kulturral – egy 2003 novemberi koncertfelvételt jelentetett meg, amelyen világpremierként hallható a Bachnál két évvel idősebb drezdai barokk mester, Johann David Heinichen La gara degli Dei (Az istenek versenye) című serenatája. Szép és ihletett előadás; kitűnő énekesi teljesítményekkel és Haenchen saját együttese, a Carl Philipp Emanuel Bach Kamarazenekar avatott közreműködésével. *ReA*

CHOR FANTASIE
 Beethoven, Barber, Elgar,
 Berlioz stb.
 Warner Classics – Magneoton
 50999 61534421 ●●●●●

Szereti ön a kórusmuzsikát? Szeret jól ismert műveket új kontósbé öltöztetve újra felfedezni? Ha mindkét kérdésre igennel válaszolt, akkor sok öröme telik majd a Chorfantasie című lemezen. Beethoven, Schubert, Barber, Elgar, Vaughan Williams, Berlioz, Fauré és Csajkovszkij eredetileg is kórust foglalkoztató vagy kórusra átirított művei hallhatók a lemezen, illusztris nevekkel a karmesteri pulpituson. A műsorszerkesztés átgondolt, szép programot kínál. A nyitódarab Beethoven Karfantáziájának az a részlete, amiben már hallható a 9. szimfónia Örömdójának egyik korai megfogalmazása. A lemez utolsó darabja pedig az ebből kinövő „végleges” verziót is megmutatja. Az így kifestett ív között pedig olyan kincsekre lelhetünk, mint Samuel Barber Adagiójának éteri szépségű megszólaltatása a cambridge-i King's College Chapel fiúkórusával. *KI*

BEETHOVEN:
ZONGORAVERSENYEK
 Emil Gilels, Philharmonia Zenekar,
 Leopold Ludwig
 Warner Classics – Magneoton
 50999 9 93721 2 5

Csodás lemez, de megint ugyanaz. Gilels néhány romantikus versenyt keményen, mechanikusan játszott. Beethoven azonban nagyon szenzibilisen. Még ezek közül is kimagaslik ez a két bejátszás. A G-dúr egyik legérzékenyebb tolmácsolása – Pollini és Böhm mellett – élenjáró, s az Esz-dúr is poétikusan játssza, olykor persze jól behúzza. Rendkívül szenzibilis, éneklő, finoman zengő, költői megszólaltatások. Nem értem ugyanakkor, miért nem jelenik meg soha Gilels e sorozatából – összesen három van – a Vandernoot és Cluytens kísérete másik három versenymű is? Egyébként Leopold Ludwig kísérete is remek, a Furtwängler árnyékában maradt dirigens nagyon szubtilis kísérő, legalábbis a bécsi klasszika terén. Amúgy itt az első lemezcég vége: nemcsak Nipper kutya, a barázdáló angyal, hanem immár az EMI név is eltűnt. *ZB*

CHOPIN: ZONGORA
MESTERMŰVEK (3 CD)
 Warner Classics – Magneoton
 2564 65147-9 ●●●●●

2010-ben, Chopin születésének bicentenáriumián a lemezkiadók nem győzték egymást túlllicitálni: hihetetlen mennyiségben jelentek meg az ünnepelt műveit tartalmazó lemezek. Az évforduló dömpingje után általában a hallgatás évei következnek.

Choppinnél, a zongora poétájánál persze nem nyúlhat hosszúra ez az időszak; a műveit tartalmazó CD-k évfordulók nélkül is toplistások. A Warner Classics máris egy három lemezből álló Best of Chopin-szerű válogatással jelentkezett. Bár minden ilyen jellegű kiadvány szubjektív (másnak esetleg nem ezek a művek a kedvencei), mégis furcsa, hogy az életművön átívelő mazurkák – Chopin bensőséges vallomása – például teljesen hiányoznak. Az előadói gárda parádés, többnyire a hetvenes-nyolcvanas évek sztárjai (például Maria-João Pires, Cyprien Katsaris, Elisabeth Leonskaja). Jó volt köztük olvasni Sebők György nevét is. *KI*

BEETHOVEN:
ZONGORAVERSENYEK
 Andrássy Géza, Camerata
 Academica Salzburg,
 SWR Szimfonikus Zenekar
 Hänssler Classic – Karsay és Társa
 94 223

Fantasztikus felvételek kerülnek elő olykor. A C-dúr zongoraverseny 1960-ból kiemelkedő; Andrássy Mozart-bejátszásainak méltó párja. Maga vezényel – ez még korábbi, mint a DG Mozart-sorozata. Tiszta, finom, csengő billentés, abszolút helyes arányok. Andrássy fő erénye az elegáns, nemes zongorázás, melyben piano és forte nem esik messze egymástól, ugyanakkor hatásában kellőképpen karakteres. S ez az arányosság a zenekari volument illetően is fennáll. Tulajdonképpen maig nem sikerült ezt a kvalitását túlszárnyalni. Az Esz-dúr versenymű 1956-ból való, Hans Rosbaud vezényel. Lendületes, improvizatív; a hangzás elég esetleges, így nehéz eldönteni, a kavargó jelleg honnan is ered. De az előadás izgalmas; Andrássy említett kvalitásai a rögtönzött jelleg mellett is érvényesülnek. Egyszerre eseti és maradandó. *ZB*

naïve

Az év legjobb hangfelvétele
(Recording of the Year)

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

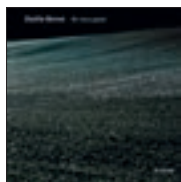

PICK UP THE PIECES!
Szabó Csaba, Accord
Quartet, Simon Dávid

A korongon Vivaldi, Sor, Pujol, Bartók, Dyens és Fauré darabjai sorjáznak, kétségkívül remek előadásban. Merész vállalkozás egy olyan korban, amikor általában az aggodás a hangfelvételek eladhatóságát illetően. Vajon ki az, aki „kosárba tesz” egy ilyen patchworköt? Véltetően nem az eladhatóság szempontjai vezérelték a nemzetközi megmértetéseken sikeres hangszereseket, amikor kitalálták ezt a „zsákba-macska” programot. A hangszertudás és a játéköröm hatja át a felvételt. Kellemes időöltést jelent e CD hallgatása, s korántsem eretnenség, ha valaki háttérzeneként alkalmazza. Mert akkor is megvan az esély arra, hogy kedvenceket fedezzen fel. Rábíresztheti azokat, akik korábban nem érdeklődtek a komolyzene iránt, hogy különösebb felkészülés nélkül is élvezhetőek a magaskultúra értékei. És közben megtanulhatja a tehetséges muzsikusok nevét. *FK*

Tom-Tom Records
TTCD 191

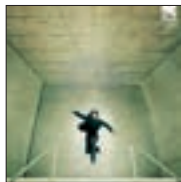

BOROS ZSÓFIA:
EN OTRA PARTE

Boros Zsófia gitárművész második szólólemezeének kísérőfüzetét Roberto Juarroz argentin költő egyik verse indítja. Ennek első sora (Todo comienza en otra parte – Minden valahol máshol kezdődik) szolgált a korong mottójául. CD-jéhez olyan kortárs művekből válogatott (többek közt Francisco Calleja, Vicente Amigo, Dominic Miller, Ralph Towner és mindenekelőtt a nagy inspiráló, Leo Brouwer alkotásaiból), melyek hangjegyei az előadó számára egyet jelentenek az emberrel. Saját hangjuk és élettartamuk van, amely azonban csak egymással összefonódva mutatja meg igazi karakterét. A művész nő a hangzások, életérzések sokaságát vonultatja fel; legtöbbször elgondolkodó, kissé melankolikus hangvétellel társítva. Előadásának legnagyobb értéke az a személyes mondanivaló, amit e darabok segítségével hallgatóival közölni akar. Érdemes ízlelgetni, értelmezni, továbbgondolni. *KI*

ECM Records – Hangvető
ECM 2328

SCHUBERT:
III. ÉS IV. SZIMFÓNIA
Freiburger
Barockorchester,
P. Heras-Casado

Életörömtől duzzad Schubert III. szimfóniája, a IV. alcíme viszont „Tragikus”, amit a c-moll hangnem és a művet nyitó Adagio molto komorsága is alátámaszt. A két remek, bár keveset játszott művet Schubert nagyon fiatalon írta, erőteljesen érződik még Haydn, de érdekes módon kevésbé Beethoven hatása – az egyedi hang nyilvánvaló. Ez a Freiburger Barockorchester játékában is hallható: nemcsak a korabeli hangszerek színe, de a meglepő hangsúlyok, erőteljes timpaniütések, a helyenként berobbanó fúvósok miatt is. A sok remek megoldás mellett – például a IV. szimfónia Adagio tételének vallomásszerű hangja, a záró Allegro zakatolása, vagy a D-dúr nyitó tételének elgondolásai – érződik egyfajta fésületlenség a zenei ívekben, de ezt ellensúlyozza a fiatalos lendület, a pillanat varázsának is engedő tolmácsolás. *LI*

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902154

**THE SOUND OF
ALISON BALSOM**

A popiparban régóta dívik, hogy egy előadóművész öt vagy hat nagylemez után előáll egy úgynevezett Best of vagy egy Greatest Hits címet viselő koronggal. Kár volna tagadni: ez a kétes úzus létezik a klasszikus zenei lemezek piacán is. Alison Balsom angol trombitaművész nyolc önálló stúdióalbumot publikált az elmúlt tizenegy évben; dukál neki egy válogatáslemez – ezúttal The Sound of... bevezető címmel. S mivel a művész nő a barokk muzsika terén mozog a leginkább otthonosan, az ő Best of-lemeze a 17-18. századba kalauzolja a hallgatót. A műsorban persze megszólal fél tucatnál is több különböző hangszer, ennél fogva a darabok vagy műrészletek egyenként is rendelkeznek önálló hangszínnel, arccal. Ám ami ennél lényegesebb, végig kiütközik rajtuk Balsom kristálytisza hangszerezés játéka: makulátlan elegancia, könnyed formálás, lenyűgöző játékbiztonság. *BM*

Warner Classics – Magneoton
50999 0 19162 2 5

**PHILIPPE JAROUSSKY: FARINELLI
PORPORA-ÁRIÁS**

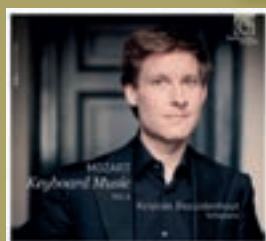

Három név fémjelzi a lemezt, a kíváncsi hallgatóra bízva, melyik művészt részesítse előnyben. Porporát, az elfeledett zeneszerzőt; Farinellit, akit különleges képességű castratónak ismertek vagy Jarousskyt, a mai kontratenorok egyik legkiválóbbikát. Porpora – a korszak egyik legnevesebb énektárára –, miután megismerte a tehetséges, még gyermek Carlo Broschit, könyörtelenül nekilátott a fiúcska képzésének. A gyümölcsöző együttműködésnek köszönhetően Broschi – immár Farinelli néven – vezető énekes lett, Porpora szebbnél szebb szerepeket írt számára. Farinelli legendája ma is él, film készült életéről, most pedig egy áriaalbum készült tőlünk. Nicola Porpora zeneszerzői pályafutása nagyon jól indult, kortársai elismerték, a dalam főpapjának nevezték. Utolsó operája azonban megbukott, a közönség már nem az opera seriát várta, a műfajnak leáldozott. Philippe Jaroussky nem keveset tett a barokk vokális művek újrafelfedezéséért: most Porpora hét operájából választott ki kilenc áriát és két duettet. A hegedűsből lett énekes hangja különleges, technikája és zenei elgondolása tökéletes. A gyors passzázásokat fölügyesen, minden hangot kiénekelve sorakoztatja, mégsem válik elsődlegessé a virtuozitás. A lassú áriákban csodálatos hangulatot teremt, olyan kifejezőerővel, mely rabul ejti a hallgatót. A több mint tízperces Alto Giove egyetlen pillanatig nem válik unalmassá; egy-egy hang dinamikája egészen valószínűtlen, a mély érzelmeket Jaroussky bensőségesen, mindenféle allűr nélkül adja át a hallgatónak. A duettekben Cecilia Bartolit is halljuk, a két énekes hangja szinte egybeolvad. Az Andrea Marcon vezette Venice Baroque Orchestra hangzása is igazán szép. Csak elragadtatással lehet a felvételtől szólni.

Lehotka Ildikó

Erato/Warner – Magneoton
50999 9341332 9

harmonia mundi

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

MOZART: COSÌ FAN TUTTE

**Persson, Brower, Villazón, Plachetka,
Erdmann, Corbelli,
Európai Kamarazenekar,
Yannick Nézet-Séguin**

Nem a nagy operalemezek korszakát éljük – hogy finoman fogalmazzak. Nézet-Séguin Cosí fan tutte-ja a Baden-Badeni Fesztivál produkciója, az Európai Kamarazenekarral. A kanadai dirigens alapos, de nem olyan vérbeli mozartianus, mint mondjuk Krips, Karajan, Böhm, Marriner, Tate. Ritmusban hatott rá a historizmus, hangzásban azonban inkább hagyományos úton jár. Ugyanakkor egyáltalán nem vezényel rosszul, és az egész újat, korszerűt mutat. A Cosí par excellence ensemble-opera, s ezt ez az előadás különösen hangsúlyozza. A régi nagy felvételek jóval egyénibbnek mutatják a szereplőket: hangilag is, beállításban is. Hat külön szín. Itt mintha egymáshoz közelebb lennének. Mind így csinálja – ezt az opera eredetileg a két lányra értette, de igazából a három férfi és a velük paktáló Despina rángatja be őket, s ez az előadás is ilyen, egy hatos csoportról szól. Elevenek a recitativók, a zene folyamatossága töretlen. Nézet-Séguin fő érdeme a kidolgozottság és a zene lendülete, egységessége. Erdmann fantasztikus – talán a legjobb hangilag. Corbelli jó ideje a legkeresettebb Don Alfonso, tényleg laza filozófus. Persson szintén vezető Fiordiligi – a szólam megformálását tekintve ez érthető, bár hangja felejtő kissé fátyolos. Brower

meleg, barnás árnyalatú jó mezzo. Plachetka hangja kifejezetten szép, éneklése olykor kissé mívés még, de ígéretes bariton. Nagy öröm Villazónt neki való szerepben hallani. Szegényt már-már tönkreteszik rossz szerepekkel, erősebb éneklés forszírozásával, manírok erőltetésével. Pedig lírai tenor, csodálatos hanggal, ha épp nem akar más lenni, mint ami. Itt nagyon jó. Baritonális hangja révén Ferrandója nem válik ugyan el annyira Guglielmótól, mint régen egy-egy világosabb hangszínű lírai tenor esetében. Ugyanakkor ez az imént vázolt általános képhez illik. Szeretném Villazónt többször hallani így, adekvát helyzetben. Nagy mexikói tenor elődje, Araiza szép karriert futott be, őt nem erőltették balga módon. Muti salzburgi, ugyancsak élő felvételének – amely kombinálja a két utat, a régi, individuálisabb és a pergőbb, kollektivebb megközelítést – színvonalát ugyan nem éri el ez az előadás, de igényes, jó produkció.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
0289 479 0641 4

REJOYCE – THE BEST OF JOYCE DIDONATO

Tizenöt CD anyagából válogatták össze a Grammy-díjas Joyce DiDonato dupla lemezét, mely a közönség szavazatai alapján a Rejoyce (Örüljünk) címet kapta. A válogatás az amerikai DiDonato szinte összes oldalát megmutatja: halljuk barokk operák hőseként, énekel Mozartot, Rossinit, de Rómeóként és Orfeusként is megjelenik. Kevésbé ismert szerzők (Porta, Orlandini, Giacomelli) áriái is helyet kapnak a lemezen, szerepelnek duettek nagynevű énekesekkel, misérészletek, Monteverditől eljutunk Richard Strausson át a musicalekig; castrato szerepektől a meshőségig. DiDonato hangja olvadékonny, hajlékony, a magas régióban csodálatos színű. Virtuozitása kétségtelen (bár helyenként nem pontosak a hangok), a trillák pörögnek, kifejezőereje végtelen. Ugyanolyan jól jeleníti meg az indulatot, mint a lágytságot, a drámát, a könnyedséget. *LI*

Erato/Warner – Magneoton
50999 93412124

WAGNER: PARSIFAL

Botha, Schuster, Koch, Milling, Staatskapelle Dresden, Christian Thielemann

A Herbert von Karajan által 1967-ben alapított Salzburgi Húsvéti Ünnepi Játékok történetében idén fordult elő először, hogy a zenekari árokban nem a Berlini Filharmonikusok foglalnak helyet. A drezdai Staatskapelle, a Bayreuthban is népszerű Christian Thielemann vezényletével, méltó utódnak bizonyult. A szereposztás remek, és a rendező, Michael Schulz a wagneri ösztönművészeti eszmény tisztelőben tartásával varázsolt gondolatébresztő látványvilágot. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a legalaposabb műismerettel rendelkezőnek is tud újat mondani, többlet-élményt adni. A videófelvétel nézője többlet lát a Festspielhaus-beli közönségnél. A közelképek elcsúszott pillanatai alapján konkrét adalékokhoz jutunk az aprólékosan kidolgozott szerepformálásokat illetően – közelebb jutva a „Salzburg-varázs” titkához. *FK*

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 4939

PUCCHINI: MANON LESCAUT

Nitescu, Denniston, Londoni Filharmonikusok, John Eliot Gardiner

A videó-audiofiek kedvéért blue-ray lemezen is megjelent a Glyndebourne Operafesztivál 1997-es Manon előadása. Két dolog ebben a verzióban is feltűnik. Graham Vick rendkívül puritán színpadképben játsszatja a darabot. A monumentális falsíkokon (kivéve a sivatagi záróképet) ajtók, fiókok nyílnak, csupán a ruhák utalnak a korra, amelyben a mű játszódik. A másik lényeges, máig ható eleme ennek a több mint másfél évtizeddel ezelőtti produkciónak John Eliot Gardiner zenekarvezetése. A szimfonikus nagyzenekar nem cirkuszként harsog, hanem árnyalt, karcú, mintha egy kamarazenekar játszana az árokban. A lírai fordulatok így is megindították, a drámai részek mégis erőteljesek, hangsúlyosak. Adina Nitescu korrekt, bár szürke Manon. Patrick Denniston amerikai tenor is a megbízhatóságával tűnik fel, aztán a pályáról el, ma nyoma sincs. *AM*

NVC Arts/Warner – Magneoton
2564 64391-7

WAGNER: A NIBELUNG GYŰRŰJE (14 CD)

Énekes szólisták, Grosses Symphonieorchester, Hans Swarowsky

Az idősebb zenerajongók bizonyára jól emlékeznek a magyar származású osztrák karmester, Hans Swarowsky (1899–1975) nevére és művészetére. A szászadelőn Schönberg, Webern és Richard Strauss tanítványa volt; Karajan hívására lett a Staatsoper egyik legtöbbet foglalkoztatott dirigense. Később pedig maga is tanított: növendékei között volt Fischer Iván, Claudio Abbado, Zubin Mehta és Giuseppe Sinopoli. E néhány adatból a fiatalok számára is nyilvánvaló, hogy Swarowsky nem akármilyen muzsikós volt. Ezért is fontos hangrögzítés-történeti dokumentum az 1968 nyarán, Nürnbergben felvett teljes Ring, amely eredetileg német-olasz koprodukció volt, a zenekari muzsikások többsége pedig Csehszlovákiából érkezett. Kiemelkedő Rolf Polke (Wotan) és Nadezda Kniplová (Brünnhilde) teljesítménye; az egész produkció viszont roppant hullámzó színvonalú. *ReA*

Profil – Karsay és Társa
PH 10034

BRITTEN: LUKRÉCIA MEGGYALÁZÁSA

Kirchschlager, Bostridge, Gritton, Purves, Aldeburgh Festival Ensemble, Oliver Knussen

Benjamin Britten méltó ünneplését – 100 éve született – sajnálatos módon beárnyékolják a két bicentenárius szerzőhöz, Verdihez és Wagnerhez fűződő események. A nagy (és gondos) házak azért felkészültek: 655 előadásban 158 különböző produkciót mutat a világstatisztika. Ahol nem premierrel ünnepelnek, ott a meglévő, sikeres előadásokat újítják fel. Aldeburghban természetesen minden évben parádés műsort adnak – különösképpen a Britten alapította nyári fesztiválon. A 2011-es sorozatban hangzott el koncertszerűen a The Rape of Lucretia (Lukrécia meggyalázása). A hajdani malátaraktárból a zeneszerző kezdeményezésére létesült Malling Concert Hallban tartott élő előadásokból készült a felvétel. Felavatása, 1967 óta az Aldeburgh Fesztivál színhelye ez a csarnok is, amelynek a lemezről hallhatóan remek az akusztikája. Az árnyalt, ahol szükséges robusztus, másutt meghitt hangzás Steve Portnoi munkáját dicséri. A Lukrécia meggyalázásához két ízben lehetett szerencséje a magyar hallgatóknak: egyszer Szegezen az Armel-versenyen és egyszer a Miskolci Operafesztiválon. Csekély összehasonlítási alapunk tehát lehetne, de méricskélni ezúttal nem érdemes. A CD-n a szó nemes értelmében vett sztárok énekelnek: Lukrécia telt, érzéki hangon a salzburgi Angelika Kirchschlager; a férfi kórust a Britten zenei nyelvét tökéletesen beszélő Ian Bostridge. Hajszára ez jellemzi a női kórust, Susan Gritton, aki a Peter Grimesben is szenzációs volt. Christopher Purves Lukrécia férje, Collatinus nem túl terjedelmes szólamában szikár jellemzését adja a tragédiának. Az opera 12 tagú kamarazenekart foglalkoztat, a karmester zongorán kíséri a recitativókat. Oliver Knussen odaadón tölti be e feladatot. *Albert Mária*

Warner Classics – Magneoton
50999 60267221

Alia Vox

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

ROSSINI: MATILDE DI SHABRAN
Peretyatko, Flórez, Goryachova, Bordogna,
a Teatro Comunale Bologna
Ének- és Zenekara, Michele Mariotti

Rossini cseles zeneszerző. A primadonnát csak a darab 67. percében hozza be a színpadra, addig feszülten várakozunk: ki lesz a kibírhatatlan várúr, Corradino meghódítója? Lehet, hogy Rossininek Bolognából nem sikerült a zene Athénját faragni, de a közönség érdeklődésének felcsigázásához jól értett. És a bolognai Teatro Communale együttese becsülettel helytállnak a Pesarói Színházban, a Rossini Fesztivál 2012-es előadásán – élő produkció felvételét látjuk. Ez abból is kiviláglik, hogy a képek egy része sötét, nem derítették föl a világitást a rögzítés kedvéért. A sokszereplős jeleneteket bizonytalanul, kapkodva közvetítik. A zene ereje és humora azonban elsöprő erejű. A műsorfüzet Rossini utolsó semiseria operájának nevezi a Matilde di Shabrant. 1821 telén mutatták be Rómában; a szerző nyolc év múlva, a Tell Vilmos után teszi le a tollat. A szöveggönyvet a Hamupipóke librettójának szerzője, Jacopo Ferretti írta, korabeli színművek alapján.

A történet központi alakjáról, a zord Corradinóról ma mélylélektani drámát írnának, vajh' szeretetlen anya vagy más gyermekkori sérülés tette őt ily macsóvá. Juan Diego Flórez ezúttal negatív hősként mutatkozik be; túlzások nélkül, ám mégis csak karikírozva hozza a figurát, áriái pedig éppoly

virtuózan szólnak, amint más, líraibb szerepekben. A cselekmény motorja Isidoro, a költő. Kommentálja az eseményeket, és ahogy Figaro, ő is ide-oda hízeleg. Célja, hogy kombinációival happy endhez segítse a hőst és a hősnőt. Paolo Bordogna baritonja nem túl szép, de zeneileg hibátlanul éneklő és főként játssza Isidorót. A címszereplőre érdemes volt egy órát várni: a tűzpiros ruhában megjelenő Olga Peretyatko ideális Matilde. Árialemezéről korábban azt írtuk: kicsit aggódva hallgatjuk, vajon nem vibrálja-e túl Donna Fiorilla szövegét? A továbbiakban megnyugodhatunk, ez a lány tudja, mit csinál." Valóban tudja, nem csak a belcanto operákban énekel fölületes technikával. Októberben anyanyelvén debütált a berlini Staatsoper Unter den Lindenben A cári menyasszony című Rimszkij-Korszakov-mű bemutatóján. Mario Martone rendező hitt Rossiniben és hitt az operában, így izléstelenségektől mentes, remek előadást láthatunk.

Albert Mária

Decca – Universal
 074 3813

„Összegző muzsikusra van szükség”

2013-ban

a Gramofon szerkesztősége
Binder Károlyt tüntette ki
az Év jazzművésze elismeréssel.

A zongoraművész-zeneszerző több mint három évtizedes művészi pályafutása alatt állandóan megújuló, egyéni előadói és kompozíciós világot alakított ki, a hazai és nemzetközi koncertélet elengedhetetlen szereplőjévé vált. Saját és különösképp fiatal művésztársai munkáit évek óta jelenteti meg lemezkiadója jóvoltából, több zeneelméleti munkája látott napvilágot, és nem utolsósorban 2000 óta a jazz tanszék mindennapjait felügyeli mint tanszékvezető egyetemi docens.

◆ Bércesi Barbara

Binder Károly új kvartettjében Benkó Ákossal (balra), Borbély Mihállyal és Fonay Tiborral zenél együtt

Gramofon: *Hogyan viszonyulsz a díjakhoz? Legutóbb tíz éve kaptál Erkel Ferenc-díjat. Régen volt.*

Binder Károly: Megtisztelőnek tartom, ha díjat kapok, örülök neki, jólesik. Ugyanakkor ha nem kapok díjat, akkor is ugyanolyan intenzitással és hittel dolgozom. Minden díjam és kitüntetésem egy szekrényben van a dolgozószobámban, becsben tartom mindet, de nem szoktam őket elővenni és nézegetni.

G.: *Tanszékvezetőként milyen feladatok hárultak rád a Zeneakadémia felújítási munkái alatt, most a megnyitó környékén, és mi vár rád a közeli jövőben? Hogyan élted meg ezt a történelmi jelentőségű időszakot?*

B. K.: El kell mondjam, hogy a sok öröm mellett kicsit csalódott vagyok. Három megnyitót is rendeztek a Zeneakadémia újranitása alkalmából, de egyikén sem szerepelt jazzmuzsika, amit szomorúnak tartok, annál is inkább, mert a miénk az egyik legnépesebb tanszék. Volt klasszikus zenei előadás, népzenei produkció, és úgy éreztem volna helyénvalónak, ha akár csak egy gospel erejéig vagy egy szólószingora-improvizáció formájában a jazz is megszólalási lehetőséget kap. Vannak Kossuth-, Liszt- és Erkel-díjas művészeink, méltó produkcióval tudtak volna készülni. Ez a világ bármely más zeneakadémiáján így történt volna.

G.: *A koncertkínálatban pedig a korábbinál is nagyobb hangsúllyal szerepel a jazz. Ma este például Brad Mehldau ad szólóestet.*

B. K.: Ráadásul teltházunk lesz. A közönséget ugyanúgy vonzzák a híres jazzmuzsikusok előadásai, mint a klasszikusokéi. Ebben nekünk, a jazz tanszék utánpótlásképző munkájának is van szerepe.

G.: *Hogyan látod a jazz tanszék működésének közeli jövőjét? Marad a jazzoktatás a Köztelek utcában, vagy költözni fogtok?*

B. K.: A jelenlegi állapotok nem nevezhetők ideálisnak. Nem a legjobb infrastrukturális körülmények között, el-

használt hangszerparkkal dolgozunk. Régóta szó van arról, hogy végre megtaláljuk méltó helyünket a népzene tanszékekkel egyetemben egy zeneoktatásra megfelelő épületben, de egyelőre még nem látom a megoldást. Én mindenesetre harcolni fogok ezért.

Visszatérve a jazz szerepéhez a Zeneakadémia koncertéletében: fontos eredménynek tartom, hogy 2014-től a Kisteremben rendszeresen jelentkeznek a tanár-diák jazzkoncertek, ahol különböző formációk, különféle stílusokat megszólaltató, eltérő karakterű előadók lépnek fel egyéni hangú produkcióikkal. Így szándékozzuk megmutatni, a jazz tanszéken folyó képzés milyen nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a növendékeink saját zenei útjukat járják, kibontakoztassák személyiségüket. Egyben az is látszik, hogy a diákok sokszor éppolyan színpadérett előadók, mint az őket oktató tanárok.

G.: *Milyen fontos koncertekre készülsz 2014-ben?*

B. K.: A Művészetek Palotájában a Jazz Showcase 2014 kiemelt esti koncertjén, január 11-én játszom a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Ez is egyfajta tanár-diák koncert lesz, hiszen két nagyon tehetséges zongorista növendékemmel, a másodéves zeneszerző szakos Balogh Tamással és a mesterszakon végzős Káel Norberttel lépek fel. Lesznek a fellépésnek szólórészei is, illetve külön-külön játszom mindkét ifjú zongoristával. A koncert második része is erősen kapcsolódik a Zeneakadémiához, hiszen László Attila tanár úr az általa vezetett, a jazz tanszék legkiválóbb növendékeiből alakult Senior Big Banddel zenél majd, vendégük pedig Patti Austin amerikai énekesnő lesz. Aztán március 8-án a Zeneakadémia Nagytermében lesz szerzői estem, ahol hallható leszek szólóban, kézzongorás felállásban, Borbély Mihállyal duóban, illetve az új kvartettemmel, ahol régi partnerem, Borbély Misi mellett Fonay Tibor játszik basszusgitáron, Benkó Ákos pedig dobol. Februárban több állomású turnéra készülök Németországban. Darmstadtban az Akademie für Tonkunst meghívására előadást, koncertet és mesterkurzust tartok, továbbá

„Borbély Mihállal egy húron pendülünk”

lesznek szólókoncertjeim is. Stuttgartban a Magyar Házban szintén szólókoncertet adok, az ottani főiskolán pedig előadást is tartok. Végül Bayreuthban lépek fel.

Ekkorra már remélhetőleg elkészül a Retropolis 2 lemezfelvétele is, amelyet januárra tervezek. S hogy a lemezeknél maradjunk: egy korábbi, Borbély Mihállal közösen adott bayreuthi koncertünk hetvenperces anyaga, remélem, még 2013-ban fog megjelenni. Mindezek felül tervezem egy olyan antológia kiadását is, amely a legfontosabb, preparált zongorával felvett darabjaim lesznek egybegyűjtve.

G.: *Impozáns lista! Ha már a lemezeket említetted: még a kilencvenes évek elején hoztad létre a Binder Music Manufactory kiadót. Látod-e még értelmét tovább folytatni a lemezkiadást, amikor a piac szinte teljesen ellehetetlenedett?*

B. K.: A BMM, amelynek eddig 73 kiadványa jelent meg, elsősorban az ifjú tehetségek fölkarolásáról szól. Nagyon sok tanítványomnak adtam ki a bemutatkozó anyagát. Nálam jelent meg Kutas Zsolt lemeze, akit később mindenki Kaltenecker Zsoltként ismert meg, de Oláh Kálmán, Gonda János és Pege Aladár számára is készítettem lemezt. Sosem volt és nem is lesz üzleti vállalkozás, jó esetben nálára jött ki egy-egy album. Ezek a kiadványok kordokumentumok, az utókor számára archiváljuk fontos előadók zenéit; a lemezkiadást értékmegőrző munkának tekintem.

G.: *Az új kvartettedről elmondható, hogy létrejött fontos esemény a pályádon. Miért épp azokat a zenészeket gyűjtötted magad köré, akiket? Borbély Mihály személye természetesen nem szorul magyarázatra.*

A ZENEAKADÉMIA KISTERMÉBEN A KÖVETKEZŐ TANÁR-DIÁK KONCERTEKRE KERÜL SOR 2014-BEN:

január 31. (péntek), 19.00

Pozsár Máté Quartet feat. Bacsó Kristóf
(Modern avantgárd és free jazz)
Pozsár Máté (zongora), Kováts Gergő (szaxofon),
Ajtai Péter (bőgő), Miklós Szilveszter (dob)
Vendég: Bacsó Kristóf (szaxofon)

február 26. (szerda), 19.00

Tálás Áron Quintet feat. Hámosi János
(Modern fúziós jazz)
Tálás Áron (zongora), Varga Gergő (szaxofon),
Csízi László (dob), Fonay Tibor (basszusgitár),
ifj. Tóth István (gitár)
Vendég: Hámosi János (trombita)

április 9. (szerda), 19.00

Szebényi Dániel Quintet feat. Binder Károly
(Modern akusztikus jazz)
Közreműködik: Szebényi Dániel (zongora); Varga Gergő
(szaxofon); Gotthard Mihály (gitár);
Kovács Dávid (basszusgitár); Laskai Péter (dobok)
Vendég: Binder Károly (zongora)

május 9. (péntek) 19.00

Meleg Tamás Trio feat. Oláh Kálmán
(Modern mainstream jazz)
Meleg Tamás (szaxofon), Bögöthy Ádám (bőgő),
Csízi László (dobok), + vonósnégyes
Vendég: Oláh Kálmán (zongora)

június 1. (vasárnap), 19.00

In memoriam Ella Fitzgerald
Bazsinka Ágnes, Vers Dóra, Matisz Flóra, Máthé Evelyn,
Fenyő Fruzsina (ének), Balogh Tamás (zongora),
Gyányi Marcell (bőgő), Czirják Tamás (dob)
Vendég: Elek István (szaxofon)

B. K.: Hát igen, ha én elkezdek egy mondatot, ő befejezi azt, és fordítva. Nem csoda, hogy egy húron pendülünk, mert ő is éppúgy preferálja a jazz, a klasszikus formanyelv és a népzene világát, mint én. Mindezen elemek fölhasználásával bármikor tudunk közösen improvizálni. Számomra nagyon fontos, hogy az a szeretetenergia, amelyet a zene sugároz, erővel, dinamikával párosuljon. Benkó Ákos olyan művész, aki képes ezeket a minőségeket ötvözni. Elsős korától kezdve tanítottam, ma pedig már ő maga tanít a jazz tanszéken, tehát jól ismerem. Fonay Tiborban pedig nagyon tiszteltem azt a fanatizmust, elszántságot, azt a munkamorált, amellyel mindig a tiszta hangot és megszólalást keresi. Mindkét fiatal társunk rendkívül alázatos

Fotók: Hamarits Zsolt

a zenével szemben, mely minden nagy művész számára evidencia kell legyen.

G.: Az eddig felsorolt feladataid, elfoglaltságaidat számba véve felmerül a kérdés: Honnan tudsz erőt meríteni, hogy ezt a szerteágazó feladathalmot azon a magas színvonalon és az az elkiismeretességgel tudd végezni, amivel teszed? Tudom, hogy kertészkedsz, szereted a természetet...

B. K.: Azt még nem is említettem, mennyi adminisztrációval jár a tanári, tanszékvezetői munka. Pályázatokat kell írnom, elszámolásokat kell készítenem, bankba, hivatalokba járok, ami sok időt és energiát vesz el az alkotói és előadói munkámból. A természetben való létezés igazából kikapcsol. Ha alkalmam nyílik klasszikus koncertekre beülni, ahol csak mint hallgatóság veszek részt, az is rendkívüli mértékben feltölt energiával.

G.: Jellemző rád, hogy amióta a jazzszíntéren mozogsz, következetesen ugyanazt az irányvonalat képviseled. Fontos számodra az improvizáció és a kompozíció kiérlelt aránya a darabjaidban, szeretsz kockázatot vállalni, nem nagyon követesz trendeket, és nem félsz megmutatni az érzelmeidet. Mi az, amit még mindig ugyanúgy látsz, mint huszonevévesen, és mi az, amiben változott a viszonyulásod?

B. K.: Valóban következetesen a saját zenémet játszom, amely az évek során, azt hiszem, egyre inkább letisztult, egyre jobban fókuszál bizonyos energiapontokra, lényegi dolgokra, ezáltal, remélem, fajsúlyosabbá, karakteresebbé vált. A szabad improvizáció, ami annak idején még erőteljesebben jellemezte a zenémet, több ad hoc elemet tartalmazott. Most, ha van ad hoc megnyilvánulás, az rendezettebb és szervezettebb. Más dimenziókból, bölcsebben látva,

tapasztalatokkal átjárva fajsúlyosabbá vált, ugyanakkor igyekszik mindenkit megszólítani, nemcsak a szűk szakmát.

G.: Hogyan látod annak a fajta zenének a jövőjét, amelyet te is képviselsz, illetve a jazz jövőjét általában?

B. K.: Egyre több helyről hallok, hogy az embereknek elégük van az üres, semmitmondó könnyűzenéből, és helyette szeretnének súlyosabb, komolyabb zenét hallgatni, például jazzt. Ez nagyon biztató. A jazzmuzika előbb utóbb teljesen össze fog olvadni a kortárs zenével – egyébként én már régen így gondolkodom és alkotok.

Összegző muzikusokra van szükség, olyan erőteljes irányvonalakat képviselő művészekre, mint pl. Keith Jarrett vagy Brad Mehldau is, akik a források lehető legszélesebb kínálatából merítenek, egyben a lehető legerősebb szűrőt alkalmazzák a fontos és a kevésbé fontos információk kiválogatására. Az információ a mi esetünkben a hangok, akkordok, dallamok, ritmusok összessége. A legfontosabb rendező elv pedig a ritmus, az az élet maga, hiszen mozgás nélkül nincs élet. A jazzmuzikának lényegi alkotóeleme az időtényező, a time, ezen belül is az offbeat, amely mindig megelőlegez és késleltet. Ettől lesz a megszólalás hihetetlenül energikus és izgalmas. A lehetséges reihék száma 479 001 600, de ez még csak a tizenkét zenei hang elképzelhető sorozatainak a mennyisége; az időtényező hozzáadásával a lehetőségek száma végtelen. Nem lehetek más, mint optimista.

Egyébként a reihék nélkül is az vagyok, hiszen a zenével foglalkozni, a zenében élni a legcsodálatosabb dolog. ■

Binder Károly honlapja: www.binderkaroly.hu

A Műpa győzi sztárokkal

A téli hónapokban a Művészetek Palotája már jól ismert programsorozataiban rendre olyan jazzelőadók lépnek fel, akiket szintén jól ismerünk, mégis az ismeretlenbe invitálják hallgatóságukat, és sok-sok meglepetéssel készülnek. A Jazzműhely már rögtön december 18-án egy régi kedves ismerős, a New Yorkban élő **Németh Ferenc** dobos titkaiba enged betekintést. Miután Feri 2003-ban áttelepült a jazzfővárosba, és a mindennapi klub- és koncertélet központi szereplőjévé vált, többször hazahozta magával azokat az előadókat, akikkel közreműködve nemzetközi hírnvre tett szert. Ez alkalommal a sokat méltatott legújabb, *Triumph* című lemezének darabjait mutatja be a Fesztivál Színház közönsége számára az albumon is szereplő Lionel Loueke, Kenny Werner és a most vendégként színpadra lépő Chris Potter társaságában, míg az alapszaxofonos egy váratlan fordulat eredményeként Gregory Tardy lesz. Egy estére tehát úgy érezhetjük, Feri csak nekünk hozza el azt a New Yorkot, amelyet szeret, és amely őt is szereti.

Miután az újévben megfogadtuk, hogy 2014-ben rendszeresen járunk majd jazzkoncertre, rögtön január 10-étől beválthatjuk a fogadalmunkat a hagyományosan jelentkező Jazz Showcase rendezvényeire ellátogatva. A hetedik Showcase a hazai tehetségek mellett a török és a német jazzszínteret varázsolja Budapestre azáltal, hogy az ifjú és a már tapasztalt generáció képviselőit is bemutatja. A pénteki török napon az esti, Fesztivál Színház-beli koncerten a legismertebb török jazzmuzsikus, **Okay Temiz** ütőhangszeres és **Oriental Wind** elnevezésű együttese ad ízelítőt a jazz, a török, afrikai és brazil elemeket vegyítő muzsikája fűszereiből, de hasonlóképp kidomborodnak majd a népzenei elemek a délutáni fiatalok jazz-zenéjében is. A január 11-i szombati nap elsősorban kis hazánk tehetségeinek lesz fenntartva a délutáni időszakban, és este is itthon maradunk még, amikor a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben színpadra lép a friss Gramofondíjas **Binder Károly** és két tanítványa. A második felvonásban a **László Attila** vezette **Senior Big Band** már randevút kér és kap is Amerikától és egy kicsit Németországtól, hiszen sztárvendégük a Grammy-díjas diva, **Patti Austin** (képünkön) lesz, akit német triója is elkísér. Austin, amint a nemrég nálunk járt Natalie Cole, a jazzidóma mellett a soul, az R&B és a popzene világában is óriási sikereket ért el, nem beszélve a filmvilágról. Michael Jacksonnal, James Ingrammal, Luther Vandross-szal és Natalie Cole-lal előadott duettjei legendásak. A fesztivál zárónapján, január 12-én érkezünk el Németországba, ezt a nemzetet pedig **Florian Weber** zongorista triója képviseli az esti szegmensben, akiknek régi barátjuk **Lee Konitz** lesz a partnerük a Fesztivál Színházban. Konitz nem vendég, állandó csapattag, ami nagy elismerés a cool jazz 86 éves legendás altszaxofonosától.

Patti Austin

Maradunk a Jazzlegendáknál: ebben a sorozatban lép a Nemzeti Hangversenyterem színpadára február elsején az ötvenéves **Swingle Singers**, akik arra készülnek, hogy elkápráztatják a legkülönfélébb korosztályhoz tartozó rajongóikat. Sokan vannak ők, hiszen 1963 óta több generációt szórakoztatott a cappella produkcióival a Blossom Dearie vezette Blue Stars of France tagjaiból verbuválódott énekegyüttes. Bár az alapító Christine Legrand sem lehet már velünk, és a csapat minden tagja időközben lecserelődött, a három hölgy és négy úriember által képviselt művészi minőség jottányit sem csökkent. Bár a Műpabeli koncert műsorát az együttes még titokként őrzi, annyit sejtethetünk, hogy a többszörös Grammy-díjas kompánia a klasszikus zene (reméljük, Bach), a jazz és a pop vidékeit is bebarangolja.

Swingle Singers

Forrás: Gramofon-archív

A 2014-es év első Jazzműhely koncertje a magyar első sorozatban is helyet kaphatna. Február 13-án (nem péntek, csütörtök!) **Makovics Dénes** debütáló szerzői lemeze, a *Magic Dialogues* anyagát mutatja be a Fesztivál Színházban, és ez lesz az első alkalom, hogy a kiváló szaxofonos, fuvolista, basszusgitáros vérbeli jazz-zenészként teszi le névjegyet. Merthogy széles tömegek ismerik őt mint a Bikini zenekar szaxofonosát, és többen találkozhattak vele a Police Big Bandben, illetve színművészek showműsoraiban, ám most végre megmutatja zeneszerzői, jazzmuzsikusi és zenekarvezetői vénáját. A sokszínű, kidolgozott, fordulatossá és kiérlelt MD-anyag megszólaltatói közt ott találjuk a hazai jazzélet színe-javát az albumon és a koncerten is. Főszerepet kapott és kap most is Oláh Kálmán, aki a darabok hangszerelését is vállalta, de itt lesz velünk Török Ádám, Tátrai Tibor, Tornóczi Ferenc, Tisza Bea, Winand Gábor, a Budapest Jazz Orchestra és még sokan mások – összesen mintegy 30 előadó.

A tél meséje február 19-én ér véget, ekkor lép színpadra a **John Hollenbeck Large Ensemble**, amely a legjobb big band hagyományokat is követi, de még gyakrabban kalandozik el azoktól, hogy ismeretlen vizekre evezzen. A minimalista eszközökkel, meghökkentő megoldásokkal operáló csapat számos kulcsfigurája közül ki kell emelni az alapító dobos Hollenbeck mellett Matt Mitchell zongorista, Tony Malaby tenorszaxofonos, Kermit Driscoll nagybőgős, illetve Theo Bleckmann énekes nevét, de előfordulhat, hogy felsejlik a távolból Bob Brookmeyer alakja is, mivel Hollenbeck dolgozott Brookmeyer New Art Orchestrájában, itt sajátította el a nagyzenekari játék alapjait. A koncertre a Fesztivál Színházban kerül sor.

ZAK-atolnak a jazzkoncertek

A 2013 októberében újra megnyílt Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem az egykori kínálatához képes markánsabb jazzkoncertkínálattal várja a rajongókat a Nagyterembe és a Solti Györgyről elnevezett Kamaraterembe, amely korábban egyszerűen Kisteremként volt ismeretes. December 14-én **Snétberger Ferenc** szólókoncerttel ünnepli harminc éve töretlen muzsikusi pályafutását a Nagyteremben, ahol nemcsak a tőle megszokott és megszeretett szerzemények csendülnek fel, hanem kifejezetten erre az alkalomra is komponál műveket a Németországban élő gitárvirtuóz. Nem árulunk el titkot azzal, hogy sok-sok improvizáció jellemzi majd az estét. A koncert anyagából felvétel is készül, így örökítik meg azt a történelmi pillanatot, amikor Snétberger három évtized múltán visszatér első jelentős fellépése színhelyére, a Zeneakadémiára.

és stílusos megszólalások irányába a tanszék big bandjét, amely rendre kap felkéréseket arra, hogy világsztárokat kísérsen. A december 21-i koncertet tekinthetjük egyfajta bemelegítésnek a január 11-i, Patti Austinnal közös Müpabeli koncert előtt, azt viszont semmiképp nem állíthatjuk, hogy ennek a koncertnek ne lenne tétje a zenekar számára, ugyanis az Élesben elnevezésű koncertsorozat második előadása, a Kamaraterem debütáló jazzestje, egyben az év utolsó jazzkoncertje lesz a Senior Big Band produkciója.

Már karácsony után, de még az óévben kerül sor egy mérföldkő jelentőségű koncertre: december 29-én az ötvenhat éves **Benkó Dixieland Band** búcsúztatja el 2013-at. A hagyományosnak nevezhető BDB-óévbúcsúztató hosszú esztendőkön át zajlott a Zeneakadémia Nagytermében, majd amikor az épület bezárta kapuit, az ünnepi koncert átkerült a Művészetek Palotája Nemzeti Hangversenytermébe. A siker töretlen maradt, Benkóék mégis nagyon várták, hogy újra a Zeneakadémia színpadán szórakoztathassák rajongóikat. Ez alkalommal a héttagú formáció két vendéget fogad **Micheller Myrtil** és **Berki Tamás** személyében, akik a tradicionális jazz örökségeit keltik életre.

Egy héttel később a Solti György Kamarateremben zenél a **László Attila** irányításával működő **Senior Big Band**, amely a Zeneakadémia jazz tanszéke legkiválóbb növendékeiből formálódik. Hihetetlen adat, de László Attila, az egyetem docense már 1987 óta tereli az erőteljes, pontos

Gramofon-összeállítás

További információ:

www.mupa.hu; www.zeneakademia.hu

HALPER LÁSZLÓ: ZENÉSZLEGENDÁK – LEGENDÁS TÖRTÉNETEK LEGENDÁS ROMAZENÉSZEKRŐL FROKK, Budapest, 2013, 216 oldal

A sokoldalú Halper Laci nemcsak kitűnő gitáros, de rádiós szerkesztő-műsorvezető és szakíró is, aki felvállalta, hogy emléket állít a 20. század kiemelkedő romazenészeinek. Évek óta tartó gyűjtőmunkáját dicséri egy szenzációs lemezalbum, amely Roma archívum címmel jelent meg, valamint ennek a kötetnek az első kiadása, amely most bővített és alaposan átdolgozott változatban kerül az olvasók kezébe.

A szerény, de izléses kivitellű kötet lebilincselő olvasmány arról a polgári, nagyvárosi – mára már teljesen eltűnt – létformáról, amelyben a romazenészek fontos szerepet játszottak. Ez a különös pesti művészvilág elevenedik meg a kötet lapjain a leghíresebb zenészek pályatársainak, barátainak és rajongóinak visszaemlékezéseiből.

A könyv csaknem felét tizenegy legendás muzsikos élettörténete teszi ki Bacsik Elektől Radics Gáborig. Az emlékezők sorában feltűnik Berkes Balázs, László Attila, Snétberger Ferenc és Tommy Vig neve, hogy csak a legismertebbeket említsük. Igen érdekes Deseő Csaba visszaemlékezése Kovács Andorra, hiszen őket több évtizedes zenészbárság fűzte össze. Kicsit merésznek tűnik Horváth „Patkány” Dezső közlése, amely szerint Django Reinhardt Romá-

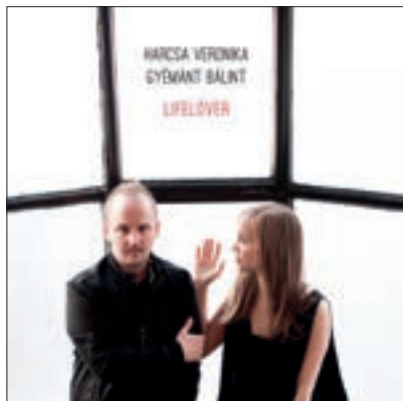
niában született és csak később került Belgiumba, de ennek tisztázása a jazztörténet feladata...

„Az utolsó szó jogán” című fejezetben hét, a közelebbi múltban működött, mára már szintén elhunyt legendás roma jazzmuzsikussal készített interjú található. Csak három – minden hazai jazzrajongó által jól ismert – név: Lakatos „Ablakos” Dezső, Jávor Vilmos és Lakatos Pecsek Géza.

Rövidebb, de annál érdekesebb történetek találhatóak a „Legendás cigányzenészek, zenekarok, helyek, történetek” című fejezetben, amelyben a számos zenész számláló Mágó család tagjai mondanak el olyan történeteket, amelyeknek jó része idáig csak pletykaszinten volt ismeretes. Ilyenek például a világhírű zongoraművészre, Cziffra Györgyre vonatkozó sztorik. A „Zeneszűjságok” rovatban szenzációs rövidhírek olvashatók híres cigányzenészek – mindenekelőtt Rigó Jancsi – külföldi szerepléseiről a múlt század első három évtizedéből. Ki hitte volna, hogy akkoriban létezett Magyar Czigányzenészek Lapja és Népzenekarok Újságja is?

Reméljük, hogy a kortárs jazz legnagyobb mesterei is hamarosan sorra kerülnek egy interjúkötetben.

Márton Attila

**HARCSA VERONIKA – GYÉMÁNT BÁLINT:
LIFELOVER**

Harcsa Veronika zenéje csupa költészet. Szó szerinti volt ez igaz korábbi albumára, a Lámpafényre, melyen az énekesnő kölcsönzött verseket zenésített meg. Most, Gyémánt Bálinttal közös új duólemezen minden szerzemény saját, a hang, szó, szellem, jelenség pedig ismét költői.

Nagyszerűen működik ez a páros. Mindig is így volt ez, s kétségtelen, hogy kettejük zenei közösége kellően megérett egy igazán érdekes duó produkcióhoz (a Lifelover az első tőlük). Kifejezetten páros hangszerelésre írt tucatnyi számot hallhatunk a korongon, mely végig lendületes, mindvégig izgalmas marad – persze a kettős felállás egyszerűségébe muszáj is változatos témákkal meglepetést vinni. Nagyon jól csinálják ezt a művészek. Az a bizonyos költőiség megmutatkozik a kompozíciók érzékenységében, energiájában és humorában is. Nemcsak lírát, nemcsak melódiát kapunk, hanem jazzt, swinget, csattanós történeteket is. És sok játékot! Saját bevallásuk szerint is szélesebb hangulati spektrumot tárnak fel a zenészek, mint szoktak. A dinamikával, a fokozásokkal való játék a lételemük, és ezt kellemesen, könnyedén engedik szabadjára. Mintha színpadivá válnának néhol a darabok. Veronika énektechnikája rengeteg magasat és mélyet bejár, sok a váltás, rá jellemzően tekervényesek a dallamok. Mégsem válik erőltetetté a virtuózkodás, egyedül a Saying No című szám egymásra licitáló scatt-szólamai érződnek eltúlzottnak. Gyémánt Bálint a tökéletes partner, visszafogott, halk szavú, csak mesél és mesél meleg hangú gitárján, kiteljesíti, kifesti színekkel a képeket. A több helyen egymásra kevert több-több szólammal variálva minimalizmusában is teljes a hangszerelés.

Laczkó Krisztián

Szerzői kiadás
HVQCD03

**GEORGE DUKE:
DREAMWEAVER**

Corine, George Duke felesége 2012. július 19-én hunyt el. Három nap híján egy évvel később, 2013. július 16-án megjelenik Duke új albuma, a Dreamweaver, majd kevesebb mint három hét múlva maga Duke is meghal. Nehéz belegondolni, milyen lehetett ez az utolsó éve. Felesége elvesztését még fel sem dolgozhatja, mikor már azzal is meg kell küzdenie, hogy ő maga is gyógyíthatatlan beteg. Nyilván ilyenkor lehet a munkaterápiát alkalmazni, kreatív tevékenységgel levezetni az amúgy elviselhetetlen feszültséget, és ő is ezt az utat választja. A végeredmény annyira jól sikerült, hogy bár saját elmondása szerint az elején még egyáltalán nem volt kedve zenét írni, a lemez végül több mint 74 perces lett. Az előzmények ismeretében talán nem is meglepő a Dreamweaver születésének története, az viszont nagyon érdekes, hogy a végtermék olyan sokszínű, energikus, több helyen vidám lett, hogy azon semmilyen nyomát sem találni Duke magánéleti traumáinak.

Ha az emberi hátteret teljesen félretesszük, és a Dreamweavert kiragadjuk a környezetéből, akkor is minden szempontból megállja a helyét, bár formadalmi újítás nem hallható rajta. Ha meggondoljuk, hogy Duke volt az egyik úttörő, akinek az egész fusion műfajt köszönhetjük, akkor az utóbbi talán nem olyan nagy baj. A Duke-nál szokásos és kötelező kiemelkedően jó keverés, a tradicionális és modern eszközök, hangszínek és hangszerelési megoldások hibátlan arányú ötvözése mind megtalálható a Dreamweaveren, akárcsak az összes közreműködő hangszeres világklasszis játéka. Ha Duke bevezetőben említett utolsó évre gondolunk, akkor akár szép is lehetne a történet, de mégsem az. Talán ha mindez húsz évvel később történik...

Huszár Endre

Heads Up – Karsay és Társa
HUI-34170

NATALIE COLE: EN ESPAÑOL

Natalie Cole nem tartozik a jellegzetesen jazzesen deklamáló énekesnők közé, inkább lehetne popcsillagnak mondani, aki jazzisták műsorain is szereplő dalokat tolmácsol hol jazzes, hol poposabb hangszereléssel. Örök népszerűségét pontos előadásain túl érzelmessége, illetve az ügyesen kialakított repertoár biztosítja.

Az új, tisztán spanyol nyelvű album sem változtat a régen kidolgozott gyakorlaton. A hatvanhárom éves énekesnő a Miami Symphonic Studio Orchestra vonósaival, valamint egy változó létszámú együttesel a háttérben latin örökzöldeket szólaltat meg anélkül, hogy a közép- és dél-amerikai zenékre fogékonyak vért különösebben fel tudná pezsdíteni. A duettek sem túlzottan sikerülnek Cole-nak: a síron túlról megszólaló édesapjával elénekelt Acércate Más még csak egyenetlen, de az Andrea Bocellivel előadott visszafogott Bésame Mucho már semmiképp sem illeszthető a jazzidiómába. A leghangulatosabb duettet Juan Luis Guerra dominikai sztárral adja elő, ám a Bachata Rosa szintén nem nevezhető jazzszerzeménynek. Nem világos, hogy egy brazil standardet (Mañana de Carnaval) miért énekel spanyolul, és Chris Botti trombitája se menti meg a szintén spanyollá tett, de álmosító Beatles-sláigert (Yo Lo Amo–And I Love Her).

Natalie Cole lemeze egyrészt főhajtás apja (Nat „King” Cole) spanyol nyelvű albumai (1958–1962) előtt, másrészt a hála kifejezése a venezuelai donornak, aki lehetővé tette, hogy az énekesnő negyven évvel ezelőtt új vesét kapjon. Nemes gesztusok, és az se tagadható, hogy Natalie Cole apjánál sokkal otthonosabban mozog a spanyol szövegekben, mégse lesz sűrűn hallgatott lemezünk a gyakran közhelyes és érzélgős En Español.

Máté J. György

Verve – Universal
0253732395

**VOICE AND BASS:
INTO THE GROOVE**

A hang és a nagybőgő Lakatos Ágnes, illetve férje, Csuhaj Barna Tibor tulajdona. Számomra rejtély, miért nem hallható gyakrabban és több helyütt országunk egyik legmerészebben kísérletező vokalistája. Lakatos Ágnes ízig-vérig jazzénekesnő, aki nem köt kompromisszumokat, nem kokettál a popvilággal, nem próbálkozik crossoverrel vagy fúzióval. Az album kétharmadrészt saját szerzeményeket tartalmaz. Lakatos Ágnesnek gyönyörű hangja van, amely nagyszerűen érvényesül ebben a teljesen letisztult formában. Könnyedén ötvöz gospes, countrys és bebopos fordulatokat anélkül, hogy eklektikusnak hangozzék. Csuhaj Barna Tibor csodálatos zenész. Úgy kíséri az énekesnőt, hogy az embernek nincs hiányérzete. Megvan benne az igazán jó zenész szakmai alázata, nem próbál rátelepedni a produkcióra, érzékenyen reagál, bőgője egyszerre tölti be a ritmusszekció és a harmóniahangszer szerepét, ami egyáltalán nem könnyű feladat. A saját szerzemények színvonala is magas, ami sajnos nem minden mai előadó esetében elmondható, amikor eredeti anyaggal áll elő. Maga az anyag változatos. A balladák általában gyönyörűek, a tempósabb felvételek dögösek, mindegyik szám mértéktartóan rövid, ami még inkább kiemeli az album sokoldalúságát. Van benne ragyogóan előadott scat, mint pl. a Grandma said to me-n, vagy a klasszikus beütésű 7 am-en és a Groovy Januson is, amelyik gyönyörűen olt amerikai motívumokat európai vénába. Mindkét utóbb említett számon nagyszerű ötletnek bizonyult a négy fagott, vagyis a Corridor Bassoon Quartet bevonása. Noha az album élvezete nem igényel bennfentességet, de aki kicsit távolabbról közelít a műfajhoz, annak ajánlanám, hallgassa meg egy párszor. Megéri. Remek és eredeti zene.

Pallai Péter

Hunnia Records
HRCD1302

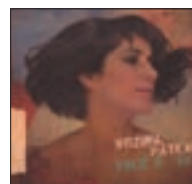
**HAJDU KLÁRA QUARTET:
COME WITH ME**

Bátor dolog Hajdu Klárától, hogy debütáló albumát visszafogottan indítja, amivel meg is előlegezi a hallgató számára: nem akarja feltétlenül hamm, bekapni és egyben lenyelni öt bizonygatva tehetségét. Ezzel együtt is sikerül megmutatnia rátermettségét arra, hogy sok év után ő álljon a porond közepére. Hogy hangja fényes, pontos, érzelemdús, eddig is tudta mindenki, aki a Balázs Elemér Groupban eltöltött majd' egy évtized során figyelte Klárát. A Come With Me című lemezt hallgatva kiderül, el tud ő vinni a saját hátán is egy teljes produkciót, de minthogy a zene társasjáték, ezért a partnerek is erősen megtartják a kilenc számból emelt építményt. Ők Neumann Balázs zongorista, Soós Márton bőgős és Hoff Marcell dobos, további pilléreket képez még Dennert Árpád szaxofonos, Lamm Dávid gitáros, illetve Szolnoki Péter énekes, aki fuvalázik is az általa jegyzett számban. Nyugodtan csapattagnak tekinthetjük Gyulai Zsolt hangmérnököt is. Csalóka ez a fajta „háton cipelés”, amire Klára vállalkozik, mert érezhetően sok munka, átgondolt szerkesztés húzódik a hangok mögött, a benyomásunk mégis az, hogy egyszerű eszközökkel és végtelen könnyedséggel oldja meg a maga által kitűzött feladatokat. Pedig például a Jonathan Livingstone című Gadó-számban kell ám tornáztatnia a hangszálait. Gond nélkül változtatja hangjának színeit is: a Volt nékem szeretőmben például kiváló népdalénekesi orgánura vált. Klára akár egy teljes népdalmezt is elkészíthetne, itt viszont kicsit indokolatlannak éreztem ezt a betétet. Míg eddig Hajdu Klára maga is a több figyelmet érdemlő előadók táborába tartozott, ugyanez abszolút elmondható Neumann Balázsról, aki káprázatosan zongorázik.

Bércesi Barbara

Szerzői kiadás
5999548113295

**PÁTKAI ROZINA:
VOCÉ E EU**

Pátkai Rozina roppant kellemes albumot készített néhány ismert, néhány kevésbé felkapott bossa nova-örökzöldből és két amerikai standard latinósított feldolgozásából. A számok felét Jobim komponálta, melyek közül öröndetes a nálunk jóformán ismeretlen Caminhos cruzados megjelenése az albumon, míg Ary Barroso Isto aqui o que é-je abszolút reveláció. Szerencsére az énekesnő a brazil standardeken sem utánozza a nagy elődöket, hanem saját stílusában és mégis autentikusan viszonyul az anyaghoz. A hangszerezés kíséret izlées, és a trombitás Pecze Balázs, valamint a gitáros Tóth Máttyás esetében kifejezetten ötletes, az improvizált részek színvonalasak. Maga Pátkai Rozina nem rögtönöz, de ebben a műfajban ez nem elvárás, ha csak nem Tania Mariáról van szó. Kíváncsian várjuk, hogy ez a jó hangú és jó fellépésű énekesnő mivel rukkolt elő legközelebb. *PP*

Szerzői kiadás
5999548113295

**ALAPI ISTVÁN:
INNER VORTEX**

Alapi István a csillagokat legitározza az égről, mint tette azt legutóbbi, NiXfaktor című, Fonogram-díjas lemezén is. Változatos hangszíneket, tempókat, hangulatokat szólaltat meg a 11 számban, rendszert nem kevés hangot alkalmazva, de még éppen nem szédülünk bele belső örvényébe. Tökéletesen egyezik zenei világa és izlése csapattársáival. Nagy János, Mits Gergő és Banai Szilárd hasonlóan vonzódik a furfangosan elektronizált, rockos alapú, virtuóz improvizált zenéhez, mindnyájan lehangerelek szólóikkal. Sokfélék a hatások a hetvenes évek kanyargó progresszív rockjától a Tribal Techen és a Dream Theateren át akár a European Mantraíg, a végeredmény azonban alapis. Első hallgatásra választott személyes kedvencem a My Sweet Memories, de ez a lemez tényleg sok újrajtszást megér, mert sok-sok felfedezhető izgalom rejlik benne. *BB*

Gramy Records
GR-110

RALPH TOWNER, WOLFGANG MUTHSPIEL, SLAVA GRIGORYAN: TRAVEL GUIDE ●●●●○

Három kontinens (Amerika, Európa, Ausztrália), három évszám (1940, 1965, 1976) és három muzsikus. Sok ezer kilométer és több évtized választja el őket, mégis egymásra találtak hangszerük, a gitár révén. Nem először fordul ez elő a jazz történetében. A hetvenes években Charlie Byrd, Herb Ellis és Barney Kessel main stream triója, a nyolcvanas években Al Di Meola, John McLaughlin, és Paco de Lucia fúziós triása járt hasonló úton, már ami a hangszerösszetételt illeti. A párhuzam ezzel véget is ér, velük ellentétben az ECM-hármas tagjait nem a szvinges ritmika, nem a szemkápráztató virtuozitás, hanem a klasszikus zenei háttér és indíttatás köti össze. Először 2005-ben találkoztak a Kazahsztánban született, de Ausztráliában nevelkedett, klasszikus zenét tanult Grigoryan kezdeményezésére. Az együttműködést koncertek, majd 2009-ben közös lemez készítése követte Muthspiel saját kiadójánál. Az újabb album magasabbra emeli a trió zászliját, az ECM jövőtábol világszerte elérhetővé vált munkájuk eredménye – amely mindenekelőtt eszményien szép gitárhangjával fogja meg a hallgatót. Muthspiel elektromos, Towner klasszikus és akusztikus, Grigoryan klasszikus és baritongitáron játszik, ritka harmóniában illeszkedve egymáshoz. Ez a CD nem három kivételes egyéniség képességeit hivatott demonstrálni: bensőséges csapatmunka, a játékot az egymás iránti figyelem és tisztelet hatja át. A tíz szereménnyel fele-fele arányban Towner és Muthspiel osztózik. Különböző zsánerű, jól megformált kompozíciók, a hangzás homogenitása ellenére tempóban és dinamikában változatosak, az ötletes hangszerelések rögtönzésekre is lehetőséget adnak. Globális gitárzene a mives játék és a kifinomult hangzások kedvelőinek. *Turi Gábor*

ECM Records – Hangvető
ECM 2310

CARLA BLEY/ANDY SHEPPARD/ STEVE SWALLOW: TRIOS ●●●●○

A Trios több szempontból kísérleti lemez: Carla Bley eddig még soha nem publikált saját lemezt az ECM-nél (megmaradt a szatellitkiadónál, a WATT-nál és a JCOA-nél), és korábban az se fordult elő, hogy producerrel (Manfred Eicher) dolgozott volna. Ez utóbbi ténynek a lemezhallgató talán nem tulajdonít jelentőséget, pedig a repertoár történeti és szerkezeti vizsgálata megmutatja, hogy Eicher milyen szakértő füllel javasolta a zongoristának, hogy Utviklingsang („A fejlődés dala”) című korábbi nagyzenekari szerzeményét helyezze az élre, ne pedig gyorsabb tempójú nyitódarabok után rejtse el a Steve Swallow dús basszusgitár-introójával kezdődő számot. A sokatmondó cím nem véletlen: érzékelteti, hogy Bley szerzeményei milyen belső fejlődést mutatnak, de azt is, hogy a kompozíciók egymásutánja miféle titkos ívet ír le. A trió harmadik tagja Andy Sheppard szaxofonos, aki különösen tenoron egészíti ki jól törekeny, szellős, kissé északias játékával az évtizedek közös munkái alatt tökéletes párossá vált zongoristát és basszistát. Arpeggiós szopránjátéka, mely például a Vashkar terjedelmesebb szólójában figyelhető meg, e sorok írójához kevésbé áll közel. A hármas szám alaptényezője az albumnak, hiszen a három utolsó kompozíció, vagyis a CD egész második fele egy-egy háromteteles, bár igen eltérő karakterű szvit. A harmadik például („A lány, aki pezsgőt könnyezett”), hasonlóan a nyitódarabhoz, egy lágy groove-val indul, és merész zenei kalandozással bővül. Bley, életében talán először, olyan CD-t jelentetett meg, melyen egyetlen új szerzemény sincs, a hallgató mégis azt érzi, teljesen friss darabokkal ajándékozták meg, és a számok minden újabb hallgatással fejlődnek, szépülnek. *Máté J. György*

ECM Records – Hangvető
ECM 2287

JOHN ABERCROMBIE QUARTET: 39 STEPS ●●●●○

Régi csodálója vagyok Abercrombie művészetének, akár saját együtteseiben, akár sidemanként is szerepelt. Legújabb albumáról sem tudok hideg tárgyilagossággal értekezni, annál is kevésbé, mert mindössze egy hónapja mutatta be a BJC lelkes közönsége előtt. A jazzgitár egyik legnagyobb mestere következetesen járja a saját útját. Immáron négy évtizede az intellektuális jazz legfontosabb kiadójánál publikálja többnyire saját szerzeményeit. Az a belső tűz, amely olyan különlegessé teszi játékát, óriási élmény volt a koncerten, és ez jön át a lemezen is. Ezúttal is a számok túlnyomó többségét ő jegyzi, kettőt komponált a zongorista, egyet a teljes „stáb”, egy pedig régi standard. Abercrombie játéka a legmagasabb rendű kamarajazz, nemcsak azért tökéletes, mert kiváló hangszeres teljesítményének lehetünk fültanúi, de dalmívői, melankolikus, ám sohasem pesszimista – Bill Evanséra emlékeztető – habitusa okán is. Remek partnere a zongorista Marc Copland, aki fiatalon sikeres szaxofonos volt, együtt játszottak Chico Hamiltonnal. Autodidaktaként lett zongorista, de ezen a hangszeren is perfekt. Meglehetősen nagy teret kap, egyenrangú félként szerepel: finom billentése és harmóniavilága tökéletesen illeszkedik a gitáros zenei világához. Kifogyhatatlan ötleteinek csak a számok viszonylag rövid terjedelme szab határt. Mesteri választás az áttetszően légies ritmustandem, amely ideális atmoszférát teremt a lírai gitár- és zongorajáték számára. A finomságokra annyira fogékony Joey Baron dobos és az artisztikus bőgős, Drew Gress együttműködése a két szólóhangszerrel igazi lelki összhangot jelez. A kiadvány puritán megjelenése ezúttal is nagyon tetszik: jó bornak nem kell cégér! *Márton Áttila*

ECM Records – Hangvető
ECM 2334

**TROMBONE SHORTY:
SAY THAT TO SAY THIS**

Egy rádióinterjúban Trombone Shorty elmagyarázza, hogy új lemezének címe régi szólásmondás New Orleansban, ami nagyjából annyit tesz, hogy: egy szó mint száz. Nem is választhatott volna jobbat új lemezének címéül a jövő év elején már 27 éves trombonos, mint ami egy újabb irányból beköti őt szülővárosának hagyományába. Shortyra, polgári nevén Troy Andrewsra utoljára szinte csak akkor volt ragadványneve igaz, amikor hatéves gyerekként elkezdett harsonázni. A zenész családból és a jazz bölcsőjét ringató városból származó szép szál legény azóta már trombitál is ugyanolyan elképesztő bravúrosan, mint ahogy trombonozik, minden stílusban kipróbálta magát, és menthetetlenül celeb lett. Bár a legnagyobb nézettségű napi talkshowkban szerepel, igyekszik most is az egyszerű srác maradni, aki volt. Ez új lemezével is sikerül neki, meg hát nem is akar eredeti lenni. Nála a jóféjségnek nem ez az egyetlen kritériuma; sokkal inkább célja a fiatalok meghódítása, vagy inkább talpalávaló muzsikálása a számukra. James Brown szelleme bevallottan belengi ezt a sok dögös, viszont inkább rövid számból álló albumot, amelyen az alaphangot nem Shorty szokásos zenekara, hanem Raphael Saadiq mint főproducer és a The Meters mint közreműködő adják meg. Nem tudom palástolni vigyorgásomat afelett, hogy ez a 21. századi divatjelenség – na nem Shorty maga, hanem bizonyos régi dolgoknak újként való tálalása – mennyire generációsán meghatározott. Ugyanis például a szájtgitár az a hangszer, amelyről nekem akkor is a kiskölyökkorom és a Generál fog felrémlelni, ha hangzásban, rappelésben, keverésben, stb. nem is lehet egy lapon említeni őket. Ha csak annak a lapnak nem az van nagybetűkkel a tetejére írva, hogy R&B.

Zipernouszky Kornél

Verve – Universal
0602537364923

**ALLEN TOUSSAINT:
SONGBOOK**

A louisianai kreolok francia családnévét viselő 75 éves énekes-zongorista, dalszerző és producer hazájában – főként a fekete közönség körében – rendkívül népszerű, legutóbb még Obama elnök is kitüntette. New Orleans Mozartja már vagy fél évszázada R&B-, soul- és blues-sikerszámokat jegyez, lemezzalbumainak se szeri se száma. Kompozícióit olyan nagy művészek is repertoárjukra tűzték, mint James Brown, Dr. John, Maria Muldaur vagy Eric Clapton. Érdekes fordulat volt, hogy 2005-ben a hurrikán miatt New Yorkba költözött művész még ismertebb lett otthon és külföldön egyaránt. „Katrina a világ legnagyobb impresszáriója” – nyilatkozta némi iróniával.

A Songbook című új albuma természetesen szerzői lemez, amelyet kedvenc klubjában a New York-i Joe's Pubban rögzítettek még 2009-ben. Az első dalt még 1962-ben írta New Orleans „Soul Királynője”, Irma Thomas számára, de ő maga még sohasem adta elő. A többi opus a legkiválóbb énekeseknek és együtteseknek vagy magának a szerzőnek a tolmácsolásában váltak közkedvelté Amerikában. Köztük van a Southern Nights, Toussaint egy 1975-ös albumának címadó dala, a Soul Sister 1972-ből vagy James Brown és sok más előadó favesztetése, a Get Out of My Life, Woman. Az egyetlen „kakukktójtás”, a közismert New Orleans-i klasszikus, a St. James Infirmary blues, amely Louis Armstrong 1928-as felvétele óta Trombone Shorty hip-hop feldolgozásáig számtalan változatban ismert. Érdekes, hogy ez az egyetlen dal, amit csak zongorán ad elő Toussaint, minden saját szerzeményét elénekli, briliáns zongorakísérettel. Nem csoda, hogy élénk figyelem és tapsvihár kíséri a remek hangulatú „élő” felvételt. Kellemes, hangulatos, szórakoztató lemez.

Márton Attila

Rounder – Universal
0011661914421

Fújjon bele!

500 féle kipróbálható hangszer
www.fontrade.hu

FON TRADE MUSIC

HANGSZERBOLT ÉS FÚVÓS
HANGSZERÉSZMŰHELY
1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622
Nyitva: munkanapokon
9:00–17:30-ig

Koncerthangszerré tenni a citerát

Lajkó Félix a Mező című lemezről, szimfonikus és filmzenei munkáiról

A jövőre negyvenéves vajdasági hegedűvirtuóz és kreatív komponista, Lajkó Félix pályafutása – akárcsak a muzsikája – tele van váratlan fordulatokkal, meglepetésekkel. 2013-ban például nem hegedűvel, hanem citerával – a Mező című lemezzel – jutott a World Music Charts Europe világzenei toplistájának élére. Most éppen szimfonikus zenekari projektekre, köztük egy hegedűverseny megírására készül; a filmzenei felkérések is rendre megtalálják, és rendíthetetlenül koncertezik világszerte. Egy valami nem változik: zenéjét lehetetlen műfaji vagy stílári kategóriákba besorolni. Lajkó Félix újévi koncertje január 2-án lesz, a Művészetek Palotájában.

◆ Retkes Attila

Gramofon: „1983 – Lajkó Félix megkapja élete első citeráját. 2013 – Lajkó Félix elkészíti élete első citerás lemezét.” Ez egy részlet a Mező című album ajánló szövegéből. Mennyire kísérté végig az életedet és a pályádat az elmúlt három évtizedben ez az egyszerű pengetős népi hangszer, a citera?

Lajkó Félix: Otthon, a Vajdaságban a nyolcvanas évek elején része volt a hétköznapiaknak a citerázás, a népzene és a néptánc szeretete. Ezt a szocialista Jugoszlávia sem tudta kiölni az emberekből. Kilencévesen könyörögtem egy jó citeráért édesanyámnak, aki végül csak Budapestről, egy jeles hangszerkészítőtől, Gáts Tibortól tudott beszerezni egy megfelelő hangszert. Azóta eltelt harminc év, s én egyformán szeretem a hegedűt és a citerát. Hegedűn ugyan jóval többet gyakorolok, de ennek csak az az oka, hogy technikai és zenei szempontból is sokkal nehezebb hangszer. A citeránál viszont arra kell figyelni, hogy roppant érzékeny: a hőmérséklet változásaira például nagyon rosszul reagál. Az is szép feladat, hogy a citerát – a hagyományos kontextusából részben kiragadva – igazi koncerthangszerre tegyem. Az elmúlt évek koncertjein egyre többet használtam a citerát, közös tokban hordom a két hangszert, s Horváth Lászlóval, a Fonó igazgatójával lassan megérelmődött bennünk a gondolat, hogy érdemes lenne egy citerás lemezt készíteni. A zenésztársaim itt is változatlanok: Brasnóy Antal brácsászik, Kurina Mihály cimbalmozik és Kurina Ferenc bőgőzik. Szeretem őket, sokat köszönhetünk egymásnak.

G.: Komoly szakmai siker a World Music Charts Europe listájának élére kerülni – a magyar művészek közül utoljára Sebestyén Mártának sikerült, még valamikor a kilencvenes évek elején. Mennyire érdekelnek a külső elismerések, a sikerek, a díjak?

L. F.: Nem érdekelnek, de már nem is tiltakozom ellenük. Tudomásul veszem, hogy a külső elismerés, a siker, a „sztárolás” valamennyire szükséges ahhoz, hogy az emberek figyeljenek a zenémre, hogy meg tudják tölteni nagy koncerttermeket. Ugyanígy vagyok a „világzene” fogalmával is: játszom klasszikus zenét, jazzre emlékeztető témákat, népzene-t, cigányzenei és balkáni motívumokat és még sok minden mást, de magamtól eszembe sem jutott volna, hogy mindezt valamilyen kategóriába kellene behelyezni. Mégsem bánom, ha world musicnak nevezik, mert elfogadtam, hogy a szakmának – a lemezkiaadóknak, a koncertszervezőknek, a produce-

PÁLYAKÉP

Lajkó Félix 1974-ben született a Vajdasági Topolyán. Környékbeli népzeneésztől tanult hegedülni és citerázni – az iskolából hamar kimaradt, intézményes zeneoktatásban nem részesült. Az 1990-es évek elején Dresch Mihállyal muzsikált, majd 1995-ben elkészítette első önálló lemezét, amelyet azóta kilenc album követett. Honlapján a legfontosabb koncerthelyszínek között az alábbi városok szerepelnek: Tokió, Amszterdam, Berlin, Pozsony, Prága, Budapest, Brassó, Belgrád, Szarajevó, Ljubljana, Frankfurt, Lyon, Bordeaux, Velence, Verona, Edinburgh, London, Tallinn, Bécs, New York. További információ: www.felixlajko.hu

reknek – és a közönségnek is szüksége van valamilyen azonosítási pontra.

G.: Az elmúlt időszakban egyre fontosabb szerephez jut pályádon a filmzene-írás. Mi az, ami a vizuális művészettel való együttműködésben ennnyire megragadott?

L. F.: Szeretem a filmzenéket, mert nagyon változatos, sokszínű feladat ezeknek a létrehozása. Meghatározó élményem volt Mundruczó Kornél Delta című filmje, amelynek a zenéjét a Duna-deltában vettük fel. Amikor jöttem haza vonattal az utolsó forgatásról, azt éreztem, hogy én egész életemben már csak zenélni akarok. Tavaly egy dokumentumfilm készítésében vettem részt, amelynek témája egy amerikai pilóta és az ő gépét 1999-ben, a Vajdaság felett lelövő magyar katona későbbi barátsága. Mindig megtalál valamilyen filmzenei feladat, és szívesen vállalom, mert úgy érzem, gazdagodom általa, tanulok belőle.

G.: Januárban ismét vendégszólísta leszel a Budafoki Dohnányi Zenekar újévi koncertjén, s úgy tudom, kifejezetten szimfonikus zenekari repertoárral készülsz erre a fellépésre. Pontosan mire számíthat a közönség?

L. F.: Azt még magam sem tudom; csak annyit biztos, hogy a régebbi repertoárból készül néhány nóta zenekari átdolgozása. Ott Rezső fagottművész, zeneszerző barátom írja

ezeket a verziókat, s tervezzük,

hogy a koncert után egy lemezfelvételt is készítsünk. Mivel Rezső nagyon profi a zeneszerzésben és a hangszerelésben, reálisnak tartom, hogy 2014-ben egy hegedűversenyt is létre tudunk hozni közösen. Ezt persze ne úgy képzeljük el, mint Beethoven vagy Mendelssohn Hegedűversenyét: kilépünk a klasszikus formai keretek közül, de azért igazi concerto lesz. ■

Fotó: Bácsi Róbert

A FONÓ BUDAI ZENEHÁZ HÍREI

a Gramofonban

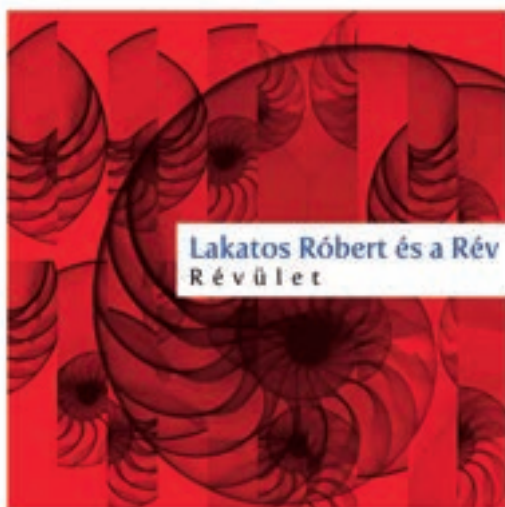
A FONÓ A VILÁG HÚSZ LEGJOBB WORLD MUSIC KIADÓJA KÖZÖTT

A világ legrangosabb világzenei szakmai rendezvénye, a WOMEX (World Music Expo) idén összeállította közzé Top Label 20-as listáját, ahol a Fonó egyetlen magyar kiadóként szerepel. A Fonó Lajkó Félix: Mező, Lajkó Félix: Makovecz turné és Both Miklós: Csillagfészek című lemezével került a világ 20 legjobb kiadója közé. A Womex minden évben a világzenei vásár előtt jelenti be hivatalosan a legjobb kiadók listáját. A kiválasztásnál figyelembe veszik a toplistas helyezéseket: Lajkó Félix Mező című lemeze két hónapja vezeti a World Music Charts Europe világzenei toplistát.

A Fonó az elmúlt évtizedekben mintegy 250 népzenei és világzenei lemezt adott ki, többek között a Csík zenekar összes albumát, Herczku Ágnes, Lajkó Félix, Both Miklós, Dresch Mihály és a Cimbaliband lemezeit. Különleges volt 50 lemezes Új Pátria című kiadványuk, amely az elmúlt évek legjelentősebb hazai népzenei gyűjtésének, az Utolsó Órának zenei anyagát tartalmazza. Több száz label közül került a Fonó – egyetlen magyar kiadóként – a húsz legjobb közé. 25 ország 48 világzenei rádiós szakemberének szavazatai alapján teszik közzé minden hónapban a World Music Charts Europe világzenei toplistáját, amelynek alapján a WOMEX minden évben a világzenei vásár előtt kiválasztja a 20 legjelentősebb kiadót. Az első helyezettnek az azévi WOMEX-en díjat adnak át. 2012-ben a francia Lusafrica, idén a brit Riverboat Records kapta a listaelsőnek járó elismerést.

A Top Label lista elérhető a WOMEX weboldalán:

http://www.womex.com/realwomex/2013/Label_Award.html

MEGJELENT LAKATOS RÓBERT ÉS A RÉV: RÉVÜLET CÍMŰ LEMEZE

A Lakatos Róbert brácsaművész által alapított RÉV zenekar idén ünnepli 10. születésnapját. Tagjai felvidéki magyar zenészek és magyarországi muzsikuskok, akiknek közös anyanyelve a magyar népzene. Az új lemez, amelyen autentikus népzene, feldolgozások és saját szerzemények egyaránt helyet kaptak, a Fonó gondozásában jelent meg.

18 ÉVES A FONÓ

Ezelőtt 18 évvel, 1995 őszén nyitotta meg kapuit a Fonó Budai Zeneház. Idén nagykorúságát ünnepli a népzene, világzene és jazz egyik legkiemelkedőbb hazai kulturális központja és lemezkiadója. A zeneház jubileumi Fonó18 sorozatában fellépnek mindazok a művészek, akik a házba nem vendégként, hanem „haza” jönnek, hiszen pályájuk kezdete vagy életük egy meghatározó szakasza a házhoz kötődik. Az októberben elkezdődött és egészen szilveszterig tartó Fonó18 koncertek decemberi szakaszában fellép Magyarországon először Mohammad Reza Mortazavi Berlinben élő, világhírű iráni ütőhangszeres művész, valamint többek között Dresch Mihály, Herczku Ági, Nikola Parov, Lukács Miklós, a Cimbaliband, a Both Miklós FolkSide, a Fonó zenekar, és a Balázs Elemér Quintet.

BUDA FOLK BAND: MAGYAR VILÁGI NÉPZENE

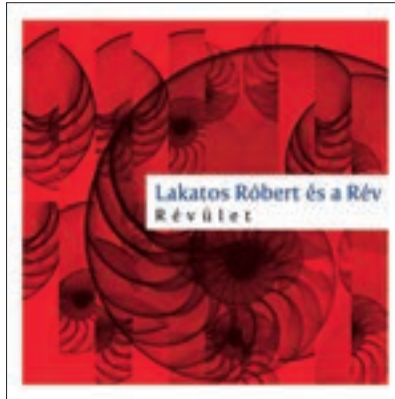

A régi Muzsikás-albumok jutottak eszembe a zenekar fénykorából, ifjabb Csoóri Sándorral, aki kellő kreativitással újította meg a magyar népzénet abban a korban, amikor farmernadrágban volt divat hagyományt őrizni. Nem világzenét csinált, nem írt számokat, de azért itt-ott belenyúlt, hangszert cserélt, elő- és utójátékokkal tagolta a nótákat. A tánc-házások nagy slágereit alkotta népdalokból. Valami hasonlóan gondolkodik a Buda Folk Band is, ösztönösen követve apáik örökségét, elvégre Éri- és Csoóri-fiú ott muzsikál a bandában.

Nem tudom, a mai világzenei kínálatban hol helyezzem el ezt a stílust, mindenesetre kevésbé jön be, mint egykor a Muzsikás-nóták. Talán az idő múlt el ezek felett, vagy egyszerűen csak már nem hatnak az újdonság erejével, de tény, sokkal jobban szól a muzsika, amikor hagyják magukat autentikus zenét játszani, és nem terhelik meg a megfelelni akarás kényszerével. Régi vita, én mindenesetre afelé hajlok, hogy a népzene a saját lábán is megáll bármely korban, nem szükséges erőszakot tenni rajta csak azért, hogy modernnek tűnjön az előadója. Kifejezetten virtuóznak és jó hangulatúak a kalotaszegi dallamok, látszik, hogy ebben élnek igazán a fiúk. Ami már kevésbé tetszetős, az az énekhang kérdése. Márczi Anna nem rosszul, de nem is kimagaslóan énekel, a még ifjabb Csoóri Sándor viszont nem rendelkezik kifejezetten jó énekhanggal, és egyáltalán nem magával ragadó az énekstílusa. Űde szívfolt ennek ellenére a nagypapa Csoóri Sándor Ördögpile című verse, amit az unoka előad, itt valahogy olyan belső kamrák nyílnak meg, hogy még a rekedtes hangszínt is megbocsájtjuk. Bár jó hangulatú a lemez, élőben sokkal sodróbb erejű a banda, kár, hogy ez nem jön át annyira a felvételeken.

Kiss Eszter Veronika

Fénymag Közhasznú Egyesület
BFB2013

LAKATOS RÓBERT ÉS A RÉV ZENEKAR: RÉVÜLET

A cím csak szójátéknak szánt ötlet, nincs köze a zenéhez. Nem baj. A szerény grafikával díszített piros borító, a korrekt, arányos szöveg és a felsorolt előadók megérdemlik a bizalmat. Nem csaló-dunk: mintegy negyvenpercnyi jó zene következik, ha bekapcsoljuk a lejátszót. A Hajnalodik és a Brácsatánc után megint nagyon jó lemezt hozott létre a 2005-ben alakult csapat. A hét szám a mű-faji sokszínűség jegyében fogant, bár a kísérő-szövegben olvasható „legbensőbb hangzásvilág” nem volt feltétlenül felfedezhető a számomra... Az Osztinátó szövegtelen, rövid, énekel betét egy jó – elég sok hangszert felvonultató – dinamikus alap-on; jól felépített ívben, szerencsés tempóban. A Csárdás és szapora a tánc-házasabb vonalat képviseli, és bizony bárhol megállná a helyét! Szeretni-való az ének, megragadó a kíséret. A szerelem oly madárka több szakaszból áll, változóan jó zene, talán az eleje aggályos egy kicsit; mindenesetre engem nem győz meg a szövege, bár kétségte-lenül „beleléf”, ahogy mondani szokás. Az egyre fokozódó lendület és a határozott, karakteres be-fejezés viszont jó végkicsengést ad az elhangzot-taknak. A Bodrogközi a személyes kedvencem, a Sír a szemem, hull a könnyem pedig igazi szívből szóló panasz: itt valóban megragadható a már em-legetett legbensőbb hangzásvilág. A kíséret nélkü-l induló, majd lassan-lassan gazdag harmóniákra fölépítkező és a végére „visszagamányosodó” em-beri hang az egyik legőszintébb zenei varázslat a lemezen. Oglanin Elinde – a kísérőfüzetben meg-ígért balkáni hangulat ebben a számban a tetőfo-kára hág, a Szúnyog dal pedig progresszív, a régít újjal ötvöző hangon keres aktualizálási megoldá-sokat. Nem mindenben erős, de nagyon jó, hall-gatható, ajánlható.

Pödör Eszter

Fonó Budai Zeneház
FA 285-2

RENDAHGYÓ PRÍMÁSTALÁLKOZÓ II.

Két dudás egy csárdában – ismerjük a mondást, hát még mennyire igaz ez tíz „prímásra”! Lakatos Róbert értelmezésében ugyanis mindenki prímás, aki vezeti a zenekart, csak hogy ezt egyszerre csak egy valaki teheti meg. Ez a képzavar már csak azért is problémás, mivel a legtöbb számban van hegedű, ez az igazi dallamhangszer, és szükségszerűen a hegedűs irányít, attól függetlenül, hogy bizonyos instrukciókat ad a többi muzsikus is. A Rendhagyó Prímástalálkozó elnevezése tehát értelmezhetetlen, de azért a muzsikájuk kifejezetten élvezetes, főleg azért, mert a második korongjuk alig terhelt mondvascinnált világzenével.

Az első szám ugyan mindjárt az, amolyan „vegyesvágott”, van benne minden, ami később a lemezen terítékre kerül. Nem is jó, amikor a stílu-sok ilyen kényszeredetten keverednek, és hiába Dresch Mihályé a feldolgozás, ezáltal csalódás az egyvelege. Az utolsó szám, Fehér László balladája a zenekar-alapító Lakatos Róbert szerzeménye, érezni az építkezést, a fokozást, kissé ötletelen, de legalább nem zavaró. Minden, ami a kettő közé került, autentikus muzsika, méghozzá élvezetes, könnyed „örömmzenei” előadásban. Kisebb-na-gyobb problémák azért itt is akadnak: Both Miklós gitáros kalotaszegije számomra például idegen. Nem jön össze a kíséret a gitárral, nem illik a ha-gyományos dallamokhoz ez a hangszín, nem hangszer-szerű az eredeti díszítés, így a „gitárosí-tása” sem hangzik természetesnek. Nem is értem, mit keres a gitár, mint dallamhangszer az autentikus magyar népzeneben. Herczku Ágnes éneke pedig – nincs jobb szó rá – modoros, nemcsak ezen a le-mezen, hanem úgy általában az elmúlt években felvett egyfajta énekstílust, ami sem neki, sem a népzene-nek nem áll jól.

Kiss Eszter Veronika

Fonó Budai Zeneház
FA 284-2

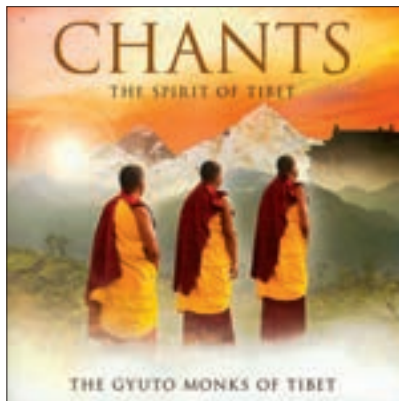
MÉAV: THE CALLING

Az évezredes múltra visszatekintő, páratlanul gazdag ír-kelta folklórkincs hosszú ideje reneszánszát éli. Húsz évvel ezelőtt aligha gondolta bárki is, hogy tradicionális ír muzsikával meg lehet tölteni a Concertgebouw vagy a Carnegie Hall nézőterét, s ez azóta mégis sokszor megtörtént. Ebben a folyamatban megkerülhetetlenül fontos szerepet vállaltak a world music és a crossover előadói – még akkor is, ha produkcióik művészi színvonalát gyakran és jogosan bírálták a kifinomultabb ízlésű kritikusok és zenebarátok. A dublini énekesnő, Méav sok szempontból tipikus karriert mondhat magáénak. A jogi doktorátussal rendelkező diva klasszikus zenei tanulmányokat folytatott, majd a Riverdance Choir tagjaként kapcsolatba került Michael Flatley népszerű előadásaival. Egyik főszereplője lett a Lord of the Dance-produkciónak, majd alapító tagja a Celtic Woman elnevezésű lánycsapatnak, amellyel a Billboard World Music Charts első helyéig jutott. Ezután kezdett szólókarrierbe: eddigi albumai közül talán az EMI gondozásában megjelent Celtic Journey aratta a legnagyobb sikert. Most pedig egy olyan producerrel (Craig Leon) dolgozott együtt új, The Calling című lemezén, aki korábban műfajoktól függetlenül bizonyította, hogy ért a sztár csináláshoz: kliensei között volt Luciano Pavarotti, Blondie és a Ramones is. Ír, skót, angol és amerikai népdalokból merítettek alapanyagot, s ezt egy kulturált, bár nagyon semleges, kilúgozott, gitáralapú „contemporary pop” környezetbe helyezték. A The Calling dalai így kellemesen hallgatható, ízléses melódiák, autentikusnak azonban semmilyen szempontból nem nevezhetők. A siker – a hanglemezpiaci válság ellenére – így is garantált: 2013-ban Méav könnyen és jól eladható termék.

Retkes Attila

Warner Classics – Magneoton
2564645669

**THE GYUTO MONKS OF TIBET:
CHANTS – THE SPIRIT OF TIBET**

Csak a csalódás és a kedvetlenség... Ez marad a lemez meghallgatása után. Hiába az élménybeszámoló a kísérőfüzetben, hiába a szemléletes képekkel leírt tapasztalatok, és hiába a magas igényeket megfogalmazó technikai törekevés (a 3D-s hangzás megvalósítása). A gyuto (más átírás szerint gyüto vagy gyütö) szerzetesek személyes társaságában, távoli világában rögzített hangfelvételek és a lenyűgöző benyomások ellenére nem sikerült jó lemezt csinálni. Mind a tíz szám mellé idéz a kísérőfüzet egy-egy mondást a szerzetesektől, afféle aforizmát, de mélyebb összefüggések hiányában ezek amolyan magazinbölcsekségek maradnak, életreceptek esős délutánokra. Sajnos nem túlzok. Ha pedig a hangzásvilágról kell beszámolni, az meg végképp lesújtó. A szirupos, szintetikus háttérbe illesztett egy-két hangnyi eredeti már köszönőviszonyban sincs a szerzetesek által megszólaltatott énekelt imákkal. Mi végre a szöveges leírás a zengés erejéről és hatalmáról, ha meg sem csodálhatjuk, mert csak egy-két másodpercig szól. Erőszakosan termelődnek mellé a legbanálisabb akkordok, a ritmikai beskatulyázások, és pillanatok alatt triviális háttérzenét kreál belőle az igénytelenség: orvosi várók, kozmetikai szalonok ellazító zenéit. Egy feldolgozás lehet sikerült, szellemes, érdekes, igényes – erre a lemezre egyik jelző sem illik. Csak azért jött létre talán, mert divatos egzotikus dolgokkal kirukkolni. Nem beszélve arról a kínos tényről, hogy ezek szakrális zenék, a szerzetesek mélyes tisztelete és bölcseége által övezett szent hangok. Mit keres a hozzá nem értő, avatlan civil kezében ez az alapanyag? Ha szabad tanácsolnom: olvassunk inkább Kőrösi Csoma Sándor leveleiből; mindannyian jobban járunk vele.

Pödör Eszter

Decca – Universal
3744530

**RY COODER & CORRIDOS FAMOSOS:
LIVE IN SAN FRANCISCO**

A hatvanhat éves amerikai énekes-gitáros-zeneszerző, Ry Cooder az elmúlt tizenöt évben – a Buena Vista Social Club újrafelfedezése óta – elsősorban a világzene fogalmkörébe tartozó projekteken dolgozott, és sokat játszott együtt afrikai, illetve ázsiai zenészekkel. Közben szólóalbumokat is készített, amelyeken a negyvenes-ötvenes évek Amerikáját idézte meg, illetve társadalmi problémákkal (szegénység, migráció) foglalkozott. Mostani lemeze, a Corridos Famosos nevű zenekarával készített Live in San Francisco határozottan visszatérés sokkal korábbi – a tengerentúli blues, folk és country elemeiből összegyúrt – zenei világához. Cooder több mint harmincöt éve nem adott ki koncertlemezt, ezért is előzte meg nagy várakozás az új albumot, amelynek anyagát – az 1977-es Show Time-hoz hasonlóan – San Franciscóban, a Great American Music Hallban rögzítette. Sajátos hangulatú tribute-album született, amellyel olyan legendás honfitársai előtt tisztelget, mint a blues ősgenerációjához tartozó Lead Belly vagy a folk emblemikus alakja, Woody Guthrie; sőt még a Sam the Sham and the Pharoas nevű, azóta elfeledett zenekar 1965-ös világslágerét (Wooly Bully) is új kontextusba helyezi. A CD-t figyelmesen végighallgatva Cooder Rolling Stones-korszakának (a hetvenes években számos lemezen játszott Jaggerékkel), illetve filmzenéinek (főleg a Wim Wenders-opusoknak) hatása, konkrét motívumai is nyomon követhetők. Az eredmény: nagyon kulturált, nosztalgikus hangulatot árasztó örömszene, kiváló instrumentális teljesítménnyel, de kevés izgalommal. Négy és fél évtizedes pályafutás után persze roppant nehéz újat mondani, de egy-két váratlan megoldásnak azért örültem volna.

Retkes Attila

Nonesuch/Warner – Magneoton
400207

GRAMOFON KÖNYVEK

Szirányi Gábor: Zongorabillentyűk

A Gramofon Könyvek sorozatban, 2013-ban jelent meg Szirányi Gábor: Zongorabillentyűk című kötete, amely a Liszt Ferenc által megteremtett magyar zongorista mesteriskola három kimagasló pedagógusának, Thomán Istvánnak, Szalay Stefániának és Böszörményi-Nagy Bélának állít emléket. A szerző a Liszt Ferenc Zeneakadémia könyvtárának nyugalmazott igazgató-helyettese, az intézmény történetének avatott kutatója.

„Liszt Ferenc, a magyar zongoraiskola teremtő géniusza volt. Egész pályája során oly büszkén vállalt és hirdetett magyarságának – mintegy megkoronázásaként – a gyakorlatban is újabb bizonyosságát adta élete utolsó évtizedeiben, amikor Weimar és Róma mellett Pestre helyezte otthonát, majd tekintélyével és személyes részvételével döntő szerepet vállalt a pesti Zeneakadémia megalapításában, de talán legfőképp, fáradtságot nem ismerő, lenyűgözően szuggesztív tanításával. Fiatalon szerzett zenei örökségét és óriássá teljesedett művészi minden-tudását a tanítványok tucatjaival osztotta meg – akik aztán nagyvilág-szerte szórták szét e megtermékenyítő magokat. Ahogy Thomán István is tette – karöltve Erkel Ferencsel –, Zeneakadémiánk legnagyobb dicsőségére (...) A mesterek és tanítványok végtelen folyamának újabb történéseit már kötetünk lapjai is őrzik. E tanulmányok szerzője, Szirányi Gábor a testvérem, akivel gyermekkorunkat zongorista Szüleink – a Dohnányi-tanítvány Édesapánk és Keéri-Szántó Imre-növédéék Édesanyánk –, valamint a Nagyváradon zeneiskolát alapító egykori Thomán- majd Bartók-tanítvány Nagymamánk révén ugyanazok az erős zenei élmények határozták meg. De amíg én zongorista tanulmányaimmal talán jobban követtem a családi tradíciókat, Gáborban a zenei kvalitás, folyvást vetekedve remek íráskészségével, klarinétosként szólalt meg. Így hamar hivatássá érlelődő érdeklődése a Zeneakadémia Könyvtárhoz vezette, ahol

évtizedeken át nemcsak eredetiben kutathatta zenei múltunk sokáig csak a polcokon megbúvó titkait, hanem folyamatos publikációival rendre a nagyerdemű elé is tárhatta felfedezéseit. Most is bizvást állíthatom, hogy Zongorabillentyűk tanulmányai, túl azok személyességén és forrásértékű történetiségükön, fontos adalékok az immár másfél százados zongoristahistóriánk sajátos folyamatának pontosabb megismeréséhez.”

(Szirányi János zongoraművész, zenei szerkesztő, a Bartók Emlékház igazgatója)

**Gramofon
1996 óta a klasszikus zene és
a jazz szolgálatában!**

A Gramofon Könyvek sorozat korábbi kiadványai:

Kiadványainkról bővebb információ, és rendelés
a www.gramofon.hu oldalon, és az zene@gramofon.hu e-mail címen!

Az akusztikus művészetek mostohagyermek: a hangfelvétel-esztétika

Második rész: A korai elektromos felvételek

1925-ben döntő változást jelentett a hanglemezstúdiók életében, hogy megjelentek a mikrofonok, s ezzel létrejöttek a mai korszerű hangfelvétel-készítés alapjai. Valójában nem is a mikrofon jelentette a nagy újítást – hiszen az akkor már több évtizedes telefonhálózatok, telefonkoncertek és a már öt éve beindított rendszeres rádióadások is csak mikrofonokkal üzemelhettek –, hanem hogy az elektromos lemezvágók alkalmazása nyomán ettől kezdve megszűnt az előadók „dinamikakényszere”. Ez azt jelenti, hogy az előadó hangja már nem közvetlenül, hanem erősítők alkalmazásával, közvetve gravírozta a lemezek barázdáit. A hangfelvétel-esztétika szempontjából ennek a korszaknak egyik meghatározó személyisége volt a híres amerikai karmester: Leopold Stokowski.

➤ Ujházy László

„Nem lesz lehetetlen a hangok birodalmában”

1917-ben egy amerikai hanglemezgyártó felvételt kívánt készíteni Stokowskival, ám ő óvatosságból ragaszkodott ahhoz, hogy először meghallgathassa a cég lemezeit. Azokat annyira borzalmasnak találta, hogy a felkérést visszautasította. E döntését hamarosan megbánta, mert úgy gondolta, hogy az elutasítás helyett inkább javítani kell a felvételek minőségén. Ekkor indult el élete végéig tartó gyümölcsöző kapcsolata a hangtechnikával. A Bell Laboratóriummal folytatott együttműködése ugyancsak meghatározó volt a hangtechnika történetében: például Philadélfiaiban a Zeneakadémia pódiumánál mikrofonokat helyeztek el, s a hangzárkészt folyamatosan értékelték. Még abban az évben el is készítette első (akkor még akusztikus) felvételét két Brahms Magyar táncról. 1925-ben az ő vezényletével készült az első amerikai elektromos hangfelvétel Saint Saëns Haláltáncáról. A technikai kérdésekhez való viszonyát a hangmérnökökkel való alkotó kapcsolata is jelzi. Jó példa erre egy Beethoven-zongoraverseny felvételekor a hangmérnökhöz intézett kérdése: „Hogy van az, hogy ha magától kérek valamit, azonnal hallható az eredmény? Amikor zenekaromtól kérem ugyanazt, nem mindig sikerül.”

Ugyancsak az ő nevéhez fűződik a korábbi német (klasszikus, európai) ülésrendet felváltó amerikai ültetés egyik változata, melynél az első és második hegedűszólam egyaránt a karmester balján, míg a cselló a jobbja a pódium szélénél, a brácsa pedig ugyanott belül foglal helyet. Emellett a szimfonikus zenekarokkal több ültetési kísérletet is folytatott, néha egészen felborítva a hagyományos elrendezéseket. Előszeretettel ültette a teljes vonóskart a pódium bal oldalára, a mélyvonósokat a karmesteri pultrál szemben és magasabban, míg a fúvósokat és ütőket a jobb oldalra. Így készült felvételei is bizonyítják az ültetés rendkívül tömör, masszív vonóhangzását. 1933-ban a Philadelphia és Washington között (ugyancsak a Bell Laborató-

riummal közösen) szervezett két- és háromcsatornás kísérleteivel viszont már a sztereó térnek a hangminőségre gyakorolt hatását kutatta megállapítva, hogy a háromcsatornás (LCR) rendszer kedvezőbb, mint a kétszatornás. E kísérletnél a hangkeverést személyesen irányította.

A térhatással kapcsolatos gondolatai nyomán Stokowski készítette el az első sokcsatornás kísérőhangú filmjét 1940-ben, a Fantasiát. Amikor 1943-ban visszaemlékezett e film zenei felvételeire, két olyan példára is hivatkozott, melyek során a felvételnél beavatkoztak a hangkép belső egyensúlyába. Az egyik a Pastoral szimfóniában a fúvósok és a vonósok keveréssel történő aránybeállítása, a másik pedig Musszorszkij Egy éj a kopár hegyen című művének egy lefelé vezető futamánál a keverésnél alkalmazott crescendo, mellyel a hangversenytermi előadásokkal szemben a felvételen megvalósulhatott a szerző eredeti dinamikai előírása. Visszaemlékezéseiben azzal zárja gondolatait, hogy a technika olyan eszközöket adott a kezünkbe, hogy „ha e technikákat tovább tökéletesítik, nem lesz lehetetlen a hangok birodalmában”.

A hangfelvétel-esztétika szempontjából Stokowski gondolatai azért jelentősek, mert

- elvetik a természetutánzás célkitűzését, hiszen a természetes hangzás lényegében a koncerthangzást jelenti, ettől azonban a felvételi hangzás különbözhet vagy a szerző elképzeléseinek tisztelete okán különböznie is kell
- megalapozzák a hangfelvétel, mint önálló művészet fogását
- bizonyítják a felvételek helyes belső dinamikaarányait megteremtő ún. „értelmező keverés” létjogosultságát
- e gondolatokat nem a szakma iránt nyilván elfogultabb hangmérnökök, hanem egy karmester, ráadásul egy sikeres, méltán ünnepeelt s a hangtechnika irányában fogékony koncertkarmester mondta ki.

Forrás: Gramofon-archív

Leopold Stokowski

Az értelmező hangkeverés esztétikai vonatkozásai

Az értelmező keverés a máig is tartó „egy mikrofon vs. több mikrofon” vitához is kapcsolódik, ugyanis csak akkor valósítható meg, ha az együttes egészét érzékelő főmikrofon (mikrofonrendszer) mellett minden olyan hangszer vagy hangszercsoport is kap külön mikrofont, melynek aránybeállítása a keverőasztalon szükséges lehet. Ugyanakkor a teremhatás szempontjából a módszer azzal a veszéllyel jár, hogy a kiemelt hangszer „más térben” szólal meg, mint a teljes együttes. A teremhatás paraméter vizsgálatakor egy régebbi írásunkban említett negatív jelenség e kétértelműség. Pl. egy Mahler-műben a hárfa „hallhatóbbá tétele” csak úgy lehetséges, ha kap egy külön mikrofont, melynek közelsége azonban a hangszert is óhatatlanul közel hozza, s az eredmény egy homogén zenekari hangzásból minden hallástávlat nélkül kiemelkedő hárfa lehet. Ám a többterűség a művészi újjáteremtés egyik fontos eszközeként is alkalmazható, csupán a teremhatást nem szabad – főként a természetes hangzás oldaláról – mereven értelmeznünk.

A Fantasiában több példa is található a dinamika szabad kezelésére. Ilyen pl. Dukas Bűvészinas című művének felvétele, melyben a jól ismert fagottszólót kifejezetten ráemelik a zenekarra, így az sokkal markánsabban szólal meg. Ez egyben a dramaturgia szempontjából is indokolt, hiszen a filmben itt indul be a bűvész inasának „varázslata”, s a szóló igen szorosan kapcsolódik a pillanatnyi képtartalomhoz. (Az már más kérdés, hogy a fagott kiemelése révén olykor a közelében játszó klarinét is nagyobb jelentőséget kap.) A zene dinamikája a képet akkor is követi, amikor egy ajtó váratlan nyílásakor a zene hirtelen felerősödik. Ez a hirtelen dinamikaváltás a filmnek egy valóban „drámai helyzetében” történik, sőt a drámai hatást

jórészt nem is a kép, hanem a hang hozza létre. Az átgondolt karmesteri-hangmérnöki munka révén a hang és a kép egysége – a film célkitűzésének megfelelően – itt is kitűnően megvalósul, ám fontos, hogy a zenei hangzást ne önmagában, hanem a cselekménnyel együtt értékeljük.

Az elektromos hangfelvétel első évtizedeiben ez a fajta felvételtechnika nem volt általános. Még a szimfonikus felvételek is csak egy-két mikrofonnal készültek, kiegészítő mikrofonok és a mai értelemben vett hangkeverés nélkül. A mikrofonokat általában a karmester közelében helyezték el, abból kiindulva, hogy akkor „ugyanazt hallják”, amit a karmester. A hangtechnikai munka lényegében kimerült a dinamikasabályzásban, a halk részek szintjének megemelésében, a túl hangosak csökkentésében. Mindez érthető, hiszen abban az időben a hangfelvételek két úton juthattak el a hallgatókhoz: rádióadáson keresztül és normál lemezen, s mindkettő eléggé alapzajos volt, illetve a magas dinamikusintekre torzítással reagált.

Éppen a minimált mikrofonszámoknak köszönhetően a harmincas-negyvenes évek zenei felvételei – különösen a nagy együttesek esetén – markáns hallástávlatokkal rendelkeznek. Mivel a mikrofon a távolságokat „felnagyítja”, pl. a kürtök kifejezetten távoli síkból szólalnak meg, sőt ez esetenként a fafűvókra is érvényes, így a mono technika ellenére egy plasztikus hangzás jön létre. E távoli hangsíkok azonban már nem az akusztikus felvételek „elmosódott, titokzatos erdői”, mert a távlatok a mikrofonnak köszönhetően kitisztultak, s – a korábbi hasonlattal élve – az erdő fáit jól megkülönböztethetők egymástól. Ugyanakkor sajnos a harmincas-negyvenes évek felvételeit már hajlamosak vagyunk a mai felvételekhez viszonyítani, így a korabeli mikrofonokból eredő néha kiegyensúlyozatlan hangszínezetet, valamint a torzításokat zavaróbbnak ítéljük. A hangzásban megnyilvánuló technikai hiányosságok ilyenkor tudatunkban aránytalanul felnagyítódnak, s ezt eléggé nehéz kikapcsolnunk. Amit könnyedén elnézünk az akusztikus felvételek esetén, azt nehezen fogadjuk el a korai mikrofonos felvételek hallgatásakor, amiben van némi igazságtalanság.

Végül térjünk vissza Stokowskihoz, akit a sors hosszú, szinte halála pillanatáig tevékeny élettel ajándékozott meg, hiszen személye a korai akusztikus felvételi korszakot a mono, majd térhatású elektromos felvételeken át egészen a hetvenes évek kvadrofóniájáig összeköti. Adjuk át a szót Glenn Gouldnak, aki a hangfelvétel-esztétika szemszögéből így jellemzi Stokowski tevékenységét 1977-ben: „Élete során tanúja lehetett azon műszaki ötletek diadalának, amelyek zenei tevékenységének ihletőivé váltak, és hitet tett e találmányok lényegi humanizmusa mellett – számára a technika valóban magasabb hivatást jelentett. Fölfogta, hogy a technika közvetítésével túlléphetünk a természet gyarlóságain, és az eszmény megjelenítésére koncentrálhatunk. Élete és munkássága bebizonyította, hogy képesek vagyunk kilépni önmagunkból és eksztatikus állapotba kerülni.” (Glenn Gould Tiltsuk be a tapsot! Európa Könyvkiadó, Budapest 2004.) ■

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene, a jazz és a népzene iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Ezért is fontos számunkra, hogy a Gramofon – terjesztési hálózatokon, illetve egyedi boltokon keresztül – az egész országban elérhető legyen. Az alábbiakban felsoroljuk lapunk terjesztési pontjait.

BUDAPESTI ZENEMŰBOLTOK

- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrássy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Inmedio 1025 Budapest, Lövház u. 1–5. – Mammut II.
- Inmedio 1026 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 121. – Budagyöngye
- Inmedio 1033 Budapest, Flórián tér – üzletközpont
- Relay 1042 Budapest, Újpest – metró
- Relay 1052 Budapest, Deák Ferenc tér – aluljáró
- Inmedio 1052 Budapest, Váci u. 10.
- Inmedio 1052 Budapest, Városház u. 3–5.
- Relay 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio 1082 Budapest, Corvin, Futó u. 37–45.
- Inmedio 1087 Budapest, Kerepesi út 9. – Aréna Pláza
- Inmedio 1106 Budapest, Örs Vezér tér 25/A – Árkád II.
- Inmedio Allee 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- Relay 1122 Budapest, Déli pályaudvar – metró
- Press Spot Kft. 1123 Budapest, Alkotás u. 53. – MOM Park
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád híd I.)
- Inmedio 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131. – Pólus Center
- Relay 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér 2/B – Érkezés
- HUB 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér Skycourt

LAPKER – VIDÉK

- Inmedio 2040 Budaörs, Sport u. 2. – Auchan
- Cora 2045 Törökbálint, Torbágy út 1. B/420.
- Városi Könyvtár 2100 Gödöllő, Dózsa Gy. út 8.
- Inmedio 2400 Dunaújváros, Dózsa György út 56.
- Relay 2890 Tata, Váralja út 5. – Volán
- Inmedio 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio 3532 Miskolc, József Á. út 87. – Auchan
- 3963 Karcsa, Postahivatal

- Inmedio 3980 Sátoraljaújhely, Rákóczi út 10.
- Inmedio 4026 Debrecen, Péterfia u. 18. – Debrecen Pláza
- Inmedio 4400 Nyíregyháza, Szegfű u. 75. – Nyíregyháza Pláza
- Relay 5000 Szolnok, Gárdonyi u. 2. – Vasútállomás 1.
- Inmedio-TESCO 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/a
- Inmedio 6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 2.
- Inmedio 6722 Szeged Kárász, Dugonics tér 1.
- Relay 6722 Szeged, MÁV Pályaudvar
- Inmedio 6724 Szeged Árkád, Londoni krt. 3.
- Inmedio 7400 Kaposvár, Berzsenyi u. 1–3. – Kaposvár Pláza
- Inmedio 7621 Pécs, Bajcsy u. 11. – Árkád
- Tabak & News 7621 Pécs, Irgalmasok u. 5.
- Inmedio 8000 Székesfehérvár, Palotai út 1. – Alba Pláza
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 19.
- Inmedio 8800 Nagykanizsa, Európa Tanács u. 2. – Nagykanizsa Pláza
- Inmedio 9400 Sopron, Széchenyi tér
- Relay 9700 Szombathely, MÁV Csarnok

VIDÉKI KÖNYV- ÉS HANGLEMEZBOLTOK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Filharmónia Kelet-Magyarország Nkft. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 6721 Szeged, Bartók Béla tér
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar közösségszolgálati iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/F

www.gramofon.hu

GRAMOFON
Klasszikus és Jazz

Olvasson tovább!

- koncertek
- fesztiválok
- interjúk
- kritikák
- hírek

A klasszikus zene és a jazz internetes folyóirata: www.gramofon.hu

A HONVÉD EGYÜTTES TÉLI ESEMÉNYEI

HONVÉD
EGYÜTTES

HONVÉD TÁNCSZÍNHÁZ

» **TÁNCOLÓ ÉVSZAKOK – Népszokásaink, jeles napjaink**

Közreműködik a SÖNDÖRGŐ Együttes
ERKEL SZÍNHÁZ, 2013. DECEMBER 17. 19h

» **CSÁRDÁS! – A KELET TANGÓJA**

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ, 2013. DECEMBER 28. 19h

» **A TENKES KAPITÁNYA**

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA, 2014. JANUÁR 25. ÉS FEBRUÁR 22. 15h

» **CSIPKERÓZSIKA**

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ, 2014. FEBRUÁR 18. 10.30 ÉS 15h

RENDEZŐ-KOREOGRÁFUS

ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

HONVÉD FÉRFIKAR

NÉMET ROMANTIKUS MŰVEK

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA DÍSZTERME

2014. FEBRUÁR 7. 19h

VEZÉNYEL: MATTHIAS BRAUER

KÖZREMŰKÖDIK: SZILASI ALEX ZONGORAMŰVÉSZ

MEGJELENT A HONVÉD
FÉRFIKAR LEGÚJABB HANGLEMEZE,
NEMZEDÉKEK ZENÉJE CÍMMEL!

HONVÉD EGYÜTTES SZÍNÉSZKARA

» **ELHALASZTOTT HOLNAP ... FOLYIK PIROS VÉREM**

dalszilánkok az első világháború idejéből

BETHLEN TÉRI SZÍNHÁZ, 2014. JANUÁR 16. ÉS 28. 19.30h

RENDEZŐ: CSIZMADIA TIBOR

A HONVÉD EGYÜTTES MŰVÉSZETI VEZETŐJE:

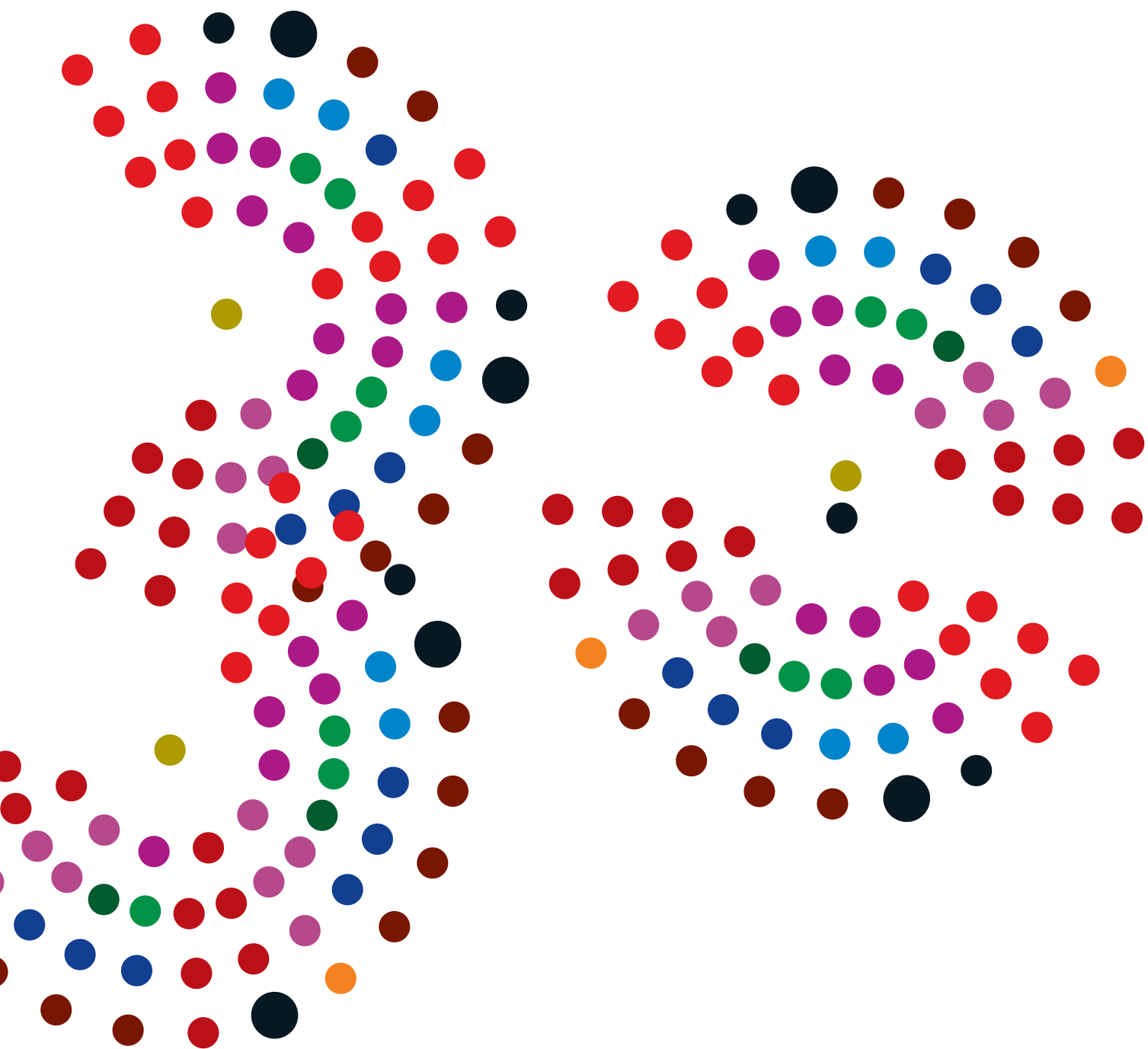
ZSURÁFSZKY ZOLTÁN KOSSUTH-DÍJAS, KIVÁLÓ MŰVÉSZ

Honvéd Együttes Művészeti Nonprofit Kft.

www.honvedart.hu / info@honvedart.hu

Prima
Prémium
Díj 2011
Legjobb a legjobbak között.

ÜNNEPELJEN VELÜNK!
BUDAPESTI
FESZTIVÁLZENEKAR
30 ÉV JUBILEUMI HANGVERSENY

DECEMBER 26.
BUDAPEST
KONGRESSZUSI KÖZPONT
WWW.BFZ.HU